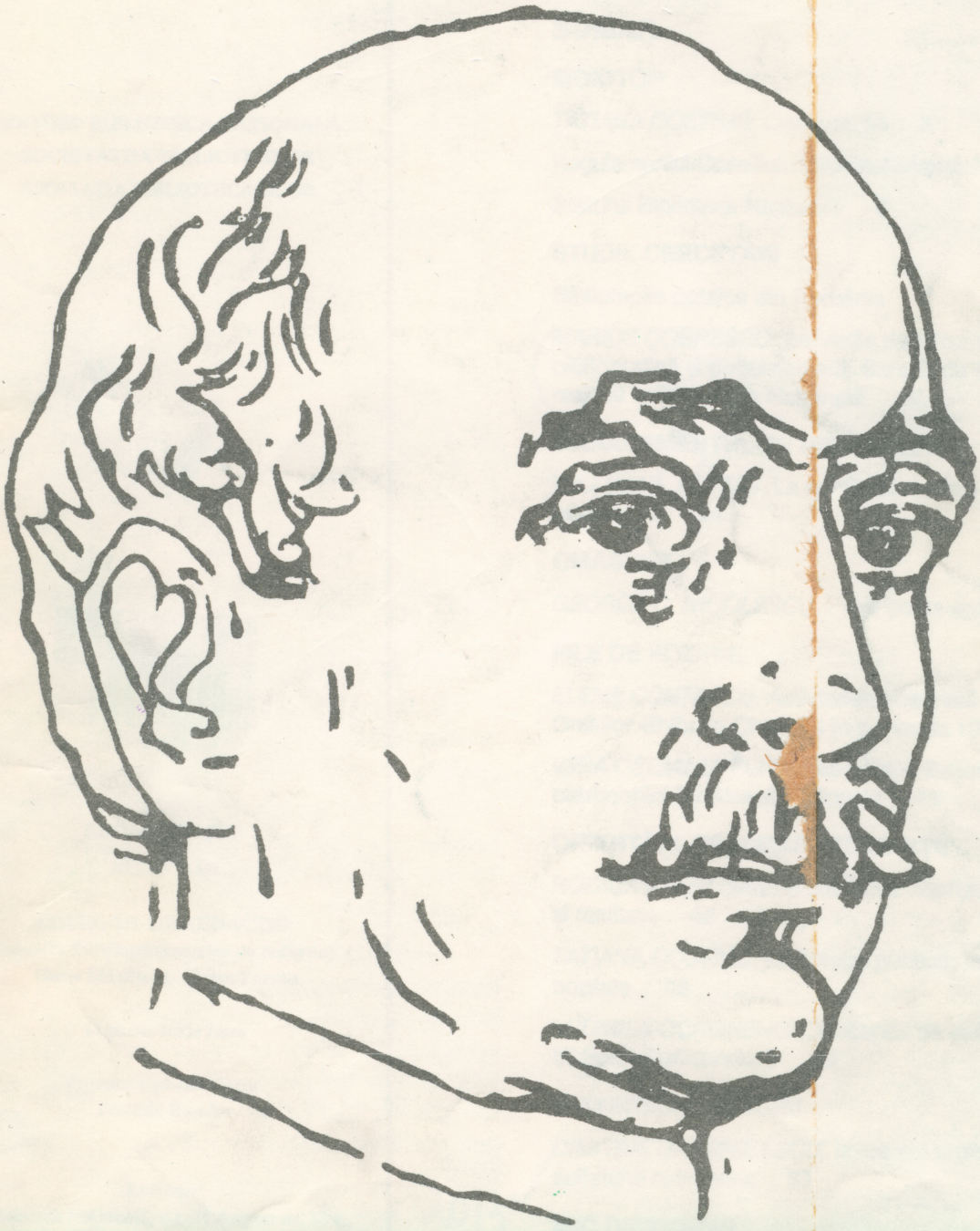
MAGAZIN BIBLIOLOGIC

1-2 '96

MAGAZIN BIBLIOLOGIC

1-2 '96

EDITORI: BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
SOCIETATEA BIBLIOFILILOR
ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR

RV-32825

REDACTOR-ȘEF:
ALEXE RĂU

COLEGIUL DE REDACȚIE:
Gabriela Buruiană (secretar de redacție),
Elena Mâslițchi, Elena Turuta

Coperta: Iurie Zava

Procesare pe calculator:
Zinaida Bondar

Redacția:
Biblioteca Națională, str. 31 August nr. 78 A,
Chișinău, cod 2012. Telefon: 240618

Tiparul este executat sub comanda nr. 11
la Imprimeria B.N.R.M.

SUMAR

MONITOR

TATIANA COSTIUC. Concurs '95 2

Regulamentul Consiliului Biblioteconomic Național 3

Statutul Bibliotecii Naționale 5

STUDII. CERCETĂRI

Bibliotecile publice din România 7

MARIUS DOBRESCU. Serviciile de informare bibliografică și documentară: Sondaj de opinie realizat la Biblioteca Națională 22

MANAGEMENTUL DE BIBLIOTECĂ

WILLIAM A. PETTAS. La conflitualità nelle grandi biblioteche 24

OMAGIERI

GEORGE C. NICOLESCU. Profil peste ani. 33

FILE DE ISTORIE

ELENA CONȚESCU. Activitatea editorială a lui Onisifor Ghibu la Chișinău în perioada 1917-1918 39

VERA OSOIANU. Publicațiile «Astrei Basarabene» în patrimoniul Bibliotecii Naționale 43

ORIENTĂRI. REALIZĂRI. TENDINȚE

RODICA AVASILOAIE. Bibliotecile viitorului: fantezie și realitate 46

TATIANA COSTIUC. Biblioteca publică: tradiție și noutate 48

LUDMILA CORGHENCI.Conceptul de existență a bibliotecii universitare 49

UNIVERSUL LECTURII

DIMITRIE DRĂGHICESCU. Izvoarele etnice ale sufletului românesc 51

MIC DICȚIONAR

IOAN CIOTLOȘ: Biblioteconomie: Vocabular profesional 59

DUMITRU COPILU. Unele reglementări privind ortografia descrierii bibliografice 67

2013

RV-32825

Asistență de specialitate

Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

CONCURS '95

În ultima zi a simpozionului ştiinţific „Anul bibliologic '95" a avut loc festivitatea de decernare a premiilor participanţilor la Concursul republican pentru cea mai reuşită lucrare în domeniul bibliologiei, organizat de către Ministerul Culturii şi Asociaţia Bibliotecarilor din Republica Moldova.

La concurs au fost prezentate 13 lucrări cu caracter ştiinţifico-metodic, bibliografii, studii bibliografice, studii complexe.

Juriul compus din: Eugen Martin (Ministerul Culturii), Alexe Rău, Tatiana Ischimji, Tatiana Costiuc, Vasile Malanetchi (Biblioteca Naţională), Petru Racu (Biblioteca de Informaţie Tehnico-Ştiinţifică), Ion Şpac (Biblioteca Academiei de Ştiinţe), Pavel Balmuş (Academia de Ştiinţe), Ion Madan (Universitatea de Stat) şi Eugenia Bejan (Biblioteca pentru Copii „Ion Creangă") a acordat următoarele premii:

La compartimentul *Studii complexe. Monografii*:

- Locul I nu se atribuie.
- Locul II (150 lei) – *Alexandru Kidel*. Studiu bibliografic. Autor: Ion Şpac (Biblioteca Academiei de Ştiinţe).
- Locul II (150 lei) – *Evreii în literatura, arta şi ştiinţa Moldovei*. Autor: S. Şpitalnic (Biblioteca de literatură evreiască „I. Mangher").
- Locul III nu se atribuie.

La compartimentul *Lucrări cu caracter bibliografic şi biobibliografic*:

- Locul I (150 lei) – *Catalogul colectiv al periodicelor străine intrate în bibliotecile din Republica Moldova 1989-1993*. Autori: Zinaida Culea, Elena Godonoagă (Biblioteca Naţională).
- Locul II (100 lei) *Cărţile din colecţia Koch*: Indice bibliografic. Autori: Ludmila Lipcanu, Victoria Dodică (Universitatea de Medicină „N. Testemiţeanu").
- Locul II (100 lei) – *Alexandru Cosmescu*: Bibliografie. Teză de licenţă. Autor: Raisa Boişteanu.
- Locul III (75 lei) – *Grigore Vieru*: Bibliografie. Autor: Ludmila Pânzaru (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu").
- Locul III (75 lei) – *Gheorghe Bezviconi*: Bibliografie. Autor: Iurie Colesnic.
- Locul III (75 lei) – *Scriitorii Moldovei în lectura copiilor şi adolescenţilor*. Autor: Elena Cugut (Biblioteca pentru Copii „Ion Creangă").

La compartimentul *Lucrări cu caracter ştiinţifico-metodic:*

- Premiu (100 lei) – *Clasificarea zecimală universală*: Material didactic pentru studenţii secţiei bibliologie. Autori: Natalia Senocosov, Nelly Ţurcanu, Lidia Culicovschi.

La compartimentul *Articole ştiinţifice şi materiale publicistice:*

- Premiu (100 lei) – Revista „Magazin bibliologic", redactor-şef Alexe Rău.

Premii speciale:

- Premiu pentru originalitate (50 lei) – *Din trecutul nostru*: Bibliografie. Teză de licenţă. Autor: Angela Amorţitu.
- Premiu pentru valorificarea patrimoniului cultural local (50 lei) – *Grigore Adam (1914-1946)*: Bibliografie. Autor: Nadejda Mucu (Biblioteca Publică Orăşenească Nisporeni).

Amintim colegilor noştri, precum şi studenţilor de la secţia bibliologie a Universităţii de Stat, că lucrările pentru concursul din anul acesta vor fi prezentate până la 31 octombrie 1996 la secretariatul Comitetului organizatoric (Biblioteca Naţională, serviciul studii şi cercetări). Conform regulamentului lucrările prezentate trebuie să fie însoţite de o anexă (foaie de evidenţă) cu menţiunea compartimentului la care aceasta participă şi cu scurte date cu caracter informaţional.

Vă aşteptăm la concurs!

Tatiana COSTIUC

REGULAMENT

DE ORGANIZARE ŞI FUNCŢIONARE A CONSILIULUI BIBLIOTECONOMIC NAŢIONAL

I. Dispoziţii generale

1. Consiliul Biblioteconomic Naţional (C.B.N.) este un organ de stat care exercită conducerea profesională, coordonează şi cooperează activitatea bibliotecilor de toate tipurile, asigură controlul asupra aplicării univoce a reglementărilor naţionale privind domeniul biblioteconomic.

2. C.B.N. îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu strategia culturală şi ştiinţifică, promovată de către Parlamentul şi Guvernul Repubicii Moldova, cu legislaţia şi reglementările în vigoare.

3. C.B.N. colaborează cu asociaţiile profesionale (Asociaţia Bibliotecarilor din Republica Moldova, Asociaţia Bibliofililor), centrele de informare şi documentare, Camera Naţională a Cărţii şi instituţiile de învăţământ în domeniu.

4. C.B.N. are statut de persoană juridică şi dispune de următoarele atribute:

- sigiliu şi cont curent în bancă;
- foaie cu antet;
- emblemă;
- atribute de birotică (registre de corespondenţă intrată şi ieşită etc.)

5. Sediul C.B.N. se află în oraşul Chişinău.

II. Atribuţii de bază

6. C.B.N. are următoarele atribuţii:

- elaborează şi pune în discuţie proiectele actelor legislative şi ale hotărârilor guvernului privind activitatea bibliotecară;
- elaborează principiile unice de funcţionare a Sistemului Naţional de Biblioteci;
- aprobă programe strategice de activitate bibliologică;
- sprijină metodologic aplicarea standardelor naţionale în domeniul biblioteconomiei, informării şi documentării;
- elaborează şi aprobă documente reglementatoare şi normative de funcţionare a bibliotecilor;
- analizează activitatea bibliotecară, stabileşte domeniile critice ale acesteia şi elaborează programe de soluţionare;
- asigură interacţiunea bibliotecilor, centrelor de informare şi documentare, instituţiilor de învăţământ bibliologic privind completarea şi integritatea colecţiilor, activitatea de informare şi documentare, investigaţiile bibliologice, asistenţa bibliologică şi de specialitate, automatizarea proceselor de bibliotecă etc.;
- întreţine relaţii profesionale internaţionale, contribuind la alinierea bibliotecilor din Moldova la metodologiile şi tehnologiile moderne;
- examinează alte probleme de activitate bibliotecară.

III. Prepturile Consiliului Biblioteconomic Naţional

7. Pentru exercitarea atribuţiilor încredinţate, C.B.N. are dreptul:

- să vizeze proiectele actelor legislative şi normative ce ţin de alte organisme;
- să examineze cererile persoanelor juridice vizând aderarea sau excluderea acestora din Sistemul Naţional de Biblioteci (în conformitate cu reglementările în vigoare);
- să ceară şi să i se pună la dispoziţie de către biblioteci materialele necesare privind chestiunile ce ţin de competenţa sa;
- să creeze grupuri de lucru pentru întocmirea unor proiecte de programe vizând activitatea bibliotecilor;
- să formuleze propuneri cu privire la finanţarea din bugetul de stat şi din alte surse a activităţii bibliotecare;
- să supună controlului aplicarea de către biblioteci a standardelor bibliologice în vigoare.

IV. Componenţa Consiliului Biblioteconomic Naţional

8. Din C.B.N. fac parte: câte un reprezentant din partea comisiei pentru cultură a parlamentului, a aparatului guvernului, responsabilii de biblioteci ai ministerelor şi departamentelor, directorii centrelor biblioteconomice naţionale, departamentale şi teritoriale, specificate în anexa la prezentul Regulament, precum şi directorul Camerei Naţionale a Cărţii, preşedintele Asociaţiei Bibliotecarilor din Republica Moldova, reprezentanţi ai instituţiilor de învăţământ în domeniu.

Centrele biblioteconomice teritoriale sunt reprezentate de către unul din directorii acestora la propunerea Ministerului Culturii.

Centrele biblioteconomice din învăţământ sunt reprezentate de către unul din directorii acestora la propunerea Consiliului director al bibliotecilor universitare şi de colegii.

9. Componenţa nominală a C.B.N. este aprobată şi revizuită anual de către Guvernul Republicii Moldova.

V. Membrii Consiliului Biblioteconomic Naţional

10. Membrii C.B.N. au dreptul:

- să înainteze propuneri, să intervină cu obiecţii asupra activităţii Consiliului şi să solicite orice fel de informaţii şi documente privind activitatea acestuia;
- să participe sau să înainteze candidaturi pentru a participa la conferinţe, simpozioane, alte activităţi ştiinţifice şi culturale din republică şi din străinătate;
- de vot.

11. Membrii C.B.N. sunt obligaţi:

- să participe activ la realizarea programelor de activitate şi scopurilor C.B.N.;
- să respecte Regulamentul de organizare şi funcţionare a Consiliului Biblioteconomic Naţional.

VI. Structura şi modul de funcţionare

12. Activitatea C.B.N. este condusă de către preşedintele şi vicepreşedintele acestuia.

Funcţionarea C.B.N. este asigurată organizatoric şi documentar de către secretariat, acesta fiind salarizat de stat şi având următoarea componenţă: un secretar responsabil şi un contabil.

13. Preşedintele organizează activitatea C.B.N. şi are următoarele atribuţii:

- realizarea obiectivelor, sarcinilor şi deciziilor C.B.N.;
- asigurarea respectării în cadrul Sistemului Naţional de Biblioteci a documentelor reglementatoare;
- reprezintă C.B.N. în instanţele superioare, în raporturile lui cu alte instituţii din republică şi de peste hotare;
- îndeplineşte alte activităţi prevăzute de legislaţia în vigoare.

Preşedintele conduce şedinţele C.B.N. (ele fiind forma principală de activitate), în cadrul cărora se iau în dezbatere probleme de activitate, sunt elaborate rezoluţii, adoptate hotărâri asupra lor, luându-se în considerare obiecţiile şi propunerile expuse în timpul discuţiilor.

În lipsa preşedintelui obligaţiile lui sunt exercitate de către vicepreşedinte.

14. Secretariatul C.B.N. are următoarele atribuţii:

- elaborarea şi înaintarea spre discuţie a proiectelor programelor anuale de activitate ale Consiliului Biblioteconomic Naţional;
- convocarea şi pregătirea şedinţelor C.B.N.;
- ţinerea lucrărilor de secretariat, întocmirea şi redactarea proceselor verbale;
- controlul realizării hotărârilor adoptate, informând în permanenţă preşedintele, vicepreşedintele C.B.N., iar la solicitare — şi pe membrii acestuia;
- îndeplineşte diverse misiuni operative ale preşedintelui şi vicepreşedintelui C.B.N.

15. C.B.N. constituie comisii conform direcţiilor de activitate: completarea şi organizarea colecţiilor; informare şi documentare; relaţii cu publicul; asistenţă de specialitate; studii şi cercetări; automatizare etc. Fiecare comisie este condusa de câte un preşedinte (ales dintre membrii C.B.N.), asistat de un secretar, care este ales dintre membrii comisiei. Din componenţa comisiilor fac parte specialişti delegaţi de către factorii interesaţi.

Deciziile şi propunerile comisiilor sunt aprobate la şedinţele C.B.N.

16. Deciziile profesionale ale C.B.N. sunt promovate de către consiliile biblioteconomice departamentale şi teritoriale. Organizarea, structura, atribuţiile şi competenţele consiliilor biblioteconomice teritoriale sunt determinate de un regulament-cadru, aprobat de către Consiliul Biblioteconomic Naţional. Consiliile biblioteconomice departamentale îşi desfăşoară activitatea conform regulamentelor de organizare şi funcţionare, aprobate de către ministerele şi departamentele respective.

VII. Modul de adoptare a deciziilor

17. Şedinţele C.B.N. se convoacă ori de câte ori este nevoie, cel puţin o dată în trimestru, conform programului anual de activitate. În caz de necesitate, la şedinţele C.B.N. sunt invitaţi, cu drept de vot consultativ, şi alţi specialişti, care nu sunt membri ai lui.

18. Şedinţele C.B.N. se consideră deliberative dacă la ele sunt prezente 2/3 din numărul total al membrilor lui.

19. Hotărârile C.B.N. se aprobă cu 2/3 de voturi ale membrilor prezenţi la şedinţă.

(Aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 852 din 27 decembrie 1995)

Anexă

LISTA
CENTRELOR BIBLIOTECONOMICE REPREZENTATE ÎN C.B.N.

Naţionale:

Biblioteca Naţională a Republicii Moldova;

Biblioteca Republicană pentru Copii „Ion Creangă".

Departamentale:

Biblioteca Centrală a Universităţii de Stat din Republica Moldova, Chişinău;

Biblioteca Centrală Republicană Specializată şi Studioul de Imprimări Sonore ale Societăţii Orbilor din Moldova;

Biblioteca Republicană de Bază a Sindicatelor Independente din Moldova;

Biblioteca Republicană de Informaţie Tehnico-Ştiinţifică;

Biblioteca Republicană Ştiinţifică Agricolă din Moldova;

Biblioteca Ştiinţifică Centrală a Academiei de Ştiinţe a Moldovei;

Biblioteca Ştiinţifică Republicană de Medicină.

STATUTUL BIBLIOTECII NAȚIONALE

I. Dispoziții generale

1.1. Biblioteca Națională este principala instituție de stat din subordinea administrativă a Ministerului Culturii care asigură completarea exhaustivă și conservarea repertoriului de publicații scoase pe teritoriul republicii, întrunind cerințele fundamentale prevăzute de schema UNESCO pentru această categorie de biblioteci.

1.2. Biblioteca Națională își desfășoară activitatea potrivit strategiei administrative, culturale și științifice; promovate de Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova, conform Legii cu privire la biblioteci, în baza principiilor autonomiei, libertății, neangajării politice și identității culturale naționale, conducându-se de hotărârile parlamentului și guvernului, legislația în vigoare și de prezentul statut.

1.3. Biblioteca Națională are personalitate juridică, dispune de sigiliu cu stema da stat a Republicii Moldova și cu denumirea sa în limba de stat, de emblemă, pecete de inventar, ștampilă de extincție, cont curent la bancă și alte atribute corespunzătoare statutului și situației sale.

1.4. Biblioteca Națională își are sediul în or. Chișinău, str. 31 August 1989 nr. 78 A.

II. Atribuții și sarcini

2.1. Biblioteca are următoarele atribuții și sarcini:

2.1.1. Ca Bibliotecă Națională:

- Constituirea unei colecții exhaustive de publicații scoase pe teritoriul Republicii Moldova.
- Conservarea memoriei naționale cuprinse în patrimoniul imprimat, furnizarea ei către beneficiari și transmiterea către generațiile noi.
- Controlul bibliografic național și, în colaborare cu Camera Națională a Cărții, valorificarea bibliografică a repertoriului național de publicații.
- Constituirea unei colecții reprezentative de producție străină (publicații francofone, repertorii bibliografice naționale, lucrări originale în domeniul literelor și al științelor umanistice, lucrări capitale de sinteză).
- Exercitarea funcțiilor de centru național de informare bibliografică și documentară (difuzarea cataloagelor diferitelor colecții, editarea de bibliografii etc.), de centru național al împrumutului interbibliotecar și centru republican în domeniul automatizării și informatizării bibliotecilor.
- Publicarea repertoriului bibliografic național retrospectiv.
- Realizarea și coordonarea activității de colaborare interbibliotecară și internațională a bibliotecilor publice din republică.

2.1.2. Ca bibliotecă în sistemul de servire a Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova:

- Constituirea unei bănci de informație asupra vieții politice, sociale, economice și culturale a Republicii Moldova, care să cuprindă colecții exhaustive de informații, documente, materiale privind activitatea autorităților legislativă, executivă și judecătorească, precum și de copii ale actelor emise de acestea.
- Constituirea unei bănci de informație și documente privind activitatea autorităților legislativă, executivă și judecătorească, din țările lumii, precum și activitatea economico-financiară, viața socială și culturală a acestora.
- Crearea unui sistem unic de asistență informațională și bibliografică, asigurarea transparenței activității administrative (accesul la informație) prin:

editarea catalogului actelor legislative și normative, comunicatelor oficiale etc., emise de organele legislative și administrative din republică;

editarea unei cronologii periodice a vieții politice, administrative și culturale a Moldovei, însoțită de bibliografia analitică a presei naționale și internaționale referitoare la evenimentele cuprinse în ea;

prestarea de servicii informaționale la cererea beneficiarilor: eliberarea de copii xerox, fotografii etc. ale documentelor oficiale, cu sau fără perceperea contravalorii, cu excepția acelora care nu pot face obiectul unei atare difuzări.

- Asistența informativ-documentară, bibliografică și bibliotecară a deputaților, a lucrătorilor aparatului și membrilor comisiilor parlamentului, a guvernului și conducătorilor de ministere prin:

furnizarea regulată a informației asupra temelor și problemelor solicitate în cadrul sistemelor de difuzare selectivă a informației și de asistență diferențiată a autorităților publice;

prelucrarea analitică a informațiilor bibliografice, la cererea parlamentului, a structurilor guvernamentale și ministeriale;

împrumut de publicații la sediu și la domiciliu;

utilizarea altor forme de asistență bibliografică și informațională, inclusiv cele bazate pe tehnica modernă de calcul și pe tehnologiile de vârf de informatizare.

2.1.3. Ca așezământ științific:

- Valorificarea științifică a colecțiilor patrimoniale de care dispune.

• Exercitarea funcţiilor de centru metodologic de organizare şi coordonare a activităţii ştiinţifice fundamentale şi aplicative în toate compartimentele bibliologiei (istoria cărţii, bibliotecon.omia, teoria bibliografiei, sociologia cărţii şi a lecturii, patologia şi restaurarea publicaţiilor etc.).

• Coordonarea activităţii Sistemului Naţional de Biblioteci.

• Asistenţa metodologică de specialitate a bibliotecilor. Coordonarea cooperării şi colaborării acestora cu biblioteci din alte ţări.

• Editarea revistei „Magazin bibliologic", a unor publicaţii de referinţă în bibliologie, valorificarea editorială a monumentelor literare, tipografice, bibliofile din colecţiile sale.

2.2. Fiind instituţie publică de stat, Biblioteca Naţională este accesibilă tuturor cetăţenilor, cărora le asigură toată gama de servicii prevăzute pentru o astfel de activitate (asistenţă bibliografică de referinţă, împrumut de publicaţii în spaţiul ue amplasament şi la domiciliu, comunicarea colecţiilor, activităţi culturale etc.). Desfăşoară activitate comercială de profil, care nu aduce prejudicii instituţiei şi nu contravine legislaţiei în vigoare.

2.3. Pe lângă bibliotecă, în scopul asigurării ei financiare, pot fi înfiinţate fundaţii, companii şi alte organisme publice sau cooperatiste în condiţiile legii.

2.4. Biblioteca Naţională poate fi membru activ al Federaţiei Internaţionale a Asociaţiilor Bibliotecilor şi Bibliotecarilor (I.F.L.A.), al Asociaţiei Bibliotecarilor din Moldova, al Asociaţiei Bibliofililor din Moldova etc.

III. Organizarea

3.1. Structura organizaţională a Bibliotecii Naţionale cuprinde compartimente care să asigure exercitarea funcţiilor principale ale acestei instituţii, conform principiilor directorii prevăzute de UNESCO.

3.2. Structura şi statele de funcţii ale Bibliotecii Naţionale sunt aprobate anual de către directorul general al institutiei cu avizul Ministerului Culturii.

3.3. Structura detaliată a Bibliotecii Naţionale este reflectată în regulamentul de organizare şi funcţionare a bibliotecii.

IV. Conducerea Bibliotecii Naţionale

4.1. Biblioteca Naţională este condusă de către directorul general desemnat de Ministerul Culturii.

4.2. Directorii adjuncţi sunt desemnaţi de către directorul general şi confirmaţi prin hotărârea Colegiului Ministerului Culturii.

4.3. Pentru fundamentarea ştiinţifică a orientării şi programelor Bibliotecii Naţionale, pe lângă consiliul director (directorul general, directorii adjuncţi, directorul administrativ) se constituie consiliul de administraţie şi consiliul ştiinţific.

4.3.1. Consiliul director execută ordinele Ministerului Culturii privind Biblioteca Naţională, organizează şi răspunde de desfăşurarea activităţii curente a instituţiei, de angajarea, sancţionarea şi promovarea personalului.

4.3.2. Consiliul de administraţie elaborează bugetul bibliotecii, examinează probleme de organizare generală, programul de activitate şi darea de seamă anuală a bibliotecii.

4.3.3. Consiliul ştiinţific defineşte orientările şi temele de investigaţie ştiinţifică, estimează rezultatele acestei activităţi. Componenţa consiliului este aprobată de către directorul general. Activitatea lui este condusă de către directorul general, iar sub aspect organizatoric — de către secretarul ştiinţific al bibliotecii. Consiliul activează în baza regulamentului aprobat de către directorul general.

4.4. Directorul general reprezintă biblioteca în instanţele ierarhic superioare, în raporturile ei cu alte biblioteci şi instituţii din republică şi de peste hotare; organizează activitatea bibliotecii şi poartă răspundere deplină pentru realizarea obiectivelor şi sarcinilor ce îi revin acesteia; dispune de patrimoniul ei material şi financiar, promovează politica de cadre, asigură respectarea în cadrul bibliotecii a legilor Republicii Moldova şi a disciplinei de stat, asigură şi exercită alte activităţi prevăzute de legislaţia în vigoare pentru conducătorii instituţiilor de stat.

4.5. Şefii de servicii sunt desemnaţi în posturi de către directorul general la propunerea directorilor adjuncţi şi sunt confirmaţi de către consiliul de administraţie.

4.6. Lucrătorii bibliotecii sunt angajaţi de către directorul general la propunerea directorilor adjuncţi şi a şefilor de servicii.

4.7. Biblioteca este finanţată de la bugetul de stat. Ca surse suplimentare de acoperire a cheltuielilor pot servi mijloacele rezultate din prestarea serviciilor cu plată şi alocaţiile (donaţiile) sponsorilor (mecenaţilor).

4.8. Activitatea bibliotecii se desfăşoară conform programului de activitate anual avizat de către Ministerul Culturii, căruia biblioteca îi prezintă anual darea de seamă.

V. Dispoziţii finale

5.1. Gestiunea şi inventarul colecţiilor, măsurile de securitate a patrimoniului, statutul serviciilor, obligaţiile de serviciu şi alte aspecte de funcţionare ce nu sunt cuprinse de prezentul Statut sunt reglementate prin acte aprobate de către directorul general (regulamente, instrucţiuni, ordine etc.).

5.2. În baza prezentului Statut Biblioteca Naţională va elabora în decurs de o lună regulamentul său de organizare şi funcţionare.

(Aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 852 din 27 decembrie 1995)

BIBLIOTECILE PUBLICE DIN ROMÂNIA

Consultanță în urma studiului efectuat de Sectorul Carte
Raport referitor la vizita lui Robert Davies, 9-21 mai 1993

Rezumat

1. România dispune de un extins sistem de biblioteci publice, constând din biblioteci de nivel regional, municipal și local în fiecare din cele 41 de județe. Bucureștiul are cea mai mare rețea independentă. Menținerea și extinderea responsabilităților curente ale bibliotecilor județene în ceea ce privește sprijinul acordat filialelor mai mici și bibliotecilor sătești este esențială pentru o supraviețuire a acestora în fapt. Bibliotecile municipale ar putea fi încadrate mai eficient în structură ca nivel subsidiar al bibliotecilor „zonale" din fiecare județ. Numărul de biblioteci sindicale este într-o descreștere rapidă datorită retragerii subvențiilor. Acest lucru accentuează nevoia de servicii corespunzătoare de bibliotecă publică. (1)

2. De mai bine de 40 ani bibliotecile românești cresc continuu ca mărime: din fondurile lor au fost eliminate prea puține materiale. Dar principalii indicatori de performanță (cititori înscriși, gradul de utilizare a colecțiilor, utilizare pe cap de locuitor și pe număr de cititori) au scăzut rapid și evident din 1989 încoace. Calitatea scăzută a materialelor nou achiziționate (datorată în parte insuficienței materialelor românești publicate în domenii noi) poate fi cauza principală a acestei stări de fapt. (2)

3. Biblioteca Națională are un serios handicap din punct de vedere operațional din cauza finanțării inadecvate și nu are posibilitatea să-și procure volumul corespunzător de publicații străine pentru a putea sprijini bibliotecile publice în acest sens. Ministerul Culturii a stabilit unele îndrumări în ceea ce privește nivelele minime ale cheltuielilor pe cap de locuitor efectuate de autoritățile locale pentru achizițiile bibliotecilor publice. S-ar putea ca aceste nivele să fie prea scăzute și să nu permită crearea unor servicii noi sau îmbunătățite, dar în orice caz în prezent la nivelul practicii acestea nici nu au fost atinse. (3.1/3.2)

4. Nu pare posibil ca în bugetele administrațiilor să existe fonduri financiare suficiente pentru o susținere eficientă a bibliotecilor publice sau pentru dezvoltarea acestora în viitorul apropiat. Există deci argumente puternice în favoarea înlăturării inhibițiilor legate de problema recuperării costurilor și realizării de profituri de către bibliotecile publice în contextul administrațiilor locale, permițându-le să includă în bugetul lor o prevedere privind profitul. (3.3)

5. Ministerul Culturii a adoptat o reglementare privind activitatea bibliotecilor publice (452/93), dar aceasta nu are putere de lege. Responsabilitatea financiară și administrativă pentru bibliotecile publice trece din sarcina Ministerului Culturii în aceea a administrațiilor locale. Ministerul Culturii trebuie să-și determine noul rol în acțiunea de orientare și îndrumare a sistemului. (4.1/4.3)

6. Biblioteca Națională nu are o „declarație de principiu" în ceea ce privește rolul său de sprijinire a bibliotecilor publice, dar a îndeplinit în mod tradițional o serie de funcții importante în acest sens. În prezent a creat un serviciu de Cercetare, Dezvoltare și Pregătire Biblioteconomică, care ar putea avea un rol esențial în dezvoltarea bibliotecilor publice. (4.4)

7. Este important să se stabilească exact natura noului gen de cereri la nivel local pentru serviciile ce pot fi oferite de bibliotecile publice. Recent s-au întreprins acțiuni în acest sens la București, care pot fi dezvoltate și extinse. Este nevoie să se modernizeze și să se extindă gama serviciilor de bibliotecă publică oferite astfel încât să poată fi satisfăcute nevoile fundamentale ale publicului, să se câștige sprijinul acestuia și să se evite marginalizarea în contextul administrației locale. Aceasta ar putea presupune o schimbare de accent în cadrul serviciilor de la cultură către informare, fără a se abandona ceea ce este bun în serviciile actuale. (4.5)

8. Bibliotecile publice ar putea în viitor să ofere „servicii de bază" de genul existent, finanțate din fondurile publice, dar îmbunătățite și mult mai bine valorificate de serviciile opționale prestate ca răspuns la cererea utilizatorilor ce ar putea fi puse în funcțiune pe baza principiului de recuperare a costului prin intermediul unor taxe solicitate utilizatorilor la locul prestării serviciilor. Serviciile opționale ar putea include: accesul la cărțile în limbi străine și accesul la înregistrările pe disc compact sau video. Investiția inițială în colecțiile în stare să susțină servicii bazate pe principiul recuperării costurilor ar putea fi procurată de la donatori externi în sistemul unei donații unice. Asta ar putea presupune o abordare din punctul de vedere al unui proiect pilot aplicat la început într-un număr limitat de județe. (4.6.1-4.6.3)

9. Din activităţile propuse de bibliotecile publice ar trebui să facă parte şi serviciile extinse de informare pentru public în sprijinul programului general de reformă al guvernului şi asigurarea de servicii de bibliotecă şi informare prin contract instituţiilor locale cum ar fi şcolile, spitalele, întreprinderile industriale sau agricole, companiilor de afaceri etc. De câte ori este posibil proiectele de dezvoltare a serviciilor de bibliotecă publică trebuie conectate cu proiectele mai largi sau orientările privind reforma, cum ar fi cele privind reforma administraţiei, crearea de întreprinderi mici şi mijlocii etc. (4.6.4-4.6.6)

10. Capacitatea limitată a producţiei româneşti de a asigura gama şi varietatea de materiale necesare mai ales în domeniile de nou interes reprezintă o problemă serioasă pentru sistemul de biblioteci publice. Chiar şi aşa nu sunt asigurate informaţiile bibliografice referitoare la noile publicaţii mai ales la cele produse de noile edituri din sectorul privat în continuă creştere. Biblioteca Naţională analizează unele planuri de asigurare a caracterului actual al bibliografiei naţionale prin introducerea catalogării în publicaţie (CIP). S-ar putea sa fie oportun ca aceasta să fie introdusă odată cu alocarea ISBN-ului. Asemenea acţiuni ar putea îmbunatăţi participarea editurilor în sistemul de depozit legal şi ridica valoarea bibliografiei naţionale ca instrument de selecţie şi marketing. Dar aceste avantaje trebuie să fie făcute cunoscute editorilor. (5)

11. Sistemul de informare şi comandă ce funcţionează prin intermediul Colecturii bibliotecilor nu pare să satisfacă nevoile bibliotecarilor: o independenţă mai mare pentru crearea de servicii de achiziţii cu resurse suficiente în bibliotecile publice şi poate pentru achiziţionarea de cărţi chiar şi pentru alte instituţii locale ar putea contribui la crearea unei „pieţe a bibliotecilor" faţă de care editurile şi difuzorii de carte ar putea avea mare interes. Din raţiuni financiare importul de publicaţii străine pentru bibliotecile publice este virtual inexistent. (5.1/5.2)

12. Exploatarea în comun a resurselor între biblioteci este de un nivel scăzut şi este împiedicată de mai mulţi factori. Multe biblioteci publice şi-au putut obţine majoritatea publicaţiilor româneşti apărute de care au nevoie (deşi producţia sectorului privat ridică probleme de control bibliografic). Necesitatea primară pentru folosirea în comun a resurselor o reprezintă accesul la publicaţiile străine. Biblioteca Naţională ar putea avea un potenţial rol decisiv în dezvoltarea accesului la literatura din periodicele străine prin intermediul reţelei de biblioteci publice. Acest lucru ar fi bine să se facă pe baza principiului de recuperare a costului. (6)

13. Este nevoie ca bibliotecile publice să-şi facă colecţiile mai accesibile publicului prin asigurarea accesului liber. Se impune un program radical de selecţie şi eliminare din fonduri a materialelor nefolosite şi inutile fie şi pentru motivul de a crea spaţiu pentru acces liber la raft. Prin etichetarea cărţilor pe cotor cu numărul de clasificare al domeniului lor se pot obţine multe avantaje de ordin organizatoric. E nevoie să se îmbunătăţească ritmul de livrare a fişelor de catalog şi clasificărilor. Orele de funcţionare a bibliotecilor sunt menţionate în mod adecvat în reglementările existente, dar respectarea acestora trebuie supervizată. Înainte de aplicarea soluţiilor adecvate este necesar să se determine adevăratele proporţii ale problemei publicaţiilor nereturnate, întârziate la returnare sau furate. (7)

14. Numărul de personal din biblioteci nu este mare: dimpotrivă el este prea scăzut. Sumele de buget destinate recrutării de personal sunt extrem de limitate. Unele obligaţii de serviciu privind responsabilitatea individuală de ordin financiar a personalului pentru pierderea publicaţiilor sunt prea dure. Cursurile de instruire a personalului anterior preluării serviciului au fost introduse abia din 1989. Absolvenţii acestor cursuri pătrund acum pe piaţa muncii, dar locurile de muncă sunt rare şi disponibilităţile limitate. (8.1/8.2)

15. Este nevoie să se identifice un grup de iniţiatori ai schimbării sistemului de biblioteci publice, să se ofere acestora posibilitatea contactului cu străinătatea astfel ca ei, la rândul lor, sa poată stimula crearea unui program sistematic de formare profesională şi conştientizare a problemelor, sub egida Bibliotecii Naţionale şi/sau a Asociaţiei Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România şi a instituţiilor de formare profesională existente. (8.2/9)

16. Bibliotecile publice nu funcţionează în general în clădiri construite în acest scop. Multe dintre ele au spaţiu insuficient. Restituirea drepturilor de proprietate ameninţă unele dintre bibliotecile judeţene şi municipale cu pierderea clădirilor. Este necesar ca pentru pregătirea unor îndrumări privind soluţiile posibile să se întreprindă un studiu care să analizeze situaţia clădirilor de bibliotecă. În unele oraşe există planuri pentru noi construcţii de acest gen. Nu există biblioteci mobile în funcţiune în prezent, dar este clar că această categorie necesită să se demonstreze beneficiile potenţiale pe care acestea le pot aduce prin asigurarea serviciilor eficiente din punct de vedere al costurilor în zonele urbane şi rurale. (10)

17. Automatizarea şi folosirea tehnologiei informatice se află intr-un stadiu de început şi s-a concentrat mai ales asupra creării bazelor de date la Biblioteca Naţională, inclusiv a bibliografiei naţionale. Există un proiect de asigurare a accesului prin distribuire pe disc pentru 9 biblioteci publice. Biblioteca Naţională a achiziţionat o reţea locală şi a hotărât să treacă la un sistem integrat de bibliotecă, dar se limitează în prezent

la utilizarea unui software CDS/ISIS şi este forţată de lipsa mijloacelor financiare să achiziţioneze sistemul VTLS pe care l-a ales. Este nevoie să fie definite cu claritate obiectivele automatizării bibliotecilor. Producerea unui „CD-ROM românesc de informare" cuprinzând bazele de date şi îndrumările cheie ar putea fi eficientă dacă ar fi realizabilă. Sistemul de producere şi distribuire a fişelor de catalog în alte formate ar putea beneficia de consultanţe externe. Biblioteca Naţională trebuie să menţină un contact permanent cu evoluţiile din reţeaua naţională universitară pentru care statul a achiziţionat hardware: în acest mod ar fi posibilă crearea unui sistem integrat de acces la cataloagele de bibliotecă. (11)

SUMAR DE RECOMANDĂRI

1. Crearea unui grup naţional central în problema bibliotecilor stabilit de Ministerul Culturii pentru a formula linii directoare în domeniu, a stimula cunoaşterea problemelor şi a întreţine legături cu alte ministere şi instituţii. (12.1)

2. Grupul naţional central trebuie să întreprindă o călătorie de studii în străinătate concentrându-se pe studierea problemelor esenţiale ce interesează bibliotecile româneşti. (12.2)

3. La întoarcere grupul central trebuie să iniţieze un proiect pilot de dezvoltare a sistemelor moderne de biblioteci publice în aproximativ 6 judeţe: să includă o analiză a nevoilor utilizatorilor; raţionalizarea colecţiilor şi un mai mare acces liber; servicii noi bazate pe principiul recuperării costurilor în cadrul unor aranjamente contractuale. În caz că este necesar se poate apela la investiţii de unică prestare din surse externe. După 2 ani proiectul trebuie evaluat în vederea extinderii lui prin finanţare locală sau naţională. (12.3)

4. Trebuie clarificate şi, acolo unde este necesar, modificate sau îmbunătăţite (pentru ca cel puţin să permită desfăşurarea proiectului pilot) legile şi reglementările privind drepturile bibliotecilor publice de a câştiga, reţine şi reinvesti veniturile. (12.4)

5. Există mai multe domenii în care Ministerul Culturii poate acţiona în direcţia îndrumării, supervizării şi orientării sistemului de biblioteci publice (inclusiv prin dezvoltarea legăturilor cu alte ministere şi instituţii) în problemele privind cheltuielile, clădirile, ratele de pierdere a publicaţiilor, orele de funcţionare etc. (12.5)

6. Biblioteca Naţională, în special serviciul său de studii şi cercetare, deţine un potenţial rol esenţial în dezvoltarea bibliotecilor publice, inclusiv în ceea ce priveşte dezvoltarea sistemului de determinare a necesităţilor utilizatorilor, identificarea surselor de informare, îmbunătăţirea sistemelor de informare bibliografică, formare profesională şi informare a publicului asupra bibliotecilor. Acest serviciu trebuie să-şi stabilească acum un set de obiective, sarcini esenţiale şi un program de viitor. (12.6)

7. Pentru îmbunătăţirea bazei de informare profesională accesibilă Bibliotecii Naţionale – şi prin intermediul ei tuturor specialiştilor domeniului – ar putea fi necesară acordarea de asistenţă externă. (12.7)

8. Două cerinţe în ceea ce priveşte activitatea Bibliotecii Naţionale, aceea privind terminarea noii sale clădiri şi aceea privind crearea unei colecţii de periodice străine de bază care să permită exercitarea rolului de furnizor de documente, trebuie rezolvate prin surse naţionale şi internaţionale. (12.8)

9. Stagii scurte de consultanţă externă asigurate de specialişti internaţionali s-ar putea dovedi benefice în 3 domenii: strategia automatizării bibliotecilor, utilizarea bibliotecilor mobile, revizuirea sistemului de difuzare a cărţii (inclusiv a celui către biblioteci) recomandat în studiul Sectorului de Carte. (12.9-12.11)

STRUCTURA ŞI AMPLOAREA SISTEMULUI DE BIBLIOTECI PUBLICE

Deşi cifrele pentru 1992 sunt încă în stadiul de compilare, potrivit statisticilor deţinute de Ministerul Culturii în 1991 România avea 2 935 biblioteci publice de stat. La acestea ne referim în acest raport ca biblioteci publice. Ele se împart în următoarele categorii (în paranteze sunt date cifrele medii):

Biblioteci	Unităţi colecţii milioane	Achiziţii	Membri / cititori	Unităţi utilizate milioane
Judeţene 41	12,4 (303 061)	526 440 (12 840)	599 342 (14 618)	10,9 (266 041)
Municipale 206	9,2 (44 522)	291 420 (1 415)	500 192 (2 428)	7,6 (36 977)
Locale 2 688	24,1 (8 983)	466 892 (173)	991 188 (369)	8,9 (3 323)
Total 2 935	45,7 (15 586)	1 284 752 (438)	2 090 722 (712)	27,5 (9 355)

Aceasta reprezintă aproximativ un „punct de serviciu" de bibliotecă publică la 7 937 de locuitori (în Marea Britanie 1 la 11 967 locuitori).

În general marile biblioteci judeţene întreţin o reţea de filiale în mediul urban şi asigură sprijin bibliotecilor mici din comunităţile din zona lor. Bibliotecile municipale din oraşele mai mari ale unui judeţ tind totuşi să fie mai autonome.

Biblioteca Municipală din Bucureşti reprezintă cel mai mare sistem local de biblioteci din ţară, deţinând o bibliotecă principală cu 45 de filiale, inclusiv filiale specializate pentru copii şi tineret. În plus asigură sprijin pentru 38 de alte biblioteci din zona din jurul Bucureştiului.

În judeţul Argeş, Biblioteca Judeţeană din Piteşti are 2 filiale proprii în oraşul cu 250 000 de locuitori, dar

asigură sprijin (achiziții centralizate, recrutare de personal, îndrumare metodică etc.) bibliotecilor din 93 de comune mai mici sau subordonate autorităților suburbane. În restul județului există însă alte cinci orașe mari cu propriile lor biblioteci municipale independente, ce dispun de bugete și sisteme de achiziții separate.

Menținerea unui astfel de sistem ierarhic de organizare și acordarea sprijinului în cadrul fiecăruia dintre cele 41 de județe este esențială pentru funcționarea eficientă a bibliotecilor din colectivitățile mici. Totuși numărul bibliotecilor care se află în responsabilitatea „metodologică" a fiecărei biblioteci județene pare destul de mare pentru a permite o acțiune eficientă a acestora (cifra medie este de 72 pe județ, în comparație cu 37 pentru fiecare autoritate locală în Marea Britanie). Există posibilitatea pentru o mai largă folosire a bibliotecilor municipale în cadrul fiecărui județ care să formeze un nivel intermediar de sprijin profesional și administrativ pentru bibliotecile din imediata lor vecinătate, adică în calitate de biblioteci „zonale".

Mai există și alte feluri de biblioteci care funcționează în scop de educație generală sau recreativ și care au fost create înainte de 1989 beneficiind de fonduri garantate ce le erau furnizate sub regimul trecut; aceste fonduri nu se mai acordă în prezent.

Numărul bibliotecilor sindicale menținute din finanțarea statului în scopul utilizării de către membrii sindicatelor pentru educație sau recreere a scăzut de la peste 4 000 la 800 în ce. 2 ani de până în 1991. În general acestea sunt colecții formate în cadrul întreprinderilor de stat (multe dintre acestea având și o bibliotecă tehnică complet separată care sprijină activitatea lor economică și productivă) sau în clădirile sindicatului. Există de asemenea un număr mic de biblioteci ce aparține cooperativelor de producție. Faptul evident că aceste biblioteci nu pot fi întreținute accentuează și mai mult necesitatea asigurării unor biblioteci publice adecvate la nivel local.

Biblioteci	Unități colecții milioane	Achiziții	Membri / cititori	Unități utilizate milioane
Sindicale 819	6,6 (8 042)	89 713 (110)	363 192 (443)	3,3 (4 046)
Ale cooperativelor 134	1,4 (1 043)	22 385 (167)	70 157 (524)	0,5 (3 934)

2. ACTIVITATEA CURENTĂ A BIBLIOTECILOR PUBLICE

În această secțiune cifrele statistice pentru 1989/90 (ultimele disponibile) pentru Marea Britanie (Anglia și Țara Galilor) sunt cele folosite ca bază pentru comparație. Nu se intenționează a se sugera că situația dintr-o țară anume, cum ar fi Marea Britanie, reprezintă situația ideală sau că toate comparațiile indicate sunt la fel de valabile ori semnificative.

2.1 Creșterea colecțiilor

Până acum principalul indicator al calității unei biblioteci era mărimea sa. Acest gen de abordare a condus la o politică de creștere constantă a colecțiilor, limitată numai de lipsa spațiului pentru viitoarea expansiune. De exemplu, Biblioteca Județeană Argeș, cu un fond de 400 000 de unități, a avut o creștere netă de 14-15 000 unități pe an. Colecțiile sale aproape s-au dublat ca mărime din 1980 încoace. Deoarece nu mai are spațiu de extindere este forțată în prezent să rămâna la aceeași mărime, deși conducerea sa ar prefera să continue creșterea colecțiilor. Modul de reglementare a acestei probleme constă în transmiterea exemplarelor de dublete a cărților mai vechi filialelor sale și bibliotecilor sătești pe care le sprijină.

Deși recent s-au întreprins unele acțiuni de selectare și eliminare din fonduri a lucrărilor depășite ideologic, mărimea colecțiilor bibliotecilor publice reprezintă rezultatul politicii de creștere practicată timp de 40 de ani. Rata ridicată a creșterii colecțiilor în România se datorește în principal nivelului scăzut de eliminare a unor lucrări din fonduri în comparație cu standardele vest-europene. În contrast colecțiile bibliotecilor publice din Marea Britanie erau în 1989-90 la același nivel cantitativ ca în 1980-81 (109,5 milioane față de 108,4 milioane), indicând o rată de eliminare din fonduri aproape egală cu rata achizițiilor (vezi 2.5).

Cifra de colecții pe cap de locuitor pentru Marea Britanie este aproximativ 2,3, în vreme ce pentru România ea este încă numai de 1,9 unități. Mărimea medie a colecțiilor de bibliotecă românești (15 586) este încă comparativ mică (Marea Britanie: 27 600), reflectând originea mai recentă a sistemului românesc și cantitatea comparativ scăzută a producției editoriale din România.

2.2 Numărul de cititori înscriși al sistemului de biblioteci publice a scăzut dramatic după 1989 cu procente de la 25 la 50%. Totuși se crede că cifrele dinainte de 1989 erau artificial de mari din cauza necesității de a îndeplini anumite „norme", astfel încât această modificare a lor nu reflectă în mod necesar modificarea reală a numărului de utilizatori. Cu toate acestea numărul total al cititorilor înscriși în 1991 la bibliotecile publice locale a fost de 2 090 722 sau aproximativ 9% din populație, mult mai mic decât oriunde în altă parte în Europa (peste 20% în fosta Cehoslovacie și Olanda) și o scădere substanțială față de cifra de 2,6 milioane din 1990.

2.3 Utilizarea colecțiilor

Potrivit cifrelor statistice ale Ministerului Culturii numărul total al unităților utilizate în biblioteci a scăzut cu 30%, de la 39,2 milioane în 1990 la 27,5 milioane în 1991. Cifrele pentru circulația medie anuală a fiecărei unități (incluzând nu numai împrumuturile ci și folosirea

acestora în sălile de lectură prin solicitarea în sisteme de acces închis) sunt în general scăzute şi indică faptul că multe milioane de unităţi din colecţii pot fi rareori sau niciodată consultate.

Biblioteci judeţene. 0,87

Biblioteci municipale..... 0,83

Biblioteci locale..... 0,37

În general..... 0,6

În procesul de organizare şi evaluare a activităţii bibliotecilor publice s-a acordat prea puţină atenţie indicatorului de utilizare. Aceasta a condus la acordarea unei tot atât de mici atenţii şi problemei naturii cererii utilizatorului. În consecinţă nivelurile de utilizare sunt foarte scăzute potrivit standardelor vest-europene (Marea Britanie: 4,3 solicitări per carte) şi în evidentă scădere continuă.

Una din părerile exprimate este că cererea pentru serviciile de bibliotecă este în creştere datorită lipsei puterii de cumpărare şi altor factori. Totuşi aceste cifre indică un declin dramatic al cererii pentru ceea ce bibliotecile publice au în prezent posibilitatea să ofere, chiar în comparaţie cu cifrele pe 1990 folosite în studiul Sectorului de Carte (1,4 împrumuturi per unitate în toate bibliotecile publice).

Există variaţii evidente între ratele de utilizare pe unitate între bibliotecile mari din oraşe şi bibliotecile din localităţile rurale mici. În Bucureşti se estimează că 1,5 milioane de unităţi produc 3 milioane de împrumuturi/consultări pe an din partea a 100 000 de utilizatori – aproximativ de 5 ori rata medie de utilizare din bibliotecile locale sau sătesti.

2.4 Utilizarea pe cap de locuitor/cititor înscris

Numărul de unităţi utilizat pe cap de locuitor a fost de aproximativ 1 (comparat cu 10,2 solicitări în Marca Britanie, unde cifrele sunt în scădere continuă de mai bine de un deceniu).

Fiecare cititor înscris al unei biblioteci publice a folosit în medie următoarele numere de unităţi în 1991:

Biblioteci judeţene.....18,2

Biblioteci municipale.....15,3

Biblioteci locale.....9

În general..... 13,2

Odată în plus aceasta indică o disparitate considerbilă între utilizarea din zona urbană şi cea din zona rurală. Cu toate acestea ea reprezintă o uşoară creştere faţă de cifra de 12,7 din 1990, indicând că cei care continuă să folosească bibliotecile se menţin la acelaşi nivel de activitate.

2.5 Rata de achiziţii

Una din cauzele principale ale evidentului declin dramatic al utilizării bibliotecilor publice este nivelul scăzut de achiziţii de materiale noi. În 1991 achiziţiile s-au cifrat la numai 0,6 unităţi noi pe cititor înscris sau 0,05 unităţi pe cap de locuitor – sub 3% din cifra totală a colecţiilor (achiziţiile de carte din Marea Britanie au reprezentat aproximativ 10% din fondul total; 0,23 unităţi pe cap de locuitor).

În ciuda ratei scăzute a achiziţiilor pe cititor, cifra reprezintă echivalentul aproximativ a 400 exemplare din fiecare din cele 3 000 de titluri estimate a fi editate anual în România – un exemplar pentru aproximativ fiecare 7 biblioteci publice (Marea Britanie: 67 000 de titluri publicate în 1992; cifra medie de achiziţii aproximativ 164 exemplare de titlu publicat; unul pentru fiecare 24 de biblioteci).

Comparaţia trebuie examinată cu atenţie specială din cauza sistemului din România de a considera „unităţile bibliografice" de toate felurile drept achiziţii. Astfel este posibil ca un procent însemnat din toate cărţile publicate în România de interes pentru bibliotecile publice (dacă se ştie de existenţa lor) să fie achiziţionat în mai mult de un exemplar de principalele biblioteci din majoritatea judeţelor.

Un factor cheie este nivelul scăzut al cantităţii de cărţi şi informaţii pe cap de locuitor produse în România (vezi secţiunea 5), o situaţie care persistă de mai mulţi ani. În consecinţă bibliotecarii îşi precizează nevoia lor de bugete mai mari pentru achiziţii în termenii cumpărării de mai multe exemplare din fiecare titlu şi nu a unui număr mai mare de titluri deoarece acestea pur şi simplu nu există.

Realitatea evidenţiată de cifrele statistice pe 1992, în curs de finalizare la Ministerul Culturii, va furniza o indicaţie importantă în ceea ce priveşte amploarea şi durabilitatea acestor tendinţe.

3. ASIGURAREA FONDURILOR FINANCIARE

3.1 Biblioteca Naţională

Biblioteca Naţională este beneficiara dreptului de depozit legal pentru toate materialele româneşti publicate şi întreţine un schimb de publicaţii de nivel ridicat pentru obţinerea publicaţiilor străine. Bugetul său de achiziţii primit din partea Ministerului Culturii este totuşi foarte mic. În 1992 cheltuielile destinate achiziţiilor au fost estimate după cum urmează:

Cărţi..... 4,4 mil. lei (lire 4 554)

Periodice..... 7,2 mil. lei (lire 7 453)

Total.....11,6 mil. lei (lire 12 008)

Din aceştia numai 2,7 milioane lei (cărţi) şi 1,2 milioane lei (periodice) au fost cheltuite pentru colecţiile proprii ale Bibliotecii Naţionale, restul fiind alocate sprijinului acordat altor biblioteci (inclusiv celor din Moldova).

Costurile poştale (în principal cele destinate schimbului şi împrumutului interbibliotecar) au fost de 17,5 milioane lei (lire 18 115). Cheltuielile pentru cupoane UNESCO au fost de 1 milion lei (lire 1 035). Totalul reprezintă un nivel foarte scăzut de cheltuieli operaţionale pentru o bibliotecă naţională şi este un impediment serios în calea eficienţei sale, făcând imposibilă realizarea unui nivel adecvat al achiziţiilor de publicaţii străine şi grevând asupra funcţiei sale de resursă pentru sistemul de biblioteci publice în totalitatea sa.

3.2 Bibliotecile publice

Finanţarea pentru activităţile culturale (muzee, teatre, biblioteci, evenimente etc.) este trimisă autorităţilor locale prin intermediul Ministerului Finanţelor într-un singur „plic". Ministerul Finanţelor în orice caz ajustează bugetul total solicitat de Ministerul Culturii potrivit situaţiei bancare a statului. Apoi autorităţile locale dispun aşa cum consideră în ceea ce priveşte împărţirea în fapt a acestor fonduri între diversele activităţi culturale.

Bugetele se împart în 3 categorii între care nu este posibil transferul: salarii şi remuneraţii; costuri de întreţinere; alte cheltuieli recurente (de exemplu, achiziţii). În cadrul bibliotecilor se acordă inevitabil prioritate salariilor şi costurilor de întreţinere faţă de sumele destinate achiziţiilor. Ministerul Culturii estimează că aproximativ 50% din cheltuielile cu bibliotecile publice merge la salarii (similar cu Marea Britanie). Orice fonduri pentru investiţii capitale (de exemplu, clădiri noi de bibliotecă) trebuie procurate de către autorităţile locale. Cam 80% din fondurile administraţiei locale se primesc de la stat, restul se procură mai ales prin impozite de la întreprinderile şi proprietăţile locale.

Pentru anul 1993 Ministerul Culturii a emis standarde financiare minime pe cap de locuitor în ceea ce priveşte achiziţiile bibliotecilor publice:

Biblioteci judeţene..... 30 lei

Biblioteci municipale..... 35 lei

Biblioteci săteşti.....25 lei

Această schemă orientativă este cu siguranţă un pas în direcţia justă pe drumul spre asigurarea unui nivel de bază pentru finanţarea destinată materialelor de bibliotecă. Aplicat la nivelul întregii ţări va asigura bugetele anuale de achiziţii pentru întregul sistem la nivelul a cel puţin 650 milioane lei (lire 673 000).

La preţul estimativ curent al unei cărţi de 500 lei (deşi acesta va creşte sigur), aceasta ar permite achiziţionarea a 1,3 milioane „unităţi bibliografice" sau chiar mai mult. O astfel de rată de achiziţii, menţinută constant an de an ar permite un ritm de împrospătare a fondurilor – pe baza fondurilor curente – de aproximativ 3% pe an (în Marea Britanie: 10%), deşi această cifră ar fi şi mai mare dacă numai numărul de unităţi cu adevărat folositoare din fondurile bibliotecilor ar fi luate în consideraţie sau dacă s-ar aplica un program activ de eliminare din fonduri a lucrărilor nefolosite.

Este totuşi destul de neclar în prezent ce putere au aceste standarde în practică. Realitatea evidentă observată în decursul vizitelor întreprinse în cadrul acestor consultanţe indică că sumele reale cheltuite pentru achiziţiile de bibliotecă sunt cu mult sub nivelul minim prevăzut de Ministerul Culturii. Însuşi Ministerul estimează că numai aproximativ 300 milioane lei (mai puţin de jumătate din suma indicată de standardul pe cap de locuitor) se cheltuieşte în realitate. Îndrumarea precisă în acest domeniu, ce va fi întreprinsă de către Ministerul Culturii, va fi posibilă numai în urma încheierii balanţei pe acest an.

La Biblioteca Judeţeană din Piteşti, de exemplu, se estimează că alocările sunt în timpul anului la nivelul de 20-22 lei pe cap de locuitor, deşi în trimestrele 3 şi 4 ale anului devin disponibile finanţări „suplimentare" care compensează neajunsurile anterioare. De la 4 milioane lei (lire 4 140) disponibili pentru achiziţie la Piteşti un sfert se cheltuieşte pentru bibliotecile săteşti aflate sub îndrumarea judeţenei.

Deci în legatură cu standardele financiare minime formulate de Ministerul Culturii se desprind o serie de puncte importante:

- acestea sunt probabil prea mici pentru a permite achiziţionarea de materiale într-un ritm adecvat pentru reîmprospătarea fondurilor (deşi nu e sigur că în România se publică curent suficient material încât să permită un astfel de ritm înalt al reîmprospătării);

- este nevoie ca acestea să fie revizuite şi actualizate în funcţie de inflaţie şi creşterea preţurilor la cărţi şi alte materiale de bibliotecă într-un regim cel puţin anual;

- fondurile financiare de la stat sunt permanent insuficiente pentru a permite respectarea standardelor minime. Reducerea amplorii acestui neajuns este un aspect faţă de care Ministerul Culturii trebuie să intervină;

- chiar dacă aceste standarde ar putea fi respectate ele nu ar permite dezvoltarea unor servicii noi sau achiziţionarea de cărţi străine. Convertite liber sumele alocate curent nu ar avea decât o foarte slabă putere de cumpărare pentru cărţi sau periodice.

3.3 Posibilităţi de a realiza venituri suplimentare

Există legislaţia necesară – inclusiv legea nr.69/1991 – care permite instituţiilor din administraţia locală să întreprindă activităţi pentru realizarea de venituri.

Totuşi sistemul de biblioteci publice a fost până în prezent finanţat 100% de la bugetul statului. Până acum Ministerul Culturii nu a fost în favoarea propunerilor de a permite bibliotecilor publice să realizeze venituri. În cadrul Ministerului Culturii s-a exprimat de asemenea părerea că deoarece multe biblioteci se plâng de lipsă de spaţiu nu este recomandabil să se permită închirierea sau utilizarea contra plată a spaţiului din biblioteci în scopul realizării de venituri.

În prezent orice sumă de bani realizată de bibliotecile publice se returnează la Ministerul Culturii. Unica excepţie clară a fost dispensă de la Decretul 307/91 care prevede ca până la 30% din surplusul realizat pe baza iniţiativelor de producere de venit să poată fi adăugat la salariile personalului implicat ca bonificaţie.

Ministerul Culturii (şi unele administraţii locale) se tem că a demonstra abilitatea de a realiza venituri va avea ca rezultat reducerea cu o sumă echivalentă a bugetelor alocate de la stat. Dacă este să fie stimulată iniţiativa realizării de venituri îngrijorarea acestor autorităţi trebuie calmată. O abordare posibilă ar fi să se coreleze principiul standardelor financiare adecvate cu asigurarea unor servicii de bază minime definite cu claritate potrivit prevederilor reglementării 452/93 (vezi 4.6.1 şi Anexa A).

Există totuşi argumente convingătoare în favoarea încurajării bibliotecilor publice în acţiunea de mobilizare a oricăror fonduri financiare ar putea fi disponibile pentru dezvoltarea lor.

Mai întâi legislaţia care aşază bibliotecile publice în responsabilitatea totală (de ordin financiar şi administrativ) a autorităţilor locale va pune bibliotecile publice în competiţie directă în lupta pentru resurse cu instituţiile locale de diferite feluri. Gradul în care bibliotecile vor reuşi să-şi susţină cauza pentru partea lor din aceste resurse – şi să înlăture pericolul de a fi marginalizate – va depinde de perceperea în masa publicului larg a importanţei bibliotecii în viaţa şi economia locală.

În alt segment al acestui raport (vezi 4.6) se susţine că acest lucru depinde foarte mult de crearea de noi servicii relevante care să fie asigurate de bibliotecile publice. Este foarte puţin probabil ca nivelul necesar de finanţare pentru investiţiile iniţiale şi pentru susţinerea în timp a noilor servicii (pe lângă necesităţile de mărire a fondurilor pentru serviciile de bază) să fie asigurate din bugetele de stat în cursul anilor următori.

În această perioadă (şi probabil şi mai târziu) autorităţile locale ar fi fericite dacă parte din presiunea reprezentată de finanţarea instituţiilor locale ar putea fi rezolvată din venituri sau transmisă direct utilizatorului. Evoluţiile sunt paralele şi în alte ţări, inclusiv în Marea Britanie unde în 1989/90 la 35,1 milioane realizările de venit au reprezentat 6,6% din costul total al bibliotecilor publice şi 43,3% din cheltuielile pentru cărţi, cu creşteri de 23% în cursul anului trecut şi de 71% într-o perioadă de 9 ani.

Dacă un asemenea proces va avea succes în România, managerii serviciilor locale vor dispune de motivaţia şi impulsul necesare pentru a iniţia şi întreţine activităţi care să realizeze venituri sau să recupereze costurile. Aceasta implică menţinerea operaţiunilor financiare în cadrul sistemului financiar local şi nu returnarea veniturilor la administraţia centrală de stat şi corelarea strânsă a nivelurilor veniturlor cu nivelul de creştere al bugetelor bibliotecilor.

Modul cel mai clar de obţinere al acestui lucru ar fi să se instituie un sistem în care bibliotecile publice să poată include în volumul bugetului anual total un obiectiv de realizare de venituri, astfel încât:

bugetul total = bugetul de la stat + buget din venituri realizate

Dacă se consideră necesar primul an de funcţionare al unui astfel de sistem ar putea fi experimental: finanţarea provenind din venituri să nu se pună la dispoziţia bibliotecilor până în ultimul trimestru al anului când se poate demonstra că venitul într-adevăr a crescut.

Definirea noilor servicii producătoare de venit ce pot fi oferite în fiecare loc trebuie să se bazeze pe o analiză a nevoilor existente şi a „pieţei" pentru aceste servicii în comunitatea respectivă.

Unele activităţi posibile de realizare de venituri/recuperare a costurilor ce pot fi luate în considerare ar fi:

- Închiriere de spaţii pentru alte amenajări, ca de exemplu, cafenele, săli de conferinţă şi alte întreprinderi comerciale inclusiv comerţul de carte. Casa de Cultură din Piteşti cuprinde nu numai biblioteca publică dar şi un chioşc care vinde reviste, cursuri de limbi străine şi alte publicaţii. Profiturile realizate din această întreprindere locală trebuie remise în mod curent Ministerului Culturii.

- Recuperarea costurilor pentru servicii şi colecţii speciale puse la dispoziţia publicului, de exemplu, colecţii de cărţi străine, servicii de informare, de fotocopiere şi livrare de documente, acces la colecţiile de videocasete şi discuri compacte pentru care costurile pot fi recuperate de la utilizatori fie pe baza unei taxe anuale sau a unei taxe individuale per tranzacţie la punctul de serviciu. Aceste posibilităţi sunt examinate mai detaliat la 4.6.

• Servicii în sprijinul instituțiilor locale, ca de exemplu, școli, instituții de învățământ superior și firme, al căror cost poate fi recuperat prin aranjamente contractuale încheiate în cadrul sistemului de administrație local (vezi 4.6.5).

• Taxe de ordin administrativ, cel mai adesea amenzi pentru întârzierea returnării cărților sau pierderea acestora.

Implicațiile acestor evoluții vor fi semnificative pentru conducătorii de biblioteci. Va fi necesară instruirea și conștientizarea lor în astfel de domenii ca negocierile din cadrul administrației locale, costurile serviciilor, managementul financiar și sistemele de contabilizare sau managementul de servicii.

Cunoașterea modului în care operează astfel de sisteme în alte țări ar fi în mod cert necesară. Este cazul să se încerce corelarea cu orice proiect mai general vizând reforma administrației locale cum ar fi acelea care sunt în prezent în discuție în patru județe pilot cu sprijinul Know-How Fund.

4. ROLUL BIBLIOTECILOR PUBLICE ÎN PROCESUL REFORMEI

4.1 Legislație și obiective

De la data efectuării studiului Sectorului de Carte în 1992 Ministerul Culturii a promulgat ordinul nr. 452 din 6 iulie 1992 (vezi Anexa A). Acesta privește organizarea și funcționarea rețelei de biblioteci publice. Ea nu are putere echivalentă unei legi și nu reiese clar dacă constituie un angajament legal pentru fiecare autoritate locală de a organiza un sistem de biblioteci publice, neprevăzând nici mărimea acestuia.

Reglementarea se referă la autonomie, libertate, tipuri de colecții, structură organizațională, orar de funcționare, personal, proceduri de inventariere obligatorii pentru bibliotecile publice. Așa cum se prezintă situația, reglementarea constituie un fel de „declarație de principiu asupra misiunii" bibliotecilor publice, dar nu este sigur că sunt definite corespunzător obiectivele actuale ale sistemului de biblioteci publice. Pentru referință, anexăm la prezenta Declarația națională de principiu asupra misiunii serviciilor de bibliotecă publică din Marea Britanie, publicată în 1991.

4.2 Descentralizarea și controlul exercitat de administrația locală

Responsabilitatea financiară și administrativă pentru bibliotecile publice a trecut acum de facto în sarcina administrației locale, deși legislația care oficializează acest lucru încă își mai așteaptă ratificarea.

Unii bibliotecari regretă slăbirea relației directe cu Ministerul Culturii, asociind aceasta cu timpurile trecute când simțeau că sprijinul ce le era acordat era sigur și nu era necesar să se lupte în teritoriul necunoscut al administrației locale pentru a-și asigura sprijin financiar și politic sau să contracareze cererile de restituire referitoare la clădirile ce adăpostesc bibliotecile. Mulți nu sunt obișnuiți cu aspectele practice ale acestui mod de existență și nu știu cum să abordeze tratativele de negociere necesare.

Există un pericol real ca bibliotecile publice să fie marginalizate în contextul administrațiilor locale până când nu vor fi în stare să furnizeze la un mod foarte vizibil un complex de servicii care să răspundă nevoilor economice, educaționale și sociale. Există totuși dovezi la fel de evidente care indică cererea mereu crescândă pentru serviciile pe care le poate oferi un bun sistem de biblioteci publice.

4.3 Politica și rolul Ministerului Culturii

Ministerul Culturii nu mai intervine direct în finanțarea și organizarea sistemului de biblioteci publice, responsabilitatea pentru acest lucru fiindu-i transferată administrației locale. Biblioteca Națională mai este încă finanțată și administrată direct de Ministerul Culturii. În cadrul departamentului general din minister pentru Protecția Culturii Scrise acesta dispune de o unitate pentru biblioteci dotată cu trei persoane, care trebuie să îndrume și să sprijine sistemul de biblioteci publice, inclusiv în ceea ce privește realizarea standardelor minime de cheltuieli.

Ministerul Culturii este în favoarea dezvoltării unui sistem de biblioteci publice care să servească nevoile specifice ale fiecărei comunități locale. Totuși este normal ca punctul său de vedere asupra bibliotecilor publice să accentueze aspectul cultural al acestora. Protejarea accesului la patrimoniul cultural românesc, a obișnuinței lecturii și a accesului la carte în fața prețurilor mereu crescânde, a scăderii continue a veniturilor disponibile ale populației și a competiției din partea altor mijloace mass-media, pot fi considerate ca fiind prioritățile Ministerului Culturii în ceea ce privește bibliotecile publice.

Există totuși pericolul ca potențialul rețelei de biblioteci publice ca mijloc eficient de furnizare a informațiilor relevante în ceea ce privește nevoile economice, educaționale și sociale presante ale publicului în perioada de tranziție să fie subestimat. O consecință a acestei politici – dacă ea va continua – ar putea foarte bine fi marginalizarea treptată și mai accentuată a bibliotecilor publice în concepția opiniei publice.

4.4 Politica și rolul Bibliotecii Naționale

Biblioteca Națională, cu o colecție de 8,4 milioane unități, se află în fruntea rețelei de biblioteci publice a Ministerului Culturii (dar nu a rețelei de biblioteci cu

acces public a instituţiilor de învăţământ superior şi şcolare de sub tutela Ministerului Învăţământului). Directorul general al Bibliotecii Naţionale răspunde direct în faţa Ministerului Culturii, iar Biblioteca Naţională îşi primeşte bugetul direct de la Ministerul Culturii.

Colecţiile Bibliotecii Naţionale sunt amplasate în 15 clădiri separate din Bucureşti şi din ţară, ca urmare a opririi lucrărilor la o nouă clădire, începută în 1986, destinată să cuprindă toate fondurile.

Nu există o orientare actuală sau declaraţie de principiu privind rolul Bibliotecii Naţionale în acordarea de sprijin pentru bibliotecile publice. Totuşi Biblioteca Naţională a desfăşurat în mod tradiţional o serie de activităţi care sunt importante pentru funcţionarea bibliotecilor publice. Acestea sunt descrise mai amănunţit în alte secţiuni ale acestui raport, dar cuprind:

- Producerea şi furnizarea centralizată a fişelor de catalog şi clasificărilor aferente – un serviciu la care bibliotecile publice sunt abonate.

- Controlul bibliografic – producerea Bibliografiei Naţionale; a catalogului colectiv de seriale străine din bibliotecile româneşti.

- Automatizarea – Biblioteca Naţională are un rol conducător în dezvoltarea sistemelor şi în lărgirea accesului la datele bibliografice din bibliotecile publice prin automatizare, deşi până în prezent progresele înregistrate în această direcţie sunt limitate.

- Furnizarea de documente – Biblioteca Naţională este depozit legal central al ţării, acţionând ca centru principal pentru tranzacţiile de împrumut interbibliotecar din România şi singura cale de semnificaţie oferită bibliotecilor publice către furnizarea de documente la nivel internaţional.

- Cercetarea şi dezvoltarea – Biblioteca Naţională a fost în mod tradiţional răspunzătoare de a asigura sprijinul bibliotecilor publice prin intermediul „secţiei sale metodice". Recent a înlocuit această secţie cu un departament de studii, cercetare şi dezvoltare în biblioteconomie care, deşi foarte nou, ar putea avea potenţialul să joace un rol cheie în promovarea şi coordonarea schimbărilor din cadrul sistemului de biblioteci publice.

4.5 Stabilirea nevoilor utilizatorilor

Din discuţiile avute cu personalul de bibliotecă în Bucureşti, Cluj, Piteşti şi în alte locuri a reieşit clar că în bibliotecile publice se prezintă zilnic cereri de un gen nou pentru informaţii şi materiale de lectură, pe măsură ce intră în vigoare reformele democratice şi de piaţă.

Domeniile principale din care se solicită materiale sunt:

- subiecte economice, mai ales cele legate de management, crearea de societăţi, marketing, contabilitate şi calcule;

- literatură şi materiale de învăţare în limbi străine, mai ales engleză, franceză şi germană;

- politică, religie şi alte domenii în care informaţia nu era liber disponibilă înainte şi lucrări ale scriitorilor interzişi în trecut.

În plus există o cerere latentă pentru informaţii privind schimbările intervenite în domeniul educaţiei pieţei muncii, sanătăţii şi serviciilor sociale, proprietăţii, agriculturii etc. care de-abia încep să se structureze, dar care vor necesita o largă înţelegere şi participare publică, ca şi exercitarea puterii individuale de selecţie.

Pe lângă realitatea cunoscută din activitatea directă, există în cadrul bibliotecilor publice din România tradiţia analizării şi categorisirii cititorilor. Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu" din Bucureşti, de exemplu, a întreprins recent un „studiu sociologic" a cititorilor săi. Ceea ce este nou este principiul pe baza căruia s-a efectuat lucrarea cu această ocazie: acela că achiziţiile şi colecţiile trebuie organizate şi structurate ca priorităţi în funcţie de cererea publicului.

Studiul desfăşurat pe o perioadă de 2 săptămâni a identificat o mare cantitate de informaţii utile: 60% din cititorii intervievaţi aveau sub 24 de ani (din care o treime sub 20); 60% erau femei; 12% erau în câmpul muncii; 6% nu lucrau (în sensul că îşi căutau de lucru).

Studiul a identificat biblioteca publică ca sursa principală de acces la materiale de lectură pentru cel mai mare număr din persoanele intervievate (un fapt probabil nesurprinzător dat fiind că cei intervievaţi erau toţi utilizatori ai bibliotecii publice):

utilizatori ai bibliotecilor publice	39%
utilizatori ai bibliotecilor universitare sau ale facultăţilor	24%
persoane care-şi cumpără cărţile de care au nevoie	20%
persoane care împrumută cărţi de la prieteni	13%
utilizatori ai altor genuri de biblioteci (şcolare)	4%

Motivul obişnuit indicat pentru nevoia de a folosi biblioteca a fost cel de actualizare a pregătirii sau muncii profesionale individuale. Fiecare grup de utilizatori a fost solicitat să ierarhizeze în funcţie de importanţă 6 categorii principale de domenii: artă, economie, literatură, religie, ştiinţă şi tehnică, ştiinţe sociale.

Interesul faţă de domenii s-a dovedit variat în funcţie de categoria de cititori. Studenţii şi elevii au demonstrat un nivel înalt de interes pentru ştiinţele sociale şi politică, în vreme ce cei ce şi-au terminat studiile şi cei în câmpul muncii au acordat prioritate subiectelor economice (de exemplu, de afaceri şi management). Ştiinţa şi tehnica

(inclusiv informatica etc.) s-au clasat la nivele înalte în ceea ce-i priveşte pe toţi cei sub 30 de ani.

Literatura (beletristică) s-a dovedit categoria principală de interes pentru utilizatorii de peste 40 de ani, în timp ce pentru proaspeţii absolvenţi ea s-a clasat printre ultimele categorii de interes, deşi la un nivel mai ridicat decât clasarea ei pentru utilizatorii elevi. Arta şi subiectele religioase s-au clasat pe ultimele nivele pentru majoritatea grupurilor de utilizatori. S-a considerat că se poate deduce un interes substanţial în reforma învăţământului din nivelul crescut al interesului pentru materialele din domeniul filozofiei, psihologiei şi educaţiei în general.

Dificultatea de a citi materiale în limbi străine a fost identificată ca un factor cheie de cei de peste 35 de ani dar nu şi de cei mai tineri ca aceştia.

Este important ca acest mod de abordare să fie dezvoltat şi pus la dispoziţie pentru aplicare cel puţin într un cadru reprezentativ de condiţii urbane şi rurale din România. Sunt necesare modificări şi adaptări: de exemplu să fie inclus un indice al nivelului de satisfacţie al utilizatorului şi al zonelor cheie în care este necesară îmbunătăţirea serviciului; necesităţile privind tipul de subiecte şi informaţii solicitate ar putea fi formulate mai specific.

Şi în alte biblioteci publice vizitate, de exemplu la Cluj, am remarcat interes faţă de un astfel de mod de abordare. Acesta este un domeniu în care Biblioteca Naţională ar putea să-şi asume rolul de lider în coordonarea şi dezvoltarea modului de abordare a problemei, evaluând şi dând publicităţii rezultatele. Ar fi fără îndoială folositoare unele exemple de studii asupra utilizatorilor întreprinse în alte ţări.

4.6 Servicii de bibliotecă publică ca răspuns la necesităţile utilizatorilor

Serviciile pe care bibliotecile publice le vor oferi în viitor pot prin urmare să varieze în funcţie de necesităţile specifice ale utilizatorilor. Este totuşi posibil să sugerăm schematic structura pe care unele din aceste servicii o vor adopta.

Serviciile ar putea fi împărţite în servicii de bază: acelea care sunt asigurate în mod curent şi care se presupune că vor continua să fie asigurate şi să fie finanţate din bugetul administraţiei; şi servicii opţionale: acelea care ar fi adiţionale faţă de prevederile curente şi care ar putea fi în unele cazuri potrivite pentru finanţare prin plată din partea utilizatorilor la punctul de prestare a serviciului, prin contract sau alte mijloace de recuperare a costurilor.

Pentru ca bibliotecile publice să rămână relevante pentru nevoile publicului este esenţial să se creeze noi servicii pe care acestea să le presteze. Nivelul comparativ ridicat al investiţiilor necesare sugerează ideea adoptării unei abordări de tipul proiect pilot, care ar putea demonstra efectele şi beneficiile rezultate din asigurarea de noi servicii şi care ar putea fi dezvoltate pe o scară mai largă pe măsură ce devin disponibile mijloace de finanţare locală.

O posibilitate ar fi aceea de a identifica (pe bază de voluntariat) până la 6 judeţe în care autorităţile locale să fie interesate în crearea de biblioteci publice moderne. Acestea ar putea coincide cu judeţenele care sunt printre primii candidaţi la proiectele de reformă ale administraţiei locale.

Proiectul pilot trebuie organizat ca orice proiect, având serviciile definite pe baza analizei nevoilor utilizatorilor şi evaluate ca efect. Şi aici departamentul de cercetare şi dezvoltare din Biblioteca Naţională ar putea avea un rol cheie. Ar fi avantajos dacă personalul de bază implicat în dezvoltarea noilor servicii ar putea avea posibilitatea să observe astfel de servicii în funcţiune şi în alte părţi din Europa.

4.6.1 Servicii de bază: bibliotecile publice vor continua să asigure accesul la gama „enciclopedică" de cărţi, periodice şi alte materiale tipărite publicate în România, punându-le la dispoziţie prin intermediul împrumutului şi ca material de referinţă în sălile de lectură ale bibliotecilor. Filialele şi colecţiile adaptate nevoilor de lectură şi studiu ale copiilor şi tinerilor vor continua să joace un rol central. Bibliotecile judeţene vor continua să colecţioneze publicaţiile relevante privitoare la fiecare regiune.

4.6.2 Cărţi în limbi străine: multe din „noile" domenii mult solicitate sunt reprezentate în cantităţi insuficiente în producţia editorială curentă românească din cauza condiţiilor necorespunzătoare ale modului de editare. În timp ce această situaţie s-ar putea treptat să se îmbunătăţească – de exemplu, pe măsură ce se obţin mai multe drepturi de traduceri de către editorii români – în viitorul apropiat o proporţie semnificativă de cărţi şi materiale în domeniile solicitate vor continua să fie publicate în străinătate în limbi străine. Preţurile unor astfel de cărţi sunt cu mult peste posibilităţile financiare ale cumpărătorilor individuali – salariul mediu lunar este de aproximativ 50 000 lei (51,75 lire) – şi ale bugetelor majorităţii instituţiilor, inclusiv ale bibliotecilor publice. În consecinţă foarte puţine din aceste cărţi se importă.

Dată fiind micşorarea veniturilor statului şi numărul mare de solicitări la bugetul de stat este foarte posibil să fie greu de obţinut şi dificil de menţinut în perioada imediat următoare o finanţare statală pentru colecţiile de cărţi străine din bibliotecile publice. S-ar putea foarte bine să fie necesar să se caute investiţii din surse externe: totuşi în ceea ce priveşte bibliotecile publice aceasta s-ar putea să fie disponibilă, dacă e să fie, pe baza principiului de acordare unică.

Ca urmare se pune problema de a recupera în parte

sau total costul unei asemenea investiții de la utilizatori, astfel încât să existe posibilitatea de a face achiziții suplimentare în anul următor și să se crească colecțiile la nivelul la care creșterea este justificată de utilizare. O astfel de abordare ar putea prezenta și acțiunea de investiție în mod mai atrăgător donatorilor virtuali care vor putea observa că din contribuția lor inițială se va obține valoarea maximă.

De exemplu, o colecție de 3 000 de cărți la un preț mediu de 10 lire bucata (costul mediu al unei cărți pentru bibliotecile publice în Marea Britanie a fost de 7,21 lire în 1989/90) ar reprezenta o investiție inițială de 30 000 lire (28,98 milioane lei) per bibliotecă.

Acest cost ar putea fi recuperat prin taxarea utilizatorilor:

fie prin intermediul unei taxe anuale de membru (următorul tabel ilustrează numărul de membri plătitori cărora să li se solicite în fiecare bibliotecă să recupereze costul investiției la două nivele diferite de taxe în cursul unui an, timp de 3 sau 5 ani):

Investiție inițială	Taxă anuală	Membri necesari anual pentru recuperarea integrală a costurilor în:		
		1 an	3 ani	5 ani
30 milioane lei	2 500 lei	12 000	4 000	2 400
	5 000 lei	6 000	2 000	1 200

sau prin intermediul unei taxe per carte împrumutată din colecțiile speciale:

Investiție inițială	Taxă per împrumut	Împrumuturi necesare pe an pentru recuperarea integrală a costurilor în:		
		1 an	3 ani	5 ani
30 milioane lei	250 lei	120 000	40 000	24 000
	500 lei	60 000	20 000	12 000
	750 lei	40 000	13 333	8 000

Este clar că variabilele din aceste ilustrații (număr de cărți, nivel al taxelor, perioadă de recuperare a costurilor) pot fi ajustate în funcție de percepțiile în ceea ce privește sumele pe care utilizatorii sunt doritori să le plătească. Cu cât nivelul de recuperare a costurilor este mai scăzut, cu atât mai scăzut va fi ritmul de extindere a colecției.

Veniturile disponibile ale populației au nivel scăzut în România. Cu toate acestea este de așteptat ca accesul la cărți străine în noi domenii cheie să reprezinte un lucru apreciat de un număr semnificativ de oameni. La un nivel maxim de taxă anuală ilustrată aici membrii vor plăti mai puțin decât jumătate din prețul mediu al unei cărți din Marea Britanie pentru accesul la întreaga colecție de cărți pe timp de un an.

Va fi probabil necesar să fie limitat împrumutul la o carte de persoană inițial și să se micșoreze perioadele de împrumut la o săptămână pentru a se putea asigura disponibilitatea maximă a cărților până în momentul când colecțiile vor putea fi extinse la un nivel satisfăcător. Vor trebui create sisteme de rezervare, contabilizare a plăților și a tranzacțiilor bancare. Nivelele taxelor vor trebui revizuite anual și crescute ținând seama de inflație. Inițial crearea unor astfel de colecții și sisteme va trebui probabil să se concentreze în cadrul bibliotecilor de nivel județean, care dispun de organizarea, dotarea cu personal și resursele necesare de spațiu pentru a se putea angaja în astfel de activități.

4.6.3 Înregistrări sonore și video

Bibliotecile publice din Europa, America de Nord și alte regiuni ale globului furnizează din ce în ce mai mult informații și materiale culturale într-o varietate de formate noi, pe lângă cărțile și revistele tipărite. Existența casetelor video și audio, a discurilor compacte, a software-ului de calculator etc. reflectă varietatea suporților pe care se editează în epoca actuală. În 1989/90 bibliotecile publice din Marea Britanie dețineau 4,8 milioane unități de înregistrări sonore și video cu o circulație de peste 20 de milioane (o rată de consultare per unitate aproape identică cu cea a cărților).

Bibliotecile publice mai mari din România au o tradiție îndelungată de strângere și împrumut a discurilor cu muzică clasică, deși acestea se prezintă acum deseori în proaste condiții și sunt uzate datorită durabilității scăzute a formatului. Există deci un argument puternic ca bibliotecile publice românești să caute să-și diversifice profilul, ocupându-se de o zonă nouă semnificativă a cererii publicului prin diversificarea colecțiilor și serviciilor lor, astfel încât să încorporeze unele din noile formate non-carte. Mulți bibliotecari cu care am discutat acest lucru s-au arătat în favoarea ideii. Principala dificultate o reprezintă costul ridicat al achiziției materialului, ceea ce face imposibilă achiziționarea în viitorul apropiat a acestui tip de materiale pe baza bugetelor asigurate de stat.

Există, de asemenea, un argument puternic pentru crearea unor astfel de servicii pe baza principiului de recuperare a costurilor, în caz că e necesar, căutând necesara investiție inițială la o sursă externă (deși, de exemplu, în cadrul unor administrații locale din Marea Britanie investiția inițială parvine în forma unui împrumut din partea administrației locale, pe care biblioteca publică trebuie să-l restituie într-un anume număr de ani din surplusul realizat în acțiunea de recuperare a costurilor pentru respectiva activitate, de exemplu, împrumutul de casete video).

Două dintre formatele audiovizuale par potrivite în prezent pentru România:

- Înregistrări muzicale pe disc compact (CD)

Oricum se impune ca relativ curând colecțiile pe discuri să fie înlocuite. Este posibil ca ele să fie înlocuite cu casete audio, dar calitatea sunetului și durabilitatea discurilor compacte face ca formatul respectiv să fie cel

mai potrivit pentru utilizarea în biblioteci. În magazinele din centrul Bucureştiului se găsesc discuri compacte, dar selecţia de muzică disponibilă este destul de limitată în prezent. Cu prilejul acestei vizite am identificat cel puţin o agenţie de import pentru astfel de materiale. Este previzibil ca posesorii particulari de playere pentru discuri compacte să se înmulţească destul de curând, deşi costul hardware-ului şi software-ului este relativ ridicat faţă de venituri.

Într-o primă fază bibliotecile s-ar putea totuşi să dorească să organizeze facilităţi de audiţii muzicale la sediul lor, ceea ce ar putea fi atrăgător, ţinând seama de calitatea şi gama largă de înregistrări existente. Pe măsura apariţiei cererii se poate apoi introduce practica de împrumut la domiciliu. Pentru început serviciul va trebui probabil limitat la bibliotecile judeţene sau cele municipale mari.

O colecţie de 1 000 discuri compacte la preţul mediu de 10 lire (9 660 lei) ar avea nevoie de o investiţie iniţială de 10 000 lire (96 600 lei) de fiecare bibliotecă.

Dacă utilizarea cea mai frecventă este la sediul bibliotecii cea mai adecvată formă de recuperare a costurilor este cea a taxei anuale de membru:

Investiţie iniţială	Taxă anuală	Membri solicitaţi anual a recupera costurile totale în:		
		1 an	3 ani	5 ani
10 milioane lei	1 000 lei	10 000	3 333	2 000
	2 500 lei	4 000	1 333	800
	5 000 lei	2 000	666	400

Pentru un serviciu asigurat la sediul bibliotecii va fi de asemenea nevoie să se investească în playere de discuri compacte, amplificatoare şi căşti. Costul acestora poate varia între 150 000 lei per set, dacă se foloseşte un „discman" portabil, şi 250 000 lei per set. Este posibil ca pentru început un număr de 4-6 seturi de fiecare bibliotecă să fie rezonabil.

Împrumutul la domiciliu este deseori doar o chestiune de a percepe o taxă pentru fiecare împrumut de la utilizatorii obişnuiţi ai bibliotecii:

Investiţie iniţială	Taxă pentru fiecare împrumut	Împrumuturi necesare anual pentru recuperarea integrală a costurilor în:		
		1 an	3 ani	5 ani
10 milioane lei	100 lei	100 000	33 333	20 000
	250 lei	40 000	13 333	8 000
	500 lei	20 000	6 666	4 000

- Video

În lume există o mare varietate de materiale care tratează probleme de limbă, literatură, aptitudini pentru afaceri, artă şi cultură, management, educaţie, ştiinţă, sport, tehnică, călătorii etc. pe lângă producţiile internaţionale populare de film (care în prezent sunt disponibile şi în România prin agenţiile de împrumut).

Există un număr considerabil de posesori de hardware video, atât persoane particulare cât şi instituţii, dar aceştia au un acces limitat la programele video. Probabil că va fi necesar să se facă unele cercetări iniţiale pentru a stabili surse internaţionale de furnizare a acestora şi canalele prin care să fie importate.

Videocasete sunt de vânzare în magazinele din Bucureşti. Colecţiile de videocasete din bibliotecile publice din alte ţări sunt formate de obicei dintr-un număr egal de materiale „populare" (seriale de televiziune, filme, sport, muzică etc.) şi materiale cu caracter educativ sau informativ: utilizarea mult mai frecventă a primei categorii o susţine într-o oarecare măsură pe cea de a doua.

O colecţie de 1 000 de videocasete la un preţ mediu de 20 lire bucata ar necesita o investiţie iniţială de 20 000 de lire de fiecare bibliotecă (19,32 milioane lei).

Recuperarea costurilor s-ar putea face prin:

fie o taxă anuală:

Investiţie anuală	Taxă anuală	Membri necesari anual pentru recuperarea integrală a costurilor în:		
		1 an	3 ani	5 ani
20 milioane lei	2 500 lei	8 000	2 666	1 600
	5 000 lei	4 000	1 333	800

ori prin o taxă de fiecare video împrumutat de utilizatorii obişnuiţi ai bibliotecii:

Investiţie iniţială	Taxă pentru fiecare împrumut	Împrumuturi necesare anual pentru recuperarea integrală a costurilor în:		
		1 an	3 ani	5 ani
20 milioane lei	250 lei	80 000	26 666	16 000
	500 lei	40 000	13 333	8 000

4.6.4 Servicii de informare

Pe măsură ce programul general de reformă al guvernului este pus în practică este cert că se va manifesta nevoia stringentă de informare a publicului asupra planurilor şi programelor din toate sectoarele, de angajare a participării sale la ele şi de asigurare a posibilităţii de exprimare a opţiunii ce i se va cere la un moment dat.

În cursul acestei vizite am avut posibilitatea de a cunoaşte numai la un mod superficial programul de reformă socială şi economică şi aspectele sale care ar putea genera necesitatea de informare a publicului. Cu toate acestea este probabil ca ele să includă, printre altele:

- noile posibilităţi în ceea ce priveşte structurile carierelor profesionale şi disponibilitatea locurilor de muncă;

• privatizarea şi iniţierea unor societăţi, mai ales mici şi mijlocii;

• posibilităţile de recalificare pentru alte specialităţi;

• educaţia adulţilor şi posibilităţile de învăţământ la distanţă (de exemplu, există unele planuri de înfiinţare a unei universităţi deschise în mediul rural);

• restructurarea sistemelor de sănătate şi dezvoltare socială şi mecanismele de „dialog social";

• sistemele în schimbare de proprietate asupra pământului şi utilizare a terenurilor agricole, inclusiv privatizarea, utilizarea proteinelor şi hranei; distribuirea reţelelor sectorului privat, creditul agricol;

• accesul la serviciile publice şi comerciale la nivel naţional şi local.

Informaţia va emana din rândul unei serii foarte largi de ministere, instituţii naţionale şi locale şi va fi transmisă printr-o largă varietate de canale cuprinzând televiziunea, radioul, ziarele, instituţiile de instrucţie şi educaţie, case ale corpului didactic, şcoli, sindicate şi alte instituţii locale.

În unele domenii există instituţii locale specializate care pot să preia o parte din această activitate. De exemplu, există o reţea de oficii ale muncii şi protecţiei sociale la nivel de judeţ, care au sarcina de a furniza informaţii privind disponibilităţile de locuri de muncă şi posibilităţile de cursuri de pregătire profesională. La nivelul satului, dispensarele pot avea un anume fel de rol de informare (am văzut un exemplu de coabitare în aceeaşi clădire a serviciilor medicale şi celor de bibliotecă în cadrul unei case de cultură).

Unul din punctele esenţiale ale programului EC PHARE pentru România îl constituie planul de întărire a instituţiilor sociale de un gen sau altul (programul total pentru 1992 a fost de 126 milioane ecu).

Totuşi exemplele practice dovedesc relativa slăbiciune a canalelor de comunicare a informaţiilor între sursele centrale de producere a acestora şi comunităţile locale, mai ales în ceea ce priveşte informaţiile ce pot fi consultate la cerere. În cazul că acestea nu sunt consolidate chiar ritmul şi succesul reformei ar putea fi stânjenite. La fel de clar este că rolul informaţional al bibliotecilor publice este insuficient exercitat. Unii bibliotecari consideră că în cazul în care un minister doreşte într-adevăr să transmită anumite informaţii unui anumit public acesta dispune de mecanismele necesare pentru a face acest lucru. În unele cazuri mecanismul ar putea include şi bibliotecile publice, dar lipsa de mijloace de afişare şi publicitate indică un nivel scăzut de furnizare activă a informaţiilor prin acest canal.

Sistemul de biblioteci publice oferă un potenţial fără echivalent al unei reţele de informare de aproape 3 000 unităţi de distribuire a datelor, organizarea tehnică şi personalul necesare fiind la locul lor în structură. Pare foarte clar că această reţea ar putea fi utilizată cu mai multă eficienţă – fie în locul creării altor unităţi de informare, fie ca mod de suplimentare şi îmbunătăţire a sistemului existent sau proiectat. Merită de asemenea să fie examinată îndeaproape posibilitatea de coabitare a altor genuri de servicii de informare în sediile bibliotecilor publice sau în apropierea acestora.

Este necesară o examinare mai profundă a situaţiei la ambele capete ale lanţului informaţional:

• pentru identificarea principalelor surse de informaţii şi a mijloacelor prin care informaţiile produse la nivel central pot fi distribuite către nivelele locale (de exemplu, distribuire activă de la nivelul administraţiei, acces liber pe baza cererii scrise, plată integrală a costului, pe baza abonamentului direct, prin publicare comercială etc.). Aceasta ar putea identifica necesitatea furnizării de îndrumări formulate pentru biblioteci şi servicii de informare în ceea ce priveşte cum şi unde să obţină informaţiile (de exemplu, „Repertoriul român al surselor de informare");

• pentru clarificarea organizării structurii de diseminare a informaţiilor la nivelul judeţelor şi satelor şi examinarea problemei locului în care – în cadrul acestei structuri – bibliotecile publice ar putea juca un rol important, inclusiv în ceea ce priveşte producerea anumitor genuri speciale de informaţii, cum ar fi repertorii ale serviciilor de sănătate, sociale şi comerciale locale.

O posibilitate ar fi ca noul departament de cercetare şi dezvoltare din cadrul Bibliotecii Naţionale să iniţieze şi să impulsioneze această activitate ca prioritate imediată.

4.6.5 Ajutorul acordat de bibliotecile publice instituţiilor locale

Pe măsură ce se extinde descentralizarea şi legăturile dintre biblioteci şi ministerele tutelare (de exemplu, Ministerul Culturii şi Ministerul Învăţământului) devin mai puţin directe, rolul şi valoarea instituţiilor locale cum sunt bibliotecile publice va fi judecat din ce în ce mai mult în lumina serviciilor pe care acestea le asigură pentru alte instituţii aflate în aceeaşi administraţie locală cât şi pentru comunicarea locală în general.

Există mai multe moduri posibile în care serviciile de bibliotecă publică îşi pot folosi şi dezvolta experienţa profesională, resursele, infrastructura şi specializarea în contextul administraţiei locale pentru a asigura un ajutor de mai bună calitate şi mai raţional din punct de vedere al costului altor instituţii locale, cum ar fi şcolile, spitalele, societăţile.

• Ajutor pentru şcoli şi profesori

În România sunt peste 11 000 de şcoli, fiecare dintre

acestea trebuind teoretic să aibă o bibliotecă. Totuşi, aşa cum s-a arătat în studiul Sectorului de Carte, acestea sunt confruntate cu multe neajunsuri, inclusiv cu o mare disparitate în ceea ce priveşte volumul vechimea şi calitatea colecţiilor de bibliotecă (multe şcoli din mediul rural au doar ceva mai mult decât un mic dulap cu cărţi în cel mai bun caz). Lipsa fondurilor pentru cumpărarea de carte, personalul necalificat şi fără motivaţie în muncă şi clădirile cu condiţii proaste sunt câteva dintre celelalte probleme ale acestor biblioteci.

Fiecare judeţ deţine de asemenea o casă a corpului didactic; majoritatea acestora dispun de o bibliotecă care însă se confruntă cu aceleaşi dificultăţi ca mai sus.

Se estimează că în jur de 50% dintre utilizatorii bibliotecilor publice sunt elevi şi studenţi. De obicei bibliotecile publice nu au în colecţii manuale, dar mulţi studenţi şi profesori se folosesc evident de serviciile bibliotecilor publice atunci când caută materiale de studiu suplimentare. În general bibliotecile publice sunt mai bine dotate şi organizate decât bibliotecile şcolare, iar la nivel de judeţ şi municipiu beneficiază şi de un număr mai mare de personal calificat.

Există multe exemple de colaborare neoficială între profesori sau studenţi şi bibliotecari din bibliotecile publice în ceea ce priveşte problema achiziţiei de carte pentru bibliotecile publice. O colaborare oficială mai strânsă la nivel local şi naţional a fost în trecut împiedicată de faptul că activau în cadrul a două reţele separate: şcolile şi casele corpului didactic sub tutela Ministerului Învăţământului, cu Biblioteca Centrală Pedagogică din Bucureşti în calitate de îndrumător „metodic ; bibliotecile publice sub tutela Ministerului Culturii, cu Biblioteca Naţională în frunte.

Printre serviciile pe care bibliotecile publice de la nivel judeţean şi municipal le pot oferi şcolilor se numără:

Achiziţii – Asigurarea coordonată de informaţii pentru a veni în ajutorul profesorilor şi bibliotecarilor din bibliotecile şcolare în activitatea de selecţie a materialelor din cele disponibile pe piaţă (vezi 5 mai jos); comandarea şi asigurarea livrării cărţilor şi altor materiale în numele şcolilor. Aceasta ar putea contribui la dezvoltarea pieţei bibliotecilor pentru cărţi prin mărirea puterii totale de cumpărare a autorităţilor locale şi concentrarea achiziţiilor într-un singur loc mult mai convenabil pentru editori şi distribuitori.

Organizarea bibliotecilor – Bibliotecile publice se află în poziţia de a oferi o serie de servicii şcolilor care să cuprindă livrarea de fişe de catalog, etichete de raft, asigurarea de consultanţă şi cursuri de pregătire privind multe aspecte ale problemei organizării activităţii de bibliotecă.

Colecţii de sprijin – Din cauza dificultăţilor financiare pentu majoritatea şcolilor se dovedeşte dificil de a menţine mai mult de o colecţie minimă de materiale suplimentare şi de referinţă în viitorul apropiat. Bibliotecile publice pot contribui la remedierea acestui fapt prin achiziţionarea unor seturi de cărţi şi materiale cu caracter didactic, pe care să le pună la dispoziţia şcolilor, pe bază de cerere, pentru anumite perioade de timp, circulându-le periodic între şcoli. Astfel un set de cărţi suplimentare privind, să zicem, istoria europeană ar putea fi circulat la patru sau cinci şcoli pe an.

Pentru ca să se pună în practică astfel de acţiuni este necesar ca la nivel naţional – pentru demararea procesului – Ministerul Culturii şi Ministerul Învăţământului să desfăşoare consultări iniţiale şi apoi acţiuni comune, iar la nivel local inspectoratele şcolare şi cele de cultură să întreprindă negocieri.

Până în prezent nu au avut loc astfel de consultări, dar în cadrul ministerelor şi al administraţiilor locale s-au manifestat reacţii pozitive în ceea ce priveşte nevoia de a le începe. Există comitete locale care îi reunesc pe reprezentanţii culturii şi pe cei ai învăţământutui ca şi pe cei ai altor sectoare.

În multe cazuri bibliotecile publice nu dispun nici de personalul, nici de fondurile financiare necesare pentru a prelua astfel de activităţi. Va fi necesară crearea unui mecanism care să angajeze contractual bibliotecile publice în vederea prestării acestor servicii. Vor fi necesare unele investiţii, ca de exemplu pentru dezvoltarea „colecţiilor şcolare de sprijin" actualizate, deşi dubletele din colecţiile de bibliotecă existente pot alcătui un segment al acestor colecţii.

Crearea „serviciilor pentru bibliotecile şcolare" şi asigurarea altor servicii din partea bibliotecilor publice pentru instituţiile locale în contextul unei administraţii locale are precedent în alte ţări, inclusiv în Marea Britanie. Orice activitate de acest fel poate fi considerată ca un element sau un exemplu de reformă a administraţiei locale şi probabil poate fi testată iniţial în cele patru judeţe desemnate pentru proiectele pilot pentru reforma administraţiei locale.

Există argumente în favoarea ideii de a oferi posibilitatea unor contacte cu străinătatea pentru personalul ce lucrează în cadrul administraţiilor locale şi bibliotecarii care ar dori să creeze astfel de servicii, contacte ce s-ar putea realiza prin scurte vizite în alte ţări. Programul de deschidere al Comunităţii Europene ar putea reprezenta o cale posibilă de oferire a experienţei vest-europene de administraţie locală ţărilor din Europa de Est şi Centrală.

● Ajutor asigur[at] instituţiilor de învăţământ superior

În România sunt peste 40 de instituţii de învăţământ superior de stat şi un sector privat în acest domeniu care este în continuă dezvoltare. Există dovezi serioase că unele din bibliotecile publice judeţene şi municipale deţin colecţii mai mari şi mai bune decât bibliotecile universitare şi că sunt în unele cazuri preferate de studenţi.

Este controversabil dacă bibliotecile publice trebuie sau nu să acorde prioritate dezvoltării şi menţinerii unor colecţii care în mod ideal ar trebui să se afle în cadrul instituţiilor de învăţământ superior importante. Pentru perioada imediat următoare şi pentru rezolvarea rapidă a problemei ar putea fi necesară menţinerea acestui rol în unele cazuri.

Amploarea acestui rol, identificarea lipsei unor materiale din colecţii şi a unor servicii din activitate pe care le-ar putea completa bibliotecile publice, eliminarea dublării inutile a activităţilor diferitelor biblioteci şi asigurarea resurselor formează alte teme care necesită acţiuni de consultare şi negociere între Ministerul Culturii şi Ministerul Învăţământului ca şi între reprezentanţii bibliotecilor publice şi cei ai instituţiilor de învăţământ superior – în majoritate autonome – de la nivel local.

• Ajutor asigurat societăţilor comerciale şi industriale

Situaţia economică din ce în ce mai proastă a multor întreprinderi de stat (sau chiar dispariţia lor) a dus la scăderea dramatică a numărului de biblioteci cu caracter recreativ/educativ, adică a celor din organizarea sindicatelor şi cooperativelor (vezi 1 de mai sus). Cele rămase în funcţiune sunt confruntate cu multe dificultăţi în încercarea de a se menţine la un nivel operaţional actual. Deşi nu a fost posibil să se clarifice în detaliu situaţia bibliotecilor tehnice ale acestor întreprinderi, este logic să presupunem că nu au rămas imune faţă de probleme asemănătoare.

Guvernul consideră promovarea întreprinderilor mici şi mijlocii fundamentală pentru îmbunătăţirea perspectivelor creării de locuri de muncă în toate sectoarele şi pentru întărirea economiei ţării. Dar nu pare posibil ca multe întreprinderi mici şi mijlocii privatizate sau nou create să poată să-şi permită asigurarea unor resurse informaţionale de un nivel corespunzător.

Şi totuşi asigurarea informaţiilor pentru societăţi va fi de o importanţă vitală. Acestea vor cuprinde informaţii despre pieţe şi producători locali, naţionali şi internaţionali; privatizare şi restructurare; organizarea şi funcţionarea societăţilor; impozitare şi introducerea TVA (planificată să intre în vigoare din iulie 1993); calificare profesională şi de afaceri cum ar fi contabilitate, management şi marketing (programul PHARE susţine o campanie de popularizare la nivel naţional pentru introducerea noilor tabele de evidenţă contabilă – un nou set de convenţii de calcul – care urmează să intre în vigoare la 1 ianuarie 1994); informaţii de ordin tehnic asupra activităţilor economice şi industriale locale; informaţii privind patentele şi standardele; informaţii de ordin legislativ, repertorii; dicţionare etc.

Programul PHARE pentru 1992 a asigurat 10 milioane de ecu pentru întreprinderile mici şi mijlocii, inclusiv sprijin pentru activităţile Centrului Român pentru Întreprinderile Mici şi Mijlocii şi crearea a 4 centre de afaceri. Există deci argumente pentru a se lua serios în considerare modul în care bibliotecile publice pot contribui la crearea şi dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii şi a altor societăţi la nivel local prin asigurarea de informaţii tipărite şi în alte formate. Se pare că au existat evidente ocazii de astfel de sprijin înainte de 1989, de exemplu, asigurat de biblioteca publică din Constanţa şantierului naval din localitate. Ar putea fi studiate, de asemenea, exemplele de servicii asigurate de bibliotecile publice pentru societăţile şi întreprinderile industriale din alte ţări.

4.6.6 Expoziţii şi evenimente culturale

Multe biblioteci publice acordă o deosebită atenţie organizării de expoziţii şi acţiuni culturale şi literare. Acest lucru corespunde concepţiei tradiţionale privind biblioteca publică ca instituţie culturală, apărătoare a cuvântului scris.

Activităţile de acest gen formează fără îndoială un segment de bază în spectrul activităţii unei biblioteci publice, mai ales în contextul promovării lecturii copiilor, domeniu în care bibliotecile româneşti sunt active. Expoziţiile şi evenimentele au de asemenea un rol potenţial important ca modalitate de prezentare a informaţiilor referitoare la reforme.

Un sceptic ar putea avansa părerea că un nivel ridicat de activitate în domeniile de bază ale muncii de bibliotecă (activitatea de împrumut şi informare) şi acordarea unei mai mari priorităţi furnizării informaţiilor importante pentru nevoile reformei economice şi sociale, ca răspuns la cererea publicului, nu vor permite decât alocarea a mult mai puţin timp, energie şi resurse pentru expoziţiile şi evenimentele „culturale". Acesta poate fi considerat drept preţul ce trebuie plătit.

(L.V.)

(Biblioteconomie: Culegere de traduceri prelucrate, Biblioteca Naţională a României, nr. 2, 1994)

(va urma)

SERVICIILE DE INFORMARE BIBLIOGRAFICĂ ŞI DOCUMENTARĂ

SONDAJ DE OPINIE REALIZAT LA BIBLIOTECA NAŢIONALĂ

Sondajul a fost realizat la finele semestrului II al anului 1995 şi a urmărit modul în care cititorii Bibliotecii Naţionale percep serviciile de informare bibliografică şi documentară. Chestionarul şi interpretarea datelor au fost realizate cu colaborarea Institutului de Cercetări pentru Calitatea Vieţii, prin dna Elena Beca. Motivaţia acestui sondaj de opinie stă în intenţia expresă a conducerii Bibliotecii Naţionale de a aduce la parametri moderni activitatea de informare bibliografică şi documentară, de a face din aceste servicii un instrument indispensabil pentru beneficiarii serviciilor de lectură.

Chestionarul a cuprins un număr de 17 întrebări.

Au fost distribuite 150 de chestionare, din care au fost returnate 131.

La prima întrebare: „Dacă veniţi pentru prima dată la Biblioteca Naţională, cui vă adresaţi pentru a fi îndrumaţi?" se poate concluziona, prin răspunsurile primite, că noii-veniţi în bibliotecă se orientează în funcţie de împrejurări şi după experienţa pe care o au în legătură cu utilizarea/frecventarea altor instituţii. Este îngrijorător faptul că, din totalul celor chestionaţi, numai 18% se adresează pentru informaţii unui bibliotecar. În celelalte cazuri, informaţiile provin de la persoane nespecializate. La întrebarea nr. 2 („Ştiaţi că în cadrul Bibliotecii Naţionale există un serviciu care răspunde la întrebările cititorilor?"), 45% dintre persoanele chestionate declară că ştiu despre existenţa unui serviciu specializat în informarea cititorilor. Este deci posibil şi de dorit ca cititorii să se familiarizeze cu existenţa acestui serviciu. Dintre cei care au cunoştinţă de existenţa lui, numai 37% au solicitat informaţii, restul de 63% recunosc că nu au apelat niciodată la el. Cu toate acestea, peste jumătate din subiecţi (53%) au menţionat faptul că au fost în situaţia de a dori să fie ajutaţi în încercarea de a identifica informaţia necesară (întrebările 3 şi 4). Privitor la rolul bibliotecarului din acest serviciu, acesta trebuie:

a) să instruiască pe cititor cum să utilizeze materialele utile studiului (15 opţiuni);

b) să economisească timpul cititorului ajutându-l să găsească ce doreşte (71 opţiuni) şi

c) să asigure atât informaţie, cât şi instruire bibliografică (80 opţiuni).

Referitor la gradul de încredere al cititorului faţă de bibliotecarul-referent (întrebarea nr. 6), majoritatea subiecţilor s-au exprimat favorabil (90). Dintre cei nedispuşi să se adreseze bibliotecarului-referent, cei mai mulţi (26) au rezerve în ceea ce priveşte „dispoziţia bibliotecarului de a-i ajuta", ceea ce nu priveşte competenţa de specialitate ce se aşteaptă de la bibliotecar, ci o latură foarte personală a celor intervievaţi, probabil frustraţi în experienţele lor anterioare legate de folosirea diverselor servicii. Cu privire la calităţile pe care trebuie să le aibă bibliotecarul-referent, este interesant faptul că, dat fiind caracterul de serviciu al prestaţiei bibliotecare, beneficiarii menţionează ca primă exigenţă nevoia unei comunicări umane pline de înţelegere şi solicitudine, şi apoi competenţă profesională. Această descriere a idealului unei relaţii cu bibliotecarul venită din partea beneficiarului ar trebui să stea în atenţia celor implicaţi în organizarea acestor servicii, în scopul de a ridica prin nivelul etic valoarea culturală a prestaţiei bibliotecare. În ceea ce priveşte accesul la mijloacele de informare şi documentare existente în Biblioteca Naţională (întrebarea nr. 8), putem afirma că majoritatea celor chestionaţi (80%) utilizează în mod curent catalogul alfabetic, mult mai frecvent se apelează la cel sistematic, iar despre celelalte

surse de informare credem că sunt destul de puțin cunoscute. Acestea ar trebui deci mai intens popularizate prin mijloace specifice, incluzând avantajele pe care le prezintă pentru cititor.

Referitor la publicațiile de specialitate editate de Biblioteca Națională, este evidentă slaba cunoaștere a acestora de către cititori; numai 94 dintre aceștia cunosc sau utilizează una sau mai multe dintre producțiile instituției.

În ceea ce privește utilizarea unor surse de informare neconvenționale (cataloage specializate, bănci de date, surse de suporturi ne-clasice), se consideră că acestea ar fi foarte utile. Dar, faptul că cititorii nu le cunosc nici pe cele convenționale menționate mai sus este evident prin scăderea interesului de a răspunde la această ultimă întrebare. La chestiunea nr. 11 („Considerați că ar fi utilă înființarea unui punct telefonic de informare în bibliotecă?"), 89% dintre cei intervievați răspund afirmativ, necunoscând, de fapt, cum ar putea fi utilizat acest serviciu. La întrebarea „Ce tip de informații căutați în mod frecvent?", cei chestionați au optat pentru informația culturală (55%) și științifică (40%), celelalte tipuri (istorică, social-politică, economică) fiind ceva mai rar solicitate.

Întrebările referitoare la identitatea, pe categorii, a beneficiarilor (sexul, vârsta, ocupația, domiciliul) au relevat că majoritatea cititorilor Bibliotecii Naționale sunt de sex feminin (90 față de 41), categoria de vârstă cea mai frecventă este între 14 și 30 de ani, majoritatea cititorilor (78%) fiind elevi și studenți. Se regăsesc, de asemenea, cadre didactice (7 cazuri), ingineri (5 cazuri) și alte categorii de intelectuali (medici, scriitori, ziariști, economiști etc.). 71% dintre cititorii chestionați sunt locuitori ai Bucureștiului, ceilalți provenind din alte localități.

În concluzie, putem afirma că Biblioteca Națională răspunde, prin serviciile sale, unui interes și unei necesități sociale permanente. În acest context, merită subliniată necesitatea unei popularizări mai eficiente a serviciilor de informare-documentare, ca și a lucrărilor proprii de profil, în așa fel încât acestea să poată deveni un instrument indispensabil tuturor categoriilor de beneficiari.

Marius DOBRESCU
Biblioteca Națională a României

BIBLIOTECA DE POEZIE

Vasile Alecsandri

HORA UNIRII

Hai să dăm mână cu mână,
Cei cu inima română,
Să-nvârtim hora unirii
Pe pământul României!

Iarba rea din holde piară!
Piară dușmănia-n țară
Între noi să nu mai fie
Decât flori și armonie!

Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă-n lume
Eu ți-s frate tu-mi ești frate,
În noi doi un suflet bate!

Vin la Milcov cu grăbire,
Să-l secăm dintr-o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare

Și să vadă sfântul soare,
Într-o zi de sărbătoare
Hora noastră cea frățească
Pe câmpia Românească!

Măi muntene, măi vecine,
Vino să te prinzi cu mine,
Și la viață cu unire,
Și la moarte cu-nfrățire!

Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi și la durere,
Unde-s doi, puterea crește
Și dușmanul nu sporește.

Amândoi suntem de-o mamă,
De-o făptură și de-o seamă,
Ca doi brazi într-o tulpină,
Ca doi ochi într-o lumină.

1856

LA CONFLITTUALITÀ NELLE GRANDI BIBLIOTECHE

Fattore di crescita o di stasi?

di William A. Pettas

Conflitti di vario tipo sono sempre presenti all'interno delle grandi biblioteche, anche se i responsabili dell'amministrazione e i bibliotecari tendono spesso a non riconoscerli apertamente. La conflittualità è intrinseca alla natura burocratica di tutti gli istituti bibliotecari, in particolare di quelli di grandi università e delle biblioteche nazionali. Prenderemo qui in esame questo tema, nella convinzione che l'essere consapevoli della presenza – e avvertiti della natura – del conflitto possa tornar utile a quanti di noi cercano di creare un ambiente di lavoro stimolante per gli operatori e produttivo di servizi di buon livello. Dopo una breve presentazione dei principali punti di vista sulla teoria della conflittualità, descriveremo alcune tipologie di conflitto ricorrenti nelle biblioteche, ne considereremo i rischi e il potenziale valore, anche con un esame delle tecniche cui i responsabili della biblioteca possono ricorrere per attenuarne, o in certi casi invece incrementarne, il livello.

La produzione in campo biblioteconomico su questo tema è piuttosto scarna, nonostante molti bibliotecari lavorino in ambienti con una struttura fortemente burocratica e sperimentino in prima persona vari tipi e livelli di conflitto: la poca disposizione a intervenire in modo esplicito sulla questione può derivare da alcune caratteristiche psicologiche che i membri della professione in quanto tali sembrano condividere – una preferenza a evitare l'interazione apertamente ostile o il comportamento aggressivo[1] – o può essere motivata dalla paura che, soltanto per aver scritto sull'argomento, l'autore sarà poi per sempre identificato come persona che lavora in una biblioteca carica di tensioni.

Man mano che più stretti legami si instaurano fra il campo di studio della biblioteconomia e quelli della pubblica amministrazione, della gestione aziendale, del comportamento d'organizzazione, il tema della conflittualità e dei modi per fronteggiarla sicuramente sarà oggetto di maggiore attenzione: una migliore comprensione, da parte dei funzionari e degli amministratori della biblioteca, della natura dei conflitti esistenti va a beneficio della struttura bibliotecaria e della comunità che questa serve.

LA CONFLITTUALITÀ NELLE ISTITUZIONI SOCIALI: UNA PASSEGNA DEGLI STUDI

Sul tema della conflittualità esiste una articolata produzione di studi diversi che hanno tratto origine e si sono sviluppati a partire da campi quali la psicologia, la psicologia sociale, la sociologia, la sociobiologia, le scienze politiche, la gestione aziendale, la teoria del comportamento d'organizzazione. Autori quali Karl Marx, Georg Simmel, Max Weber, Robert Michels, Vilfredo Pareto e Kurt Lewin hanno variamente contribuito a definirne e chiarirne i termini.

I saggi di Marx sulla conflittualità, anche se alquanto trascurati negli ultimi anni, presentano argomentazioni ancor oggi pertinenti e attuali. Marx dà risalto alle conseguenze di una distribuzione ineguale di risorse (beni materiali o potere) all'interno della società e vede il conflitto di classe come la norma, non l'eccezione, della vita sociale ed

W.A. Pettas, direttore della Auburn University Library, Montgomery, Alabama (USA). Traduzione di Elisa Grignani.

1 Nel saggio su Personality and Organizational Conflict: Effects of the Type A Behavior Pattern and Self Monitoring („Organizational Behavior and Human Decision Processes", October 1989, p. 281-296) Robert Baron riporta i risultati di una indagine secondo cui le donne hanno conflitti meno di frequente rispetto agli uomini ed esprimono una più marcata preferenza verso atteggiamenti di collaborazione e di superamento del disaccordo. Nei paesi industrializzati, le donne costituiscono la maggioranza degli operatori di biblioteca.

economica: è l'assenza di conflitto nei rapporti asimmetrici fra classi a non essere giustificata teoricamente. L'interesse di classe ha il sopravvento sull'interesse individuale: ne deriva la convinzione che i singoli membri di un gruppo sociale siano pronti a sacrificare i loro personali interessi di breve periodo nella lotta per acquisire benefici di lunga durata in vista del comune vantaggio del gruppo.

L'economista e sociologo franco-italiano Vilfredo Pareto alla fine dell'Ottocento elaborò una teoria dell'approccio scientifico ai sistemi sociali, evidenziando la tendenza delle istituzioni sociali a preservarsi e a rimanere statiche – il „mantenimento del modello" secondo il sociologo statunitense Talcott Parsons – all'interno della dinamica fra masse ed èlite[2]. I gruppi detentori del potere lottano per mantenerlo ed esercitano un controllo, ideologico e di effettivo esercizio della forza, sulle masse. Le strutture sociali e le élite dominanti sono costantemente sottoposte a una tensione di cambiamento favorita da eventi e circostanze esterne e sono destinate a essere ciclicamente sostituite da altri gruppi élitari, che perseguiranno linee programmatiche analoghe a quelle contro cui avevano lottato, ma con una alternanza fra fasi di politica innovativa-liberale e regressiva-conservativa. All'interno di molte strutture burocratiche si riproduce questa tendenza a mantenere lo *status quo*: ne sono un esempio anche le istituzioni bibliotecarie, spesso restie ad accettare le proposte di cambiamento strutturale o di procedura avanzate da singoli e ad accogliere le occasioni di rinnovamento offerte dalle nuove tecnologie dell'informazione e della comunicazione.

Kurt Lewin, psicologo tedesco immigrato negli Stati Uniti nel 1933, ritiene che la conflittualità si scateni nel momento in cui i singoli si trovano di fronte al dilemma posto dalla necessità di scegliere fra possibilità alternative, ognuna delle quali presenta, in varia misura, vantaggi e svantaggi. Lewin individua tre dinamiche fondamentali di conflitto: avvicinamento-avvicinamento, allontanamento-allontanamento, avvicinamento-allontanamento[3]. Una dinamica conflittuale del primo tipo si ha quando la scelta è fra due o più possibilità che comunque portano a un esito positivo: all'interno di una biblioteca, per esempio, dover decidere se acquistare, in vista dell'attuazione di un nuovo programma di servizi, un costoso prodotto su CD-ROM oppure la corrispondente serie di monografie e di periodici, anch'essa di costo elevato sul lungo periodo. Se la scelta si pone fra alternative che presentano in ogni caso svantaggi si ha una dinamica di conflitto di tipo allontanamento-allontanamento: come quando, in una biblioteca, le ristrettezze del bilancio impongono di ridurre o le spese per gli acquisti di materiale o il numero di persone addette ai servizi. Il conflitto di tipo avvicinamento-allontanamento, infine, emerge quando gli obiettivi che si intende raggiungere hanno valenze opposte e contrastanti, per esempio nella dinamica fra la volontà di ampliare l'accesso pubblico a un particolare servizio, quale il prestito interbibliotecario o la consultazione dei cataloghi in linea, e il timore di non essere in grado di trovare le risorse – di personale, tempo, denaro – per far fronte alle richieste prevedibilmente crescenti in funzione del miglioramento del servizio.

Il sociologo americano Lewis A. Coser[4] definisce il conflitto come una lotta in cui entrano in gioco valori e rivendicazioni per lo stato sociale, il potere, le risorse e all'interno della quale le parti non intendono soltanto raggiungere gli obiettivi desiderati ma anche neutralizzare, danneggiare o eliminare i rivali. Conflittualità di questo tipo si generano fra individui, collettività, o fra individui e collettività e costituiscono la norma della vita sociale. Della conflittualità Coser riconosce anche l'aspetto positivo, in quanto favorisce la coesione e il mantenimento dei rapporti fra individui e gruppi affini: il disaccordo all'interno di un gruppo ha come corrispettivo l'adesione del singolo a un altro gruppo; il rispetto per l'individualità si rafforza attraverso il dissenso e i legami interpersonali si sviluppano e si rafforzano quando si trova un'area di comune accordo. Nell'alternanza fra consenso e dissenso si instaurano rapporti e si cominciano a capire le ragioni, i valori, i principi, l'identità propria e degli altri. Gli individui e i gruppi che hanno aperta la possibilità di comunicare con rappresentanti dell'autorità o che mantengono legami di identificazione con gruppi sociali esterni (religiosi, politici, professionali o etnici) tendono a evitare conflitti profondi, distruttivi e non realistici, ma piuttosto sono coinvolti in ricorrenti conflitti di piccola portata, cui si può trovare un aggiustamento in modo più razionale o realistico. Coser distingue il *conflitto realistico*, che insorge quando gli individui o i gruppi entrano in collisione nella rivendicazione di un diritto o nell'aspettativa di un guadagno, dal conflitto non realistico, che nasce da una azione motivata da impulsi aggressivi, potenzialmente più distruttivo dato che non porta ad alcun concreto vantaggio. Il *conflitto non realistico* è motivato soltanto dal bisogno emotivo di soddisfare i propri impulsi aggressivi e la soddisfazione di questo bisogno deriva dall'azione, non dal risultato dell'azione[5].

2 Cfr. in particolare: V. Pareto, **The Mind and Society: A Treatise on General Sociology**, New York, Dover, 1963. Considerazioni sui diversi tipi di equilibri sociali sono svolte soprattutto nella seconda parte di questo lavoro **Theory of Residues** (vol. 4, cap. 12, p. 1433-1456).

3 K. Lewin, **Dynamic Theory of Personality: Selected Papers**, New York, McGraw-Hill, 1935, p. 87 seg.

4 Di L.A. Coser cfr. soprattutto il saggio **The Functions of Social Conflict**, London, Routledge & Kegan Paul, 1956 e l'articolo **Conflict: Social Aspects, in International Encyclopedia of the Social Sciences**, New York, McMillan, 1968, vol. 3, in particolare p. 232-234.

Gli studi classici e le nuove ricerche sulla teoria della conflittualità all'interno delle organizzazioni hanno preso solo molto raramente in esame il caso applicativo delle grandi biblioteche come istituti burocratici. Nei saggi pubblicati negli ultimi trenta anni sul tema della gestione bibliotecaria l'attenzione si è concentrata soprattutto sulla struttura organizzativa della biblioteca, nel tentativo di delineare nuovi modelli funzionali per un servizio professionale efficiente all'interno di un ambiente istituzionalizzato e burocratico. Il quadro di riferimento sembra essere quello delineato da Emile Durkheim nella sua ricerca dei modi per migliorare i rapporti interpersonali, per aumentare l'autonomia sul lavoro e la coesione di gruppo, mentre non sembrano essere state tenute presenti le considerazioni di Max Weber a riguardo della impossibilità di eliminare la conflittualità dalla vita sociale, nell'ipotesi che la pace altro non sia che un cambiamento di forma del conflitto. Come Durkheim, Talcott Parsons vede il conflitto come elemento negativo e ne sottolinea le conseguenze disfunzionali, e il potenziale distruttivo e dissociativo. Anche Lewin tende a considerare il conflitto come una forza di disaggregazione, che deve in qualche modo essere eliminata o controllata attraverso la „gestione sociale".

All'interno di una istituzione bibliotecaria vitale, i cui scopi e finalità siano chiaramente delineati, saranno sempre presenti elementi di tensione e di conflitto: essi fanno parte della normale dinamica che si instaura all'interno di un ambiente non statico. Sul lungo periodo la stabilità nel conformismo crea fastidio e noia e può portare ad atteggiamenti conflittuali come valvola di sfogo per impegnare energie altrimenti bloccate. Un conflitto positivo (realistico) favorisce, soprattutto in presenza di una figura leader, la coesione all'interno di una sezione o unità funzionale, può stimolare la riflessione su come e perché certe mansioni sono svolte e dare lo spunto per un rinnovamento. All'interno delle biblioteche universitarie, le persone di maggiore creatività e impegno sono spesso quelle che creano fastidi „mettono in discussione l'autorità e non rispettano ordini per loro privi di senso"[6]. In certe biblioteche bisognerebbe alzare, non abbassare, il livello di conflittualità: la quiete all'interno di un'organizzazione è spesso segno di un ambiente con una funzionalità scarsa se non inesistente. Il dirigente accorto, dopo una riflessione attenta, può intervenire incrementando il livello di competitività fra individui o sezioni, ridisegnando l'organigramma di gestione, in certi casi ponendo problemi di non ovvia soluzione che possono creare insicurezze. La decisione, in ogni caso, se intervenire o meno, deve essere consapevolmente presa in relazione a tutti i fattori rilevanti.

I TIPI DI CONFLITTO RICORRENTI IN BIBLIOTECA

Nelle biblioteche i conflitti sorgono fra individui e le sezioni o unità presso cui lavorano, fra il responsabile di un servizio e i suoi dirigenti di livello superiore, fra la biblioteca e gli amministratori della comunità di riferimento e anche, spesso, conflitti psicologici personali. L'ambiente di lavoro può essere la causa scatenante del conflitto, può contribuire a far emergere le tensioni personali oppure invece ridurne il livello. Quella che segue è una elencazione incompleta di alcuni tipi di conflitto generalmente presenti in ogni biblioteca, ma ricorrenti, e particolarmente difficili da gestire per la forma complessa in cui si manifestano, nelle biblioteche di grandi dimensioni.

a) *Conflitti che nascono per differenze di personalità*. Forse il caso più frequente di conflitto è quello interpersonale, che nasce a causa delle differenze di età, stato sociale, educazione, provenienza regionale, anzianità di servizio e livello salariale: la diversità può essere causa scatenante o fattore di incremento della tensione. Il disaccordo personale fra responsabili di settori di servizio può trasformarsi in una difficoltà più generale di comunicazione fra settori. Anche le differenze di carattere, di stile, di interessi personali possono portare a frizioni: sappiamo che l'atteggiamento dogmatico o autoritario genera tensione, e il clima può diventare pesante se chi ha funzioni di responsabilità o di dirigenza all'interno della biblioteca ha modi autoritari.

b) *Conflitti causati da differenzze nel sistema di valori*, in termini di modelli personali e professionali, modi di pensare, orientamenti culturali. In un ambiente di lavoro chiuso quale è una sezione o una unità di servizio di biblioteca, le disparità di orientamento e di giudizio in campo religioso, politico, sociale o economico possono generare frizione o conflitto. Anche il diverso modo di intendere il lavoro può essere causa di tensione: persone capaci di concentrazione, preparate, produttive e con ambizioni di carriera, che hanno una forte identificazione positiva nel proprio ruolo, nella professione, nella buona riuscita dei programmi della biblioteca possono avere

5 **In The Functions of Social Conflict Revisited**, New York, Free Press, 1967, p. 98 Coser afferma che „i conflitti che insorgono perché una specifica esigenza non è stata rispettata o nella speranza di un guadagno [...] si possono chiamare realistici [...]. I conflitti non realistici non nascono in funzione del raggiungimento di obiettivi, ma per il bisogno di dare uno sfogo alla tensione". Coser sostiene tuttavia che la manifestazione anche non controllata di conflitti non realistici può richiamare l'attenzione sui motivi di frustrazione sottesi portando eventualmente alla loro correzione.

6 J.A.F. Stoner-R. E. Freeman, **Mnagement**, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1989, p. 408.

atteggiamenti di critica nei confronti dei colleghi che non si curano della propria affermazione sul lavoro, non sono coinvolti in attività associative o sindacali e si identificano poco o nulla nella loro professione[7]. Un caso di conflitto che nasce da divergenze nel sistema di valori e che talvolta si crea, soprattutto nelle biblioteche pubbliche, fra i responsabili della biblioteca e una parte dell'utenza, è quello a proposito della questione della censura nella scelta dei libri da acquistare e da mettere a disposizione di tutti.

c) *Conflitti causati da difficoltà di comunicazione.* C'è alto rischio di conflitto se due unità operative all'interno della biblioteca non condividono le stesse informazioni, o sono male informate sul tipo di lavoro rispettivamente svolto. Tutto ciò che limita i contatti diretti fra chi opera in biblioteca, come le barriere architettoniche, la distanza fisica fra posti di lavoro, la disposizione dell'orario di servizio, ma anche le diversità nella formazione e nella preparazione professionale, tende a limitare la possibilità di comunicazione. La distorsione o la riduzione dello scambio di informazioni fra unità operative crea un clima di contrattazione formale e favorisce atteggiamenti ostili o di sospetto. Se, per esempio gli addetti al prestito, accortisi della perdita o del danneggiamento di alcuni libri, non ne avvisano in tempi ragionevoli i responsabili del restauro o degli acquisti, si creano condizioni di sfiducia e disistima. Ancora, se gli amministratori della biblioteca rendono noti i programmi di rinnovamento organizzativo solo quando questi sono già realizzati, il personale diventa sospettoso e apprensivo.

d) *Competizione per la ripartizione di risorse scarse.* La limitatezza – o la condivisione – di spazi, dotazioni, materiale o servizi centralizzati è spesso causa di competizione per assicurarsi il controllo e l'uso delle risorse esistenti. Se un operatore ha mansioni da svolgere in diverse unità di servizio, spesso fra i responsabili dei servizi si crea una tensione che a sua volta genera insicurezza e malcontento nell'operatore. È normale che nelle grandi biblioteche ci sia competizione per assicurarsi risorse – anche di natura non materiale, quali il riconoscimento dei meriti – da parte dei singoli operatori o delle unità di servizio che di quelle risorse hanno bisogno per poter svolgere in modo soddisfacente i loro compiti. Le biblioteche degli anni Novanta hanno di solito pochi spazi, scarso personale, budget limitati. Se si ha la sensazione che un settore della biblioteca (per esempio quello dei servizi d'automazione) riceve più dotazioni finanziarie o di personale rispetto ad altri settori (per esempio il servizio informazioni e consulenza), si crea una corrente di invidia e gelosia che può portare all'aperto conflitto e conseguentemente anche alla disaffezione e defezione.

e) *Diversità di compiti e specializzazione.* I settori di biblioteca che svolgono mansioni uniformi e ripetitive quali la gestione del prestito, la ricopiatura delle schede catalografiche, il controllo dei periodici hanno di solito una struttura organizzativa più fortemente gerarchizzata e si attengono a regole e procedure più standardizzate rispetto ai settori responsabili dell'amministrazione, del servizio informazioni ai lettori, delle istruzioni bibliografiche, dello sviluppo delle collezioni librarie, dell'acquisizione di fondi. Nell'esercizio di queste ultime funzioni l'attività svolta viene percepita come servizio, e si presta attenzione ai rapporti umani, ai modelli professionali, ai risultati sul lungo periodo. Queste differenze possono portare a far pensare gli uni che „loro (i bibliotecari addetti al servizio informazioni) non hanno niente da fare", gli altri che „loro (gli addetti al prestito) seguono in modo rigido le procedure e non si curano delle esigenze dei lettori".

f) *Conflitti di natura gerarchico-funzionale.* Un conflitto ricorrente all'interno delle organizzazioni è quello fra personale amministrativo e gli addetti al servizio in biblioteca, soprattutto se i confini dei rispettivi campi d'intervento e responsabilità non sono definiti con chiarezza o se tra i due gruppi non c'è sufficiente comunicazione. I funzionari amministrativi hanno di solito una formazione e competenze professionali diverse da quelle dei bibliotecari; fanno riferimento diretto, con un ruolo anche consultivo, all'autorità amministrativa di livello superiore e hanno responsabilità in settori quali quello dell'automazione, della contabilità, della gestione del personale che influiscono sull'andamento del lavoro di tutta la biblioteca. Coloro che sono addetti ai servizi di biblioteca possono avere l'impressione che quelli dell'amministrazione, vicini alla dirigenza ma distanti dai funzionari e dagli inservienti che svolgono le fondamentali funzioni di selezione, acquisizione, catalogazione, sistemazione del materiale librario e di assistenza agli utenti, nulla sanno in realtà di quello che davvero succede in trincea oppure che passano il tempo a stabilire norme inutili che creano solo intralcio a chi lavora davvero. Il clima di sospetto e di risentimento può deteriorarsi ulteriormente se gli addetti ai servizi hanno l'impressione che il direttore sia più propenso ad accogliere i pareri degli amministrativi rispetto a quelli dei responsabili dei servizi bibliotecari.

g) *Ambiguità nell'assegnazione di responsabilità.* C'è rischio che si instauri un clima di tensione se la struttura organizzativa prevede una parcellizzazione delle responsabilità rispetto ad ogni singola funzione

7 Abraham Maslow nel suo saggio su **Motivation and Personality**, New York, Harper, 1954, argomenta che c'è una gerarchia di bisogni individuali che vanno da quelli primari di sopravvivenza fisica, al bisogno di sicurezza, appartenenza e autostima, fino al livello più alto che è quello dell'integrazione positiva della persona con l'ambiente, anche di lavoro, in cui opera.

svolta o se non è possibile formulare una chiara valutazione positiva o negativa sulla qualità del prodotto o del servizio. Un caso potrebbe essere quello dell'acquisto di materiali di consultazione. In molte grandi biblioteche, i responsabili della scelta sono gli specialisti del settore, ma anche il personale addetto alla sala di consultazione può fare delle proposte in merito. Il problema è stabilire chi alla fine prenderà la decisione di acquistare, o meno, per esempio un'enciclopedia della letteratura spagnola: chi si occupa degli acquisti di interesse letterario o il responsabile della sala di consultazione?

h) *Disaffezione al lavoro, frustrazione, crisi (burn-out).* Anche se molte possono esserne le cause scatenanti, il senso di disaffezione al lavoro si sperimenta soprattutto nelle unità di servizio in cui opera personale specializzato a fianco di ausiliari con un inquadramento salariale basso e poche speranze di avanzamento di carriera. Gli ausiliari confrontano il proprio salario, posizione sociale e privilegi con quelli del personale specializzato: se i compiti sono simili e gli ausiliari suppliscono il personale specializzato quando questo non è presente, si può creare un clima di frustrazione e malcontento. Negli anni Settanta e Ottanta si è assistito a una crescente disaffezione per il lavoro in biblioteca, in conseguenza della stasi o dei tagli nelle dotazioni finanziarie, della crescita di richieste e aspettative da parte degli utenti e dell'atteggiamento critico e di continua incertezza di utenti e bibliotecari sull'identità e sulla funzione di chi opera professionalmente in biblioteca. Da parte del personale è cresciuta l'aspettativa di poter significativamente intervenire nei processi decisionali, ma in certi casi le speranze sono rimaste insoddisfatte nella realtà.

i) *Problemi economici o comunque legati al lavoro.* Con l'accentuarsi del divario fra la retribuzione dei professionisti in altri campi e quella di chi lavora in biblioteca, è cresciuta l'insoddisfazione dei bibliotecari rispetto al salario percepito. La sensazione di una disparità di trattamento nella distribuzione di benefici finanziari o promozionali (sia all'interno di una biblioteca o nel confronto con altre istituzioni simili) può essere fonte di risentimento e malcontento e può portare a tensioni fra bibliotecari, fra unità di servizio o fra la biblioteca e altre istituzioni culturali. Altri problemi legati al lavoro che possono provocare una situazione di conflittualità sono i diversi atteggiamenti e opinioni nei confronti dei sindacati, le pari opportunità negli avanzamenti di carriera, la partecipazione nel processo decisionale a fronte di un tipo di gestione centralizzata e autoritaria: ognuno di questi casi offre l'occasione per un intervento sindacale. Sembra che i sindacati abbiano assunto un ruolo influente nelle biblioteche e nel mondo della scuola, mentre contemporaneamente stanno perdendo d'importanza nel settore industriale dei paesi sviluppati. Man mano che l'attenzione dei sindacati sempre più si concentra su temi quali il diritto al lavoro per le donne e per le minoranze etniche, le grandi biblioteche universitarie e pubbliche si trovano di fronte a nuovi tipi di conflitto che gli amministratori non sono preparati a gestire.

j) *Innovazioni tecnologiche.* Il rapido evolversi dei mezzi tecnologici ha avuto impatto in modi e gradi diversi sulle biblioteche, sull'organizzazione e sui servizi bibliotecari. L'ansietà prodotta dal cambiamento può dar luogo a conflitti, ed è fonte di tensioni la tendenza a mantenere le strutture organizzative tradizionali, i mansionari e i ruoli esistenti – in generale, tutto come è – invece di adattarsi alle nuove esigenze e circostanze, ad ogni livello, all'interno e al di fuori della biblioteca.

Ognuna delle situazioni indicate può di per se stessa dare occasione a un conflitto, ma di solito i conflitti seri che generano disfunzioni sono provocati da una interazione di fatori diversi. Le differenze di personalità, le difficoltà di comunicazione, la competizione per avere assegnati gli scarsi fondi a disposizione possono per esempio convergere in conflitti che apparentemente si focalizzano attorno al tema del rinnovamento tecnologico. In realtà, la radice del conflitto si può trovare nella infrastruttura interpersonale dell'organizzazione. Per comprendere la natura del conflitto, gli amministratori devono essere in grado di identificare e analizzare le tensioni nascoste che lo sottendono.

BUROCRAZIA BIBLIOTECARIA E CONFLITTUALITÀ

Le biblioteche, come altri istituti burocratici, sono ambienti la cui natura inevitabilmente genera conflitti. Le burocrazie, per loro vocazione, tendono a mantenere lo status quo e a garantire conformità e predicabilità. Se non è stimolata da situazioni di conflitto o da progetti di innovazione, l'organizzazione burocratica può diventare asfittica e perdere creatività e competitività.

Le grandi biblioteche, come tutti gli istituti burocratici, funzionano in accordo con le linee programmatiche e procedurali, comuni anche ad altre istituzioni parenti, definite dalla dirigenza superiore: questo crea un ordine impersonale cui la biblioteca, le sue sezioni, i bibliotecari e gli operatori devono conformarsi nei loro sforzi per raggiungere gli obiettivi comuni. Le grandi biblioteche sono divise in numerose sezioni e unità di servizio, con una struttura gerarchica in cui le decisioni prese al centro si trasmettono attraverso gli strati sottostanti della piramide. Chi occupa una posizione di responsabilità a qualsiasi livello della gerarchia ha potere di controllo in un settore ben definito e tende a continuare a mantenere questa sua prerogativa.

Lo stile gestionale e personale del direttore e degli altri funzionari è estremamente importante nel far prevalere, all'interno della grande biblioteca, un certo clima organizzativo. I funzionari che sanno mantenere strutture organizzative non complesse, che facilitano la reale partecipazione al processo decisionale attraverso incontri periodici e commissioni di lavoro e incoraggiano autonomia e creatività riescono di solito a creare un ambiente in cui le energie di chi lavora convergono verso la realizzazione degli obiettivi dell'organizzazione invece di produrre conflitti disfunzionali. In un ambiente simile il personale di biblioteca ha l'opportunità di chiarire le proprie dispute interne e di imparare a bilanciare e negoziare le diverse esigenze. Al contrario, i funzionari che si nascondono e si isolano all'interno di una struttura gestionale eccessivamente complessa, che prendono decisioni senza consultare del tutto – o informandone solo affrettatamente – coloro che ne saranno coinvolti, che sono rigidi e scarsamente innovativi o hanno difficoltà a comunicare in modo chiaro gli obiettivi e i programmi della biblioteca, tendono ad avere livelli di conflittualità più alti e un personale demotivato, stanco e inefficiente.

I direttori di biblioteca e i funzionari intermedi hanno un mandato di potere che è stato conferito loro da una autorità più alta nella scala gerarchica, come quella statale nel caso delle biblioteche nazionali e universitarie, la municipalità nel caso delle biblioteche pubbliche. Quando le possibilità di intervento di alcuni dirigenti aumentano per altri motivi, per esempio il riconoscimento esterno della loro esperienza e capacità dirigenziale, è possibile che nascano conflitti con altri dirigenti interni alla biblioteca o di istituzioni affini esterne. Con l'affermarsi o il ridursi della base di autorità di un dirigente, il livello di fiducia del personale nei suoi confronti può cambiare, con conseguenze anche sull'impegno e sulla dedizione nel condurre a termine i compiti assegnati o nel fornire servizi qualitativamente eccellenti. Troppi livelli di gestione all'interno di una grande biblioteca possono ostacolare la comunicazione degli obiettivi dell'organizzazione e occultare le finalità delle linee programmatiche e procedurali assunte. Queste barriere possono portare a sentimenti di frustrazione e a un senso di irrilevanza del proprio lavoro in quegli operatori i cui doveri quotidiani sembrano essere governati da linee programmatiche di basso profilo; la frustrazione a sua volta può indurre a un atteggiamento competitivo per ottenere il riconoscimento e l'approvazione da parte dei dirigenti di livello più alto. Ci sono poche possibilità di avanzamenti di carriera per il personale inquadrato a livelli paraprofessionali: l'insoddisfazione di coloro che sono alla base dell'organizzazione gerarchica li candida a essere coinvolti per primi in situazioni di conflitto.

Un altro fattore organizzativo che può provocare conflittualità è la suddivisione in sezioni o unità di servizio, sempre in competizione fra loro per la spartizione delle risorse, comunque limitate, di materiali, personale, denaro: e la competizione diventa più accanita col crescere delle aspettative e delle richieste da parte degli utenti per nuovi servizi e migliori attrezzature. Chi dirige una biblioteca deve essere attento a che non nasca l'impressione che si stiano facendo dei favoritismi. Se un direttore appoggia, o si pensa che appoggi, una sezione più di un'altra, quella che si sente perdente può assumere un atteggiamento rinunciatario, dato che ogni sforzo sembra essere destinato a fallire. All'interno di una sezione di biblioteca si sviluppano poi peculiari sottoculture organizzative. Stretti rapporti personali – e questo è un aspetto positivo – tendono a instaurarsi fra i componenti di una sezione o unità di servizio: si può creare però una situazione conflittuale se l'orizzonte entro cui il gruppo lavora ed elabora obiettivi è quello della sezione, non della biblioteca in generale, oppure se le decisioni delle diverse sezioni si escludono a vicenda. Anche quando c'è un comune senso di quelli che sono gli scopi della biblioteca, ci può essere divergenza sul modo in cui raggiungerli. Se il sistema di valori e i modi per misurare l'efficienza e la produttività di una sezione sono usati dai componenti di quel gruppo per valutare il lavoro di un altra sezione, può insorgere una situazione di conflitto. È stato osservato che il conflitto tende a crescere in intensità quanto più è forte l'identificazione dei componenti di una unità operativa con la propria unità[8]. L'aperto manifestarsi del conflitto può essere inibito all'interno della biblioteca da quello che Coser chiama „la paura dei possibili effetti distruttivi", ma il nascondere i sentimenti di malcontento può portare a conflitti ancora più gravi. „Questo perché – argomenta Coser – la totale implicazione personale tende a mobilitare tutte le energie psichiche: i conflitti che ne nascono non sono rivolti a risolvere le questioni in oggetto ma servono a dar voce a tutte le rimostranze rimaste inespresse: le cause prima latenti del conflitto si accavallano ora l'una sull'altra"[9]. Un fattore addizionale che incrementa l'intensità del conflitto all'interno di un istituto burocratico è la misura in cui sono di comune interesse le questioni che l'hanno generato, vale a dire, quando la tensione nasce dallo sforzo di migliorare le condizioni del gruppo di cui si è parte. Nelle parole di Coser:

8 L.A. Coser, Conflict: Social Aspects, (citato in nota 4), p. 233.
9 Ivi, p. 234.

„I conflitti ideologici che trascendono quelli individuali danno a chi vi partecipa una buona ragione per la scelta dei mezzi di lotta"[10]. Questo vuol dire che se le parti in causa sono in grado di giustificare il loro comportamento facendo riferimento a degli ideali hanno meno incertezze su quali siano le azioni da intraprendere e la convinzione di essere nel giusto rende più acceso il conflitto.

Una tensione fra amministrazione centrale e singole unità di servizio è presente di norma in tutte le grandi biblioteche. Man mano che il lavoro all'interno delle unità diventa più specializzato e si perfeziona, diventa importante preservare la stabilità, la struttura, la composizione e il funzionamento di quell'unità, ma questa istanza non sempre va d'accordo con quelle di altre sezioni o della biblioteca in generale. Si può sviluppare, nei singoli o all'interno delle diverse unità di servizio, uno spirito di corpo, un senso di appartenenza che contribuisce alla fine all'immobilismo dell'istituzione. Michael Malinconico ha osservato che „le persone inevitabilmente trovano i modi per ostacolare o eliminare le prospettive di cambiamento che percepiscono come potenzialmente distruttive dei rapporti già instaurati e dei ruoli sociali affermati"[11]. Nelle biblioteche, la tensione è ulteriormente alimentata dal senso di professionalità: la professione bibliotecaria, alla pari di altri esercizi professionali, si costituisce su un sistema di valori che definiscono le responsabilità etiche dei membri nei confronti della società, e su codici e standard di qualità relativi ai diversi aspetti del servizio bibliotecario, quali la catalogazione, il servizio informazioni, le acquisizioni. Tutto questo stimola e fa crescere il senso di responsabilità e la tensione individuale a fare del proprio meglio e a perseguire obiettivi di interesse sociale che trascendono quelli immediati della biblioteca. Ma c'è anche un seme di conflitto, innescato dagli aggiustamenti con il sistema di valori che giorno per giorno sono imposti dalla mancanza di fondi, di personale, di risorse.

Nonostante le frequenti critiche rivolte agli aspetti negativi della burocrazia nelle biblioteche, quello burocratico rimane un modello organizzativo sperimentato e consolidato che garantisce stabilità e continuità al lavoro in biblioteca: questa caratteristica in parte ne riscatta i difetti. Nelle parole di Weber, una struttura burocratica „supera ogni altra forma organizzativa per precisione, stabilità, rigore disciplinare e per affidabilità... ed è in grado di ottenere il più alto grado di efficienza"[12]. L'efficienza nel raggiungimento di un determinato obiettivo non implica assenza di conflitto ma determina che i modi per risolvere o alleviare le tensioni siano inerenti alla struttura burocratica.

COME GESTIRE IL CONFLITTO IL BIBLIOTECA?

Se i conflitti non sono affrontati in modo appropriato da chi è responsabile della biblioteca, possono crescere in dimensioni e modificarsi nella natura fino al punto che la vera causa d'innesco viene rimossa. Anche se un conflitto serio è risolto, sentimenti di ostilità che vengono da lontano possono allignare e rendere difficile per il tempo a venire la collaborazione. Il primo compito dei responsabili che intendono farsi carico del problema è di cercare di analizzare quali elementi contribuiscono a produrre la tensione: i suoi attori principali, il suo sviluppo, le questioni davvero in discussione. Qual è la posta in gioco? Può trattarsi di competitività per ottenere riconoscimenti o l'assegnazione delle risorse, oppure di uno scontro fra personalità e valori diversi o invece di problemi di comunicazione. Occorre poi decidere se il livello del conflitto è tale da rendere necessario un intervento, e questo nel caso in cui abbia raggiunto un'intensità tale da ostacolare il buon funzionamento della biblioteca nell'espletamento dei suoi compiti. Questo è un terreno in cui i poco esperti rischiano fortemente di sbagliare, „mettendosi a correre là dove gli angeli non osano camminare". Un responsabile accorto può anche decidere che il livello del conflitto è tollerabile e che un intervento non migliorerebbe la situazione: una prima possibile opzione può essere semplicemente di non intervenire. Altri modi di intervento, talvolta dimenticati, sono elencati di seguito.

TECNICHE O MODI PER LA GESTIONE DEL CONFLITTO

a) *Selezione prima dell'assunzione.* È chiaro che la valutazione preventiva è la selezione dei futuri operatori di una grande biblioteca è molto importante anche al fine di contenere il livello di conflitto. Le commissioni giudicatrici e i datori di lavoro spesso prendono in considerazione soprattutto quello che trovano scritto, per esempio il curriculum e [secondo l'uso americano] eventuali lettere di presentazione, e danno peso al numero delle pubblicazioni, alle posizioni di lavoro precedentemente ricoperte, al prestigio delle università frequentate; è più difficile, ma è importante, saper valutare anche come i candidati potranno inserirsi all'interno dell'organismo biblioteca e quali sono le loro aspettative nei confronti del lavoro. Le commissioni giudicatrici, in cui sono rappresentate

10 Ivi.
11 M.S. Malinconico, Hearing the Resistence, „Library Journal", 108 (1983), p. 111-113.
12 M. Weber, The Theory of Social and Economic Organization, trad. di A.M. Henderson e Talcott Parsons, New York, Oxford University Press, 1947, p. 337.

le varie componenti della biblioteca, svolgono un ruolo molto importante: la probabilità di un esito soddisfacente della scelta aumenta se esse riescono ad acquisire il maggior numero di informazioni sul candidato prima della sua assunzione o riassegnazione ad altra unità, e tengono in accurata considerazione anche i rischi di conflitto che il suo inserimento in un particolare ambiente può provocare.

b) *Formazione*. Sono troppo poche le biblioteche che organizzano corsi di orientamento per i nuovi impiegati: spesso chi dirige la biblioteca tende a non dare importanza a quella che invece è una fase cruciale nel processo di integrazione dei nuovi assunti nell'ambiente professionale e umano della biblioteca e di altre istituzioni affini.

c) *Obiettivi di ordine superiore*. Tensioni e conflitti, estesi o limitati, sono un'esperienza quotidiana nelle biblioteche e in tutte le grandi istituzioni. Il modo più sicuro per evitare che diventino disfunzionali è quello di esplicitare chiaramente e far conoscere le finalità comuni che dovrebbero consentire a tutti i membri del gruppo di lavoro di andare oltre le specifiche differenze di vedute e di incanalare le loro energie in una direzione produttiva.

d) *Comunicazione*. I notiziari interni, lo scambio di informazioni, gli incontri di lavoro richiedono tempo e dedizione. Alcuni criticano questi sforzi come inutile perdita di tempo, nella convinzione che è chi comanda che deve comandare. È consapevolezza di molti, però, che gli incontri di lavoro, se ben pianificati, possano essere produttivi a condizione che chi vi partecipa sia messo in grado di discutere le questioni apertamente e con la possibilità di vedere risultati concreti. I bollettini interni e altri veicoli di comunicazione possono contribuire a far crescere l'identificazione degli operatori con le finalità dell'istituzione, e a far sapere anche ai colleg'i di altre sezioni che cosa si fa, come si lavora, con quali fini.

e) *Consultazione e ricorso ad esperti esterni*. I sindacati che rappresentano i lavoratori della biblioteca e i consulenti della dirigenza sono esempi di agenzie esterne cui talvolta ci si rivolge per tentare di risolvere i conflitti. La prerogativa di questi gruppi dovrebbe essere la loro „obiettività", che nasce dalla mancanza di condizionamenti legati a una stretto coinvolgimento personale nel conflitto. Il problema però è che questi gruppi di solito non conoscono bene gli specifici problemi delle biblioteche. L'intervento di un sindacato può in effetti estendere e intensificare un conflitto centrato su un particolare problema, dargli una nuova dimensione collettiva, istituzionalizzarlo e renderne più difficile la soluzione. D'altra parte, se un'agenzia esterna prende una decisione sbagliata, o dà consigli impraticabili può rendere più complicato il problema e far cristallizzare le posizioni delle parti opponenti. Nei casi migliori, le agenzie esterne possono facilitare la soluzione o la riduzione del conflitto attraverso l'aperta discussione, contrattazione, transazione, cercando di definire quali siano le cause vere (non quelle apparenti) del conflitto. È forse utile ricordare qui che quando si inizia una contrattazione non è opportuno per nessuna delle parti in causa presentare subito un'offerta finale, una posizione dalla quale non è possibile recedere. Ci saranno maggiori possibilità di cooperazione se ciascuna parte è consapevole del fatto che un soddisfacente accordo finale richiede concessioni e aggiustamenti da tutti e due i lati. Ogni parte in causa nel conflitto dovrebbe definire, prima dell'inizio delle contrattazioni formali o informali, su quanto è disposta a recedere dalle sue posizioni in vista dell'accordo.

f) *Partecipazione alla gestione*. Molto è stato scritto negli ultimi venti anni sul tema della partecipazione del personale al processo decisionale, a certi livelli ormai un dato di fatto nelle biblioteche. Il risultato è stato spesso quello di ottenere un più allargato consenso sulle finalità della biblioteca, con un riordinamento in certi casi della lista delle priorità. L'aspetto negativo è che si possano creare aspettative che non possono essere realizzate e di conseguenza senso di frustrazione o disillusione.

g) *Riorganizzazione amministrativa*. Questo approccio radicale – che implica per esempio il cambiamento dei rapporti di servizio, la riduzione o l'aumento del numero delle sezioni – non viene tentato di solito nelle grandi biblioteche, mentre viene spesso adottato nel settore privato. Se è la struttura organizzativa in quanto tale ad essere parte del problema, è ovviamente la scelta migliore. Il cambiamento della natura gerarchica dell'organizzazione bibliotecaria a favore di una struttura organizzativa più allargata è una proposta avanzata, fra altri, da Michael Gorman. Le grandi biblioteche sono piccole organizzazioni se confrontate con le grandi aziende e tuttavia la gerarchia di gestione in quelle biblioteche è complessa e articolata come quella di aziende con ancora più personale. Le strutture organizzative orizzontali riducono i ritardi nella comunicazione e nella presa di decisioni e danno maggiore spazio per l'iniziativa personale. Presentano anche svantaggi, però: il coordinamento di operazioni fra loro interdipendenti è più difficile, e aspettative e richieste maggiori ricadono sui dirigenti con responsabilità di controllo più ampia. Un'alternativa nella struttura organizzativa cui si può qui fare solo un breve cenno è quella che si basa sul gruppo di utenza di riferimento e utilizza l'idea di biblioteca come sistema compatto all'interno del quale piccoli gruppi di bibliotecari con competenze disciplinari svolgono servizi di selezione, acquisizione, catalogazione, informazione in funzione di una specifica clientela o utenza.

h) *Cambiamenti nella dirigenza*. Strettamente legata con l'opzione descritta prima, è la soluzione che alla fine si deve adottare se chi ricopre una posizione amministrativa o di gestione è la persona sbagliata per quel ruolo. È una decisione traumatica per l'organizzazione, ma che può presentarsi come

necessaria per il benessere della biblioteca, che trascina comunque con sé altri problemi: coloro che sono stati rimpiazzati nel servizio per la loro scarsa capacità gestionale spesso acquistano tra i colleghi e i subordinati una considerazione e stima che prima non avevano. Ma i problemi esistenti fra due unità di servizio o una unità e l'amministrazione solo raramente sono risolti sul lungo periodo con dei cambiamenti nei quadri dirigenziali. Dopo un certo periodo di tempo, il nuovo dirigente tende ad adottare gli atteggiamenti del gruppo che ha il compito di sovraintendere. L'allontanamento di personale in servizio è una misura drastica che va presa in considerazione solo come ultima risorsa e che va tenuta di riserva per le situazioni di conflitto molto serio e irrimediabile.

i) *Commissioni di lavoro*. Riunire le parti in conflitto in una commissione col compito di discutere il problema comune può rendere più facile trovare una soluzione e contribuire a eliminare le barriere di disistima e incomprensione fra le parti; ha scarse probabilità di successo però se il problema sottostante nasce dallo scontro di personalità o di valori.

j) *Soluzioni architettoniche*. L'idea della necessità di una progettazione architettonica dell'ambiente interno della biblioteca si è affermata da alcuni anni e soprattutto nell'ultimo decennio ha portato a molti cambiamenti nell'effettiva disposizione degli spazi di lavoro. Si tende ora a creare piccoli uffici individuali: si deve ancora verificare quali saranno sul lungo periodo gli effetti di questa scelta – che modifica anche l'assetto della biblioteca – sul morale e la produttività degli operatori e sulla funzionalità della biblioteca. Ridurre il contatto faccia a faccia, anche con una disposizione modulare degli uffici o semplicemente con una risistemazione e riorganizzazione degli spazi può servire sul breve periodo a rendere meno difficile la convivenza.

k) Da ultimo, per rendere meno incompleto l'elenco, vanno ricordate alcune soluzioni ovvie che sicuramente valgono ad attenuare le tensioni: per esempio una maggiore stabilità organizzativa, che si può ottenere rallentando i tempi dei cambiamenti, o la formulazione di chiare linee programmatiche e procedurali o di mansionari che, descrivendo in maniera non ambigua i diversi compiti e funzioni, delineino i parametri d'intervento di ognuno. I dirigenti devono dimostrare equità e fungere in qualche modo da memoria storica dell'istituzione, in modo da prevenire il formarsi di situazioni – reali o immaginate – di favoritismo. Forse il più sicuro deterrente contro i conflitti distruttivi sta nella personalità e nell'abilità del direttore. Direttori imparziali con una chiara idea della biblioteca e una forte dedizione alla qualità del servizio danno all'istituzione un tono che è fondamentale per creare un clima di lavoro sano. I dirigenti che non sopprimono i conflitti costruttivi ma al contrario contribuiscono a creare un ambiente in cui le critiche possono essere espresse senza timori, svolgono un ruolo importante nel miglioramento dell'ambiente di lavoro della biblioteca.

CONCLUSIONI

Il tema della conflittualità in biblioteca è stato per molto tempo argomento da evitare, tale da non poter essere affrontato esplicitamente in un dibattito aperto ma eventualmente solo discusso in privato. Si è riconosciuto ultimamente che il conflitto è componente naturale e inevitabile del funzionamento di ogni istituto burocratico, essenziale alla sua organizzazione così come l'ape lo è per il fiore. In assenza di conflittualità, anche lo spirito di creatività e l'istanza di rinnovamento si attenuano e nell'organizzazione vengono meno il senso di coesione, la vitalità, la progettualità. Sono stati qui identificati vari tipi di conflitto, di natura diversa, ricorrenti nelle grandi biblioteche. Compito di chi gestisce, a diversi livelli di responsabilità, una biblioteca è di riconoscere il conflitto, identificarne l'origine e badare che non porti a una disfunzione del servizio. I dirigenti di biblioteca non possono risolvere ogni conflitto che emerge, e non devono nemmeno tentare l'impresa. È invece altrettanto importante essere in grado di valutare le conseguenze delle tensioni e cercare di identificarne le cause.

Ci sono molti modi per fronteggiare il conflitto ma l'approccio migliore è quello di far crescere per quanto possibile un comune consenso su quelli che sono gli scopi della biblioteca e di creare un clima di lavoro aperto alla creatività e alla progettualità, di per se stesse non esenti da rischi. La consapevolezza, ottenuta mediante una chiara comunicazione, degli scopi della biblioteca e una realistica previsione del tempo necessario per raggiungerli fanno convergere gli storzi in una direzione comune e rendono possibile la convivenza con e la sopravvivenza a quasi tutte le tensioni di cui facciamo esperienza. Il conflitto nell'organizzazione bibliotecaria è inevitabile ma è possibile neutralizzarlo e renderlo non distruttivo se la gestione è accorta e l'ambiente riesce ad accogliere cambiamenti e spostamenti nell'equilibrio dei poteri. La comprensione più chiara della natura della conflittualità e la conoscenza di modi per fronteggiarla possono togliere dal campo i conflitti più gravi e scansare quelli potenzialmente distruttivi. La conflittualità d'altra parte all'interno della burocrazia bibliotecaria può essere agente di stimolo per evitare l'immobilismo e per poter continuamente valutare e riorientare le energie verso il raggiungimento degli obiettivi e delle finalità che l'organizzazione si è posta. La conflittualità gioca un ruolo importante nel processo di rinnovamento di ogni istituto burocratico vitale.

(Biblioteche oggi, ottobre, 1993)

• VASILE ALECSANDRI: 175 DE ANI DE LA NAŞTERE •

George C. Nicolescu

PROFIL PESTE ANI*

Triumf ceresc e moartea când moare muncitorul,
Urmaşilor din lume lăsând brăzdat ogorul
Şi cu-o verdeaţă vie de-a lung acoperit,
Rodeşte munca-n urmă-i şi râde holda-n soare,
Iar cei rămaşi în viaţă admir pe cel ce moare
Zicând: Pentru-a lui ţară trăit-au şi-au murit!

De la moartea lui Alecsandri au trecut ani şi ani. În perspectiva timpului, pe măsură ce anii trec, pentru cel ce se apropie de el prin intermediul întregului material documentar ce stă la dispoziţie, înarmat cu un punct de vedere ştiinţific, abandonând nenumăratele prejudecăţi acreditate fără un serios examen critic, Alecsandri, fără sa fie lipsit de limite, apare tot mai mare — atât ca om cât şi ca scriitor.

În trecut, ca om el era prezentat, făţiş sau mai puţin făţiş, îndeosebi ca un comod, un superficial, un egoist şi, mai cu seamă, ca un diletant în toate privinţele, inclusiv chiar în arta sa, în consecinţă incapabil de acţiuni serioase şi de convingeri adânci. Urmărit însă cu atenţie, cu bună-credinţă, fără prejudecăţi şi într-un spirit cu adevărat ştiinţific, Alecsandri-omul apare într-o lumină cu totul deosebită. El este, firesţe, un produs al epocii în care a trăit, într-o bună măsură şi al clasei în care s-a născut şi cu care a continuat întreaga viaţă să aibă legături, ambele impunând o serie de limite gândirii sale şi în consecinţă acţiunilor sale politice şi creaţiilor sale literare. Dar în ansamblu, el ramâne o figură pozitivă, luminoasă, o figură umană vrednică de stimă, un om profund, serios, sincer, generos în tot ce simţea, în tot ce gândea, în tot ce făcea. A fost fără îndoială, în primul rând, un patriot, un om care-şi iubea ţara şi poporul fără să trâmbiţeze această iubire care a constituit trăsătura dominantă a personalităţii sale umane şi creatoare. A arătat această dragoste profundă pentru meleagurile şi oamenii patriei sale fără să caute nici un moment nimic pentru sine, nici prestigiu, nici carieră, nici popularitate, cu atât mai puţin stare materială, ci doar binele ţării sale, al poporului său. Şi a făcut-o nu numai în împrejurări oarecum solemne sau desfăşurate în văzul lumii, dar în fiecare clipă a vieţii sale, fără martori, fără să se gândească la posteritate, acţionând spontan, împins de resorturile cele mai intime ale conştiinţei sale, aşa cum dovedesc operele sale, corespondenţa sa şi nenumărate mărturii ale contemporanilor.

Patriotismul lui Alecsandri n-a însemnat nici un moment un sentiment abstract. Scriitorul a avut totdeauna în vedere în acţiunile sale patriotice poporul său, mai cu seamă marea masă a poporului muncitor din vremea sa: ţărănimea, tocmai pentru că patriotismul îi izvora din profunda dragoste pentru aceasta, din sincera şi nemărginita sa preţuire pentru marile ei însuşiri morale şi spirituale. De aceea a fost, în limitele epocii sale, un patriot luminat, un cetăţean conştient, un militant sincer pentru cei mulţi. Se poate spune chiar că dintre contemporanii săi, în perioada mişcărilor revoluţionare de la 1848 îndeosebi, în ciuda imaginii cam lipsită de relief ce i s-a conturat şi a rolului cam decorativ ce i s-a conferit până nu demult, Alecsandri era unul din oamenii cei mai înaintaţi şi cei mai înţelegători ai marilor probleme din vremea aceea. Nu întâmplător, în perioada

* Capitol din cartea „Viaţa lui Vasile Alecsandri" de G.C. Nicolescu.

exilului de la 1848, el lucrează febril pentru cauza revoluției împreună cu unul din cei mai avansați oameni ai epocii, Al. Golescu-Arăpilă; iar Bălcescu, când se afla în Ungaria revoluționară și avea nevoie de un ajutor, la el se gândește mai întâi. Și ca om, el nu a fost lipsit de limite, rămânând totuși în ansamblu cu vederi largi, fără prejudecăți, cu orizonturile deschise, înțelegător cât îi îngăduiau împrejurările istorice și mentalitatea clasei de care era legat, în stare, chiar când nu putea sesiza mecanismul dezvoltării sociale concrete, să-și dea seama totuși că progresul este în esența lucrurilor, că el nu trebuie și nu poate fi împiedicat. „În ghindă văd pădurea, în azi văd viitorul" – suna un vers din manuscrisele sale, exprimând această viziune dialectică a vieții și a lumii. Că Alecsandri, ca de altfel mai târziu Eminescu, Caragiale și alții, n-a văzut nici formele pe care le îmbrăca acest viitor, nici calea exactă pe care se putea ajunge la el – aceasta este tot atât de neîndoielnic pe cât este de explicabil la data respectivă.

A fost un om simplu și modest – atât ca scriitor cât și în viața sa strict personală. Însușirile sale de scriitor nu le socotea ca un dar menit a-l scoate în evidență și a-i da drepturi superioare semenilor săi, fie pe plan social, fie pe plan moral, ci ca pe unul izvorând din marile însușiri ale poporului, ca o adevărată funcțiune ce i s-a încredințat de către popor atunci când s-a născut cu aceste posibilități deosebite. N-a dorit niciodată distincții sau măriri; a urât fastul. Conștiincios, el căuta să se elibereze cât mai curând din demnitățile ce trebuia să le îndeplinească, să se întoarcă la scris, trăind o viață personală fără mari pretenții, niciodată mai presus de posibilitățile sale.

Era un om discret, plin de tact, de o sinceră amabilitate cu toată lumea, dar mai cu seamă cu cei mai tineri și cu cei cu situații mai prejos de a sa. Era un om sincer și loial – cu cei mai apropiați ca și cu cei străini, cu prietenii ca și cu dușmanii. Era un om generos, iertător cu oamenii; era demn și ceea ce se cheamă un om de caracter, cu judecăți serioase, uneori și aspre – căci omul acesta era în genere lucid și cu o etică surprinzător de solidă atât față de alții cât și față de sine. Era în fond un om cu convingeri temeinice, îndelung meditate, dincolo de zâmbetul său amabil, dincolo de îngăduința cu care înțelegea foarte multe, fără să admită însă să-și trădeze propriile convingeri, propriile credințe. Retragerea sa la Mircești trebuie să solicite o mai serioasă meditație din partea celor ce vor să cunoască adevărata personalitate a lui Alecsandri. Tocmai pentru că era un gest de protest tacit, totuși public, în fața primejdiei ce o reprezenta demagogia liberală și alianța ei cu reacționarismul boieresc fățiș, gest pe care abilii politicieni ai vremii l-au înțeles, retragerea lui la Mircești a fost în mod intenționat, ani și ani, răstălmăcită, prezentată ca un fel de retragere comodă a „poetului" în mijlocul naturii. Era însă altceva, mult mai mult decât atât: era gestul, atât de rar în țara noastră, al unui om cinstit ce nu urmărea efecte demagogice, care ca scriitor și om politic se afla atunci pe o adevarată culme a popularității, al unui om ce iubea viața și societatea, sănătos și cuceritor, tânăr de nici 40 de ani, care renunța pentru totdeauna să trăiască în mijlocul politicienilor de la oraș. El însă nu se izola în străinătate, ci, dimpotrivă, se stabilea la țară în mijlocul țăranilor, ce-i păreau a reprezenta adevărata țară, rămânând acolo decenii întregi, el, omul „comod", „ușuratic" și „fără convingeri", cum îl prezentau adesea în trecut comentatorii burghezi, rămânând acolo deci cu o consecvență de care puțini oameni publici în România s-au dovedit în stare. Retragerea aceasta singură – dar nu numai ea – ne relevă un om care avea tăria convingerilor sale, o mare doză de rezistență morală și suficientă substanță de bună calitate, suficiente resurse lăuntrice pentru a-și umple această singurătate fără să se plângă niciodată de ea, dimpotrivă, facând-o rodnică prin continua sa activitate literară. Retragerea aceasta ne relevă de asemenea un om cu decența intimității sale, care nu dezvăluie ușor și oricui mai cu seamă frământările sale cele mai grele, care cu atât mai puțin nu concepe să facă gesturi de mare răsunet cu care să cucerească opinia publică, un om profund, complex, cu frământări și probleme chiar dacă nu le exteriorizează la fiecare pas. „Eminescu – mărturisea el unui colaborator către sfârșitul vieții – ma numește «veselul Alecsandri». Este desigur o exagerare, dacă nu chiar o greșeală... Dacă am fost senin în fața lumii este grație elasticității coardelor mele sufletești, putinței de a îndura, de a suferi în tăcere." Marturisire confirmată de fiica sa, care firește l-a cunoscut mai în intimitate decât mulți alții și care aproape patru decenii după moartea scriitorului păstra vie această tendință a tatălui ei de a nu-și dezvălui suferința, de a nu întrista și pe cei din jur cu propria sa tristețe.

Era un visător și un realist, un fantezist și un lucid, un om care n-a disprețuit nici în artă, nici în viață frumusețea, poezia, care le-a iubit și le-a cântat, dar care a trăit și din punct de vedere material și din punct de vedere spiritual chibzuit, fără meschinărie, dar și fără excentricități, un om care s-a străduit necontenit, și într-o bună măsură a izbutit, să facă înțelepciunea dominantă în viață. Era, până la urmă, un om așezat, echilibrat, cu sufletul și mintea bogat alimentate din poezia și din bunul-simț țărănesc pe care le-a apreciat totdeauna atât de mult.

Devenise un om înțelept, cu ceva din filozofia ușor

resemnată, senină, ruptă din îndelungat contact cu viaţa, a bătrânilor ţărani ce văzuseră multe, cunoşteau valurile lumii şi firea oamenilor şi deveniseră îngăduitori cu rigorile lor. Dar ca şi a ţărănilor, înţelepciunea aceasta nu era nici sterilă, nici pasivă; ea era pigmentată cu acea bonomie, cu acel umor ce pişcă, dar nu răneşte, de asemenea atât de caracteristice înţelepciunii ţărăneşti. Căci Alecsandri, în ciuda aparenţelor, dincolo de surâsul său blajin, care oglindea îndeosebi firea sa echilibrată, era în fond un om plin de rezistenţă morală, care nu se lăsa niciodată, care poate niciodată nu-şi făcea iluzii prea mari, dar care cu siguranţă niciodată nu dispera. „Nimic nu pierde omul când n-a pierdut speranţa" – spune el într-un vers rămas între manuscrisele sale încă nepublicate. Versul acesta formulează convingerile sale adânci, el exprimă de fapt secretul acelui etern zâmbet împăcat de pe faţa omului, acelui profund optimism al operei sale, acelei prelungite tinereţi, care de multe ori a fost pe nedrept confundată cu superficialitatea, şi acelei splendide vitalităţi spirituale ce caracterizează personalitatea lui Alecsandri în ansamblul ei până la capătul zilelor sale.

Toate acestea izvorăsc din profunda dragoste pentru viaţă, de care era însufleţit, o dragoste puternică, plină de încredere şi rodnică, pentru că era nu a unui juisor, ci a unui om care înţelegea că ea nu trebuie trăită în umbră şi zădărnicie, la întâmplare, care ştia că numai munca îi dă sens. Apreciind în cel mai înalt grad şi fără de invidie meritele izvorâte din muncă ale altora, Alecsandri a fost el însuşi un harnic muncitor. Nu e de loc o întâmplare ca până în ultimele sale zile el a continuat să regrete că boala îl împiedică de lucrul în care-şi afla adevărata fericire, că până în ultimele sale zile a continuat să citească noi cărţi, că până în preziua morţii sale, pe patul de atroce suferinţă, şi-a făcut însuşi în întregime corecturile ultimului său volum. Într-adevăr, omul acesta care s-a aflat în mod creator cincizeci de ani în mijlocul istoriei şi literaturii poporului său, atunci când, cum spunea el însuşi, la noi nu venise „încă vremea de a se preţui munca scriitorilor..." şi care nu avea alt imbold decât sentimentul că *„talent oblige"* şi nici o altă răsplată decât conştiinţa datoriei îndeplinite, a dăruit contemporanilor şi urmaşilor săi o uriaşă operă. Ea ne apare, judecată istoric, cu atât mai preţioasă, cu cât, pe de o parte, a răspuns marilor nevoi ale momentelor istorice respective, iar pe de alta, cele mai adesea luptând cu fireştile greutăţi ale începuturilor, fără vreo călăuză, el a deschis drumuri noi, uneori deosebit de îndrăzneţe, literaturii noastre. Fără îndoială că la 1872, când avea deja peste trei decenii de activitate literară în urma sa, referindu-se la prietenul său Costache Negruzzi, Alecsandri făcea cu luciditate totdeodată un bilanţ nu numai al greutăţilor ce le întâmpinase el însuşi, dar, în mod natural, şi al meritelor ce-i reveneau tocmai din cauza acestor greutăţi. „Pentru a judeca meritul unui autor – scria el în studiul despre Negruzzi – trebuie să cunoşti bine timpul în care el a scris, gradul de cultură al limbii în care el a fost îndemnat a scrie şi dificultăţile de tot soiul prin care geniul său şi-a făcut loc ca să iasă la lumină... A sosi pe lume într-o ţară liberă şi civilizată este o mare favoare a soartei; a găsi în acea ţară o limbă cultă şi avută, pentru a-şi putea exprima ideile şi simţirile, este un avantagiu imens pentru acei chemaţi a culege lauri pe câmpul înflorit al literaturii. Un geniu muzical are facilitate de a produce efecte admirabile de armonie atunci când el posedă instrumente perfecţionate; un cultivator harnic şi priceput are posibilitatea de a produce recolte mănoase pe locuri deschise, ce-au fost nu demult acoperite cu păduri spinoase; însă dacă meritele acelui muzicant şi ale acelui cultivator sunt demne de laudă, nu se cuvine oare cunună de lauri acelui care a inventat şi perfecţionat instrumentele armoniei, nu se cuvine un respect plin de recunoştinţă curagiosului pionier care a abătut pădurile sălbatice şi a pregătit pământul pentru holdele viitorului?"

În această perspectivă, pe care fără orgoliu, dar cu luciditate, ne-a deschis-o el însuşi, opera lui, personalitatea lui apar mai impozante. De aceea, fără să minimalizăm întru nimic meritele propriilor săi înaintaşi literari, însemnătatea uriaşă a lui Alecsandri în literatura română apare mai limpede, într-o privire sintetică, nu atât analizând una sau alta din numeroasele sale creaţii, ci mai cu seamă apreciind contribuţia sa la deshiderea drumurilor, la înnoirea şi dezvoltarea fiecărui gen şi fiecărei specii literare în parte.

Neîndoielnic, vasta şi valoroasă operă literară a lui Alecsandri nu a fost cruţată nici ea de unele limite şi confuzii. Lucrul este de înţeles daca ne gândim că această operă s-a desfăşurat în condiţii istorice ce ofereau atâtea contradicţii pe un interval de timp de jumătate de secol. Nu trebuie să uităm de asemenea că scriitorul era un om care se apropiase de ţărănime, înţelegându-i în parte suferinţele şi mai cu seamă marile ei însuşiri morale şi spirituale, dar în conştiinţa căruia nu puteau să nu stăruie şi unele elemente din mentalitatea claselor exploatatoare, de care el era legat prin naştere şi formaţie culturală şi cu care niciodată nu a rupt legăturile. În felul acesta, s-a ajuns uşor, mai ales într-o perioadă de afirmare a individualităţii naţionale şi de luptă împotriva „străinismului", a cosmopolitismului, şi mai apoi a capitalismului, la manifestările xenofobe, care falsifică realitatea şi umbresc unele pagini din creaţia lui Alecsandri, ca de altfel a multor scriitori contemporani patruzecioptişti.

Prezența elementelor ce proveneau din gândirea claselor exploatatoare în conștiința scriitorului au limitat forța de observare și adâncimea acesteia în domeniul vieții sociale. De aici, a provenit o tendință idilizantă ce apare uneori în scrisul lui Alecsandri. Ea își face loc îndeosebi printr-o insuficientă ascuțime realistă în zugrăvirea vieții țăranilor, pe de o parte; iar pe de alta, printr-o tendință de a considera într-o lumină favorabilă boierimea „adevărată", de a prezenta ca pe asupritori și exploatatori ai poporului mai cu seamă „ciocoimea", parveniții.

În sfârșit, dupa retragerea sa din viața politică activă, după 1860 și mai cu seamă după 1866, Alecsandri este, ca cei mai mulți scriitori în noua perioadă ce începea în literatura noastră, obosit de o lungă luptă ce-i părea a o fi dus zadarnic și decepționat de ceea ce deveniseră libertățile democratice făgăduite la 1848 pe mâna diverșilor Clevetici, Tribunescu și Sandu Napoilă. De altfel, într-o scrisoare din 1866, scriitorul își explica tăcerea literară în mod deschis prin această decepție, arătând că nimic din ceea ce se întâmpla atunci în societatea românească nu era de natură să-i suscite entuziasmul, să-i trezească inspirația. În aceste condiții, militantismul scriitorului scade. Alecsandri nu devine totuși un scriitor intimist și decepționist. Patruzecioptistul militant din el nu dispare. El nu repudiază nimic din ceea ce spusese și nu renunță la nici una din convingerile de altădată. Scrisorile care alcătuiesc prefața operei sale dramatice la 1875, în bună parte confecționate de circumstanță, pentru a reconstitui atmosfera și împrejurările, ca și studiul despre Costache Negruzzi din 1872, stau mărturie în această privință. Fără să piardă din vedere frământările societății românești, scriitorul își spune însă cuvântul asupra lor mai rar în mod direct, preferând să evoce momente și figuri din trecut: *Dumbrava Rosie, Dan, căpitan de plai, Despot-vodă, Fântâna Blanduziei, Ovidiu* și altele, mai nici una lipsită de aluzii evidente la starea de lucruri din vremea lui. Aceasta totuși constituie umbra paseismului sub care, într-o măsură, Alecsandri își așază o parte din creația sa de după retragerea la Mircești. Nu toată, căci acestei perioade îi aparțin de asemenea *Ostașii noștri, Plugul blestemat* și încă altele.

Fără să ignorăm sau să minimalizăm limitele ei indiscutabile, creația lui Alecsandri ramâne însa în ansamblul ei impunătoare. Este creația unui scriitor militant, a unui scriitor realist, a unui scriitor pentru care patria, libertatea și critica societății feudale sau burgheze au fost tema de bază, a unui scriitor care totdeodată a avut o contribuție uriașă la dezvoltarea limbii literare, a unui adevărat constructor de seamă și, într-o foarte mare măsură, a unui întemeietor al literaturii române moderne cu un profund caracter popular și național.

Pe bună dreptate, cu ocazia sărbătoririi a 140 de ani de la nașterea sa, articolul ce i s-a consacrat în *Scânteia* spunea: „... poetul *Doinelor* și *Pastelurilor* a fost unul din marii deschizători de drumuri, una din cele mai de seamă personalități ale literaturii și ale întregii culturi românești din secolul trecut".*

Cu toate aceste mari și incontestabile merite, ani mulți, încă din timpul vieții sale, dar mai cu seamă după moarte, Alecsandri a fost învaluit de către oficialitățile culturale burghezo-moșierești într-o falsă stimă, în acea prețuire convențională care e mai pe nebilă decât uitarea, repetându-se aceleași vechi clișee, mai totdeauna superficiale, foarte adesea răstălmăcind sensul real al creației sale, fără să se fi făcut măcar o încercare mai serioasă de a pătrunde la substanța adevărată a omului și a creatorului. Era ceea ce observa și Tudor Arghezi în 1930, cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la moartea acestui clasic al literaturii noastre, când deplângea chipul sec, lipsit de participare în care era abordat în genere Alecsandri, regretând că el „n-a ispitit cu personalitatea lui răgazul și onestitatea profesională a nici unuia din acei literați constructivi pe care îi oferă studiul universitar și catedra".

Această nepăsare nu era întâmplătoare. Cu cinismul ei obișnuit, tocmai pentru a-și ascunde realele ei sentimente, vechea critică se străduia să prezinte pe Alecsandri ca un fel de rasfățat al oficialității din trecut. Adevărul e ca el a fost mult mai puțin rasfățat, atât cât a trăit cât și după moarte — chiar dacă uneori el a fost folosit și buna sa credință sau inexperiența l-au făcut pe scriitor să cadă în cursele întinse. De la 1842, când „lumea bună" se indigna contra poeziilor „de colibă", de la 1848, când tot „lumea buna" îl obliga să ia calea munților și apoi a exilului, de la 1860, când aceeași „lume bună" îl determina să se retragă pentru totdeauna la Mircești și dezlănțuia împotriva lui prima largă campanie din țara noastră pentru discreditarea unui scriitor care o demasca, până la 1890, când un ministru din aceeași „lume bună", îi refuza simpla prelungire a unui concediu scriitorului care lucrase atâția ani pe toate tărâmurile pentru patria sa, iar acum era în agonie și se afla cu trei saptămâni înainte de moarte, sau când *Convorbirile literare*, care îi folosise prestigiul atâta

* Scânteia, nr. 5 233, 22 iulie 1961, p. 3.

vreme în fața opiniei publice, la moartea lui, nu găsea cu cale să publice un singur articol omagial, până în anii de după moarte, când oficialitatea refuză fonduri pentru înălțarea unui monument scriitorului, astfel că în 1906 statuia lui din Iași este rezultatul unei colecte publice, până în 1928, când s-a ridicat în sfârșit, în locul magaziei de scânduri ce a stat aproape patru decenii deasupra mormântului său, mausoleul ce și-l dorise – totul, mereu, ne arată că Vasile Alecsandri n-a fost un răsfățat al oficialității din trecut fără să-l poată respinge fățiș, pentru că se bucura de un uriaș prestigiu în fața celor mai largi cercuri ale opiniei publice, vechea oficialitate l-a acceptat de nevoie, nemulțumită de profundul caracter popular al operei sale, de realismul și de militantismul ei, fără să prețuiască uriașa și valoroasa sa contribuție la dezvoltarea literaturii românești.

La împlinirea primilor zece ani de la moartea scriitorului nostru, o revistă, după ce se întreba: „Cine-și mai aduce aminte de Vasile Alecsandri?", recunoștea că în fața uitării lui de către oficialitățile culturale ale vremii aceleia se ridică masivă, impunătoare popularitatea de care el continua să se bucure în fața maselor populare, a țărănimii din toate provinciile românești, chiar de dincolo de hotarele de atunci ale țării. „În Transilvania – mărturisea articolul – poeziile lui Alecsandri sunt și mai căutate; cu deosebire diletanții poporali joacă cu multă dragoste și însuflețire piesele lui teatrale" „Eu voiesc să fiu cpriceput de plugărimea de la țară..." – spusese Alecsandri prin 1881, și larga popularitate de care s-au bucurat scrierile lui necontenit de la 1848, când versuri ale sale deveniseră unul din marșurile revoluționarilor lui Avram Iancu, până în zilele noastre, când numele său „se bucură de cinstirea poporului", iar „opera lui este larg cunoscută și prețuită în țara noastră"*, constituie nu numai o răsplată pentru nobila lui concepție despre îndatoririle scriitorului față de masele în mijlocul cărora trăiește, dar și o dovadă că el a izbutit să scrie așa cum a dorit, că el a izbutit în anii mari să întrupeze în creația sa acele imagini în care poporul s-a recunoscut.

Continua simpatie și dragoste a maselor populare pentru Alecsandri, simplă, profundă și sinceră, a compensat din plin prețuirea convențională, falsă, a „lumii bune" din trecut. Această continuă simpatie și dragoste a fost de altfel confirmată de marea admirație și recunoaștere pentru meritele scriitorului pe care au mărturisit-o de-a lungul anilor figuri din cele mai reprezentative ale literaturii și culturii poporului nostru. De pildă, întrebat în 1897 de către Caragiale: „... care e, după d-ta, d-le Hasdeu, cea mai mare figură a literaturii noastre?" – marele scriitor răspundea cu o fermitate impresionantă și semnificativă, „fără a sta un moment pe gânduri", cum consemnează reportajul: „Alecsandri... Fără nici o îndoială, Alecsandri... El este reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gândirii și simțirii românești. El a cântat toate dorințele, el a plâns toate nevoile și necazurile românimii. El a încurajat și a îmbărbătat neamul lui în felul în care acest neam putea mai bine să înțeleagă; a fost vesel, trist, viteaz, cuminte, răbdător, plin de speranță și de credință, glumeț și înțelept ca poporul român însuși. În mintea lui întreagă n-a fost loc pentru nimic ce n-ar fi fost specific românesc și în talentul lui nici o pornire care să nu fi fost specific românească. Alecsandri este gloria nediscutabilă a literaturii românești din secolul acesta. La o așa înălțime nu mai văz alta."

Patru ani mai târziu, în 1901, când apărea o nouă ediție a poeziilor sale, cel care scria cuvântul introductiv, poetul A. Vlahuță, o clipă în trecut detractor al lui Alecsandri, spunea acum cuvinte de totală admirație: „El, dintre toți scriitorii noștri, a rămas cel mai aproape de popor, cu inima, cu gândirea, cu graiul limpede, și cald, și frumos fără multă meșteșugire... cele dintâi versuri pe care le-a rostit, de la sine au ieșit turnate pe măsura și-n bătaia doinei strămoșești. Drumul lui de-aici încolo era hotărât. El a rămas pentru totdeauna și-n tot ce-a scris *bardul poporului român*."

Dezvelirea statuii sale din fața Teatrului Național din Iași, în 1906, a prilejuit, alături de o serie de manifestări oficiale convenționale, și câteva cuvinte de sinceră prețuire față de Alecsandri. Astfel, între alții, bătrânul N. Gane spunea: „Ca un modest ucenic al lui Vasile Alecsandri, de la care multe am învățat și pe care încă din copilărie m-am deprins a-l iubi și a-l admira, viu cu inima strânsă să aduc prinosul meu de dragoste și recunoștință ilustrului maistru... Reputațiunea lui a pătruns încă de la început... în cele mai adânci straturi ale poporului român... El a fost luceafărul împrăștietor de lumină, care a dat un nou și puternic impuls mișcării noastre literare." Chiar un vechi adversar ca Macedonski, ca atâți din cei ce-l atacaseră: Delavrancea, Traian Demetrescu etc., cu prilejul dezvelirii statuii de la Iași, recunoștea cu acea noblețe care strălucea adeseori în contradictoriile sale gesturi: „Ce monument s-ar ridica celui mai mare poet al Doinei naționale, lui Vasile Alecsandri, după opera pe care el si gur a clădit-o și care în veci va rămâne nepieritoare?". De altfel,

* O excepție constituie carea meritorie, onestă și pioasa a Elenei Rădulescu-Pogoneanu, deși nici ea nu răstoarnă vechile prejudecăți în interpretarea lui Alecsandri.

Delavrancea însuşi avea să răscumpere impetuoasele şi nedreptele sale atacuri tinereşti ce răniseră pe batrânul scriitor, smulgându-i, alături de altele, îndureratele o versuri din *Unor critici*, atunci când, în 1913, vorbind la Academie despre *Estetica poeziei populare*, recunoştea „geniul poetic al lui Alecsandri". Iar când se împlineau 25 de ani de la moartea scriitorului, N. Iorga constata cu multă amărăciune că în capitala ţării, unde se aflau statuile atâtor politicieni, statuia lui Alecsandri nu se înalţa.

După primul război mondial, G. Ibrăileanu, H. Sanielevici, Camil Petrescu, Victor Eftimiu şi alţii, pe rând, în diferite ocazii, în studii speciale sau incidental, aduceau omagiul lor contribuţiei însemnate a marelui poet nu numai la îmbogăţirea patrimoniului literaturii române, dar la înnobilarea sufletească şi la îmbărbătarea contemporanilor săi. „La orice răspântie a istoriei şi a culturii române din o bună parte a veacului trecut – scria de pildă Ibrăileanu în 1919 – îl găseşti pe Alecsandri. Din cei o sută de ani de cultură şi literatură română modernă, Alecsandri domină aproape cincizeci... Şi când noi îi aducem prinosul nostru de admiraţie, nu ne înclinăm numai înaintea memoriei lui, ci şi a memoriei părinţilor noştri, pe care poetul, poetul lor, i-a ajutat să iubească, să viseze şi sa nădăjduiască."

Iar câţiva ani mai târziu, marele Sadoveanu, care cu alt prilej mărturisea că la temelia culturii sale literare şi poate a primilor fiori creatori se află, ca la atâţia alţi scriitori începând cu Eminescu, creaţia lui Alecsandri şi culegerea sa de poezii populare, slăvind marile merite ale scriitorului, se oprea îndelung asupra celui ce-i părea, pe bună dreptate, cel mai însemnat şi cel mai revelator, întrucât scotea în lumină că puternica legătură a scriitorului cu poporul este temelia creaţiei sale. „Alecsandri – afirma Sadoveanu cu incontestabila sa competenţă şi autoritate în acest domeniu – mai are un mare titlu de glorie, pe care se cade sa-l subliniem mai ales acum. Intuiţia lui de artist profund şi delicat l-a făcut să se apropie cu pietate şi înţelegere de depozitul sacru al poeziei noastre populare. Alecsandri n-a tratat poezia aceasta populară ca sociolog, ori ca folclorist. A căutat în ea juvaerul şi a ştiut sa-l găsească şi să-l valorifice. Oameni neînţelegători, judecând din alt punct de vedere decât al său, au îndrăznit să condamne această mare operă în care el a adunat aurul sufletului nostru naţional – curăţindu-l de zgură şi de tină. Dar tocmai acesta este marele lui merit şi tocmai aici se dovedeşte noblеţea talentului său – în acest acord cu sufletul popular şi cu formula lui artistică."

Aşa cum a fost de-a lungul vieţii sale şi atâţia ani după moarte pentru poporul nostru şi pentru cei mai buni reprezentanţi ai lui, Alecsandri continuă să rămâna, îndeosebi astăzi, nu o simplă figură însemnată din filele unei încremenite istorii a literaturii noastre, dar o pildă luminoasă, vie încă. Mai cu seamă în actualele condiţii, când opera sa este larg răspândită, când valorificarea moştenirii literare e stimulată, când nenumărate noi documente se dau la iveală, figura lui umană şi sensul real al creaţiei sale pot fi mai deplin descifrate. De aceea opera lui este acum mai larg ca oricând răspândită, mai profund ca oricând preţuită. Iar scriitorii noştri de astăzi înşişi pot afla în însuşirile lui majore un adevărat izvor de învăţăminte, un far călăuzitor pentru activitatea lor. Căci, scriitor-cetăţean, deplin conştient că rădăcinile adevăratei literaturi stau în folclor şi în realitatea socială a poporului, că talentul creează îndatoriri, Alecsandri a considerat întotdeauna că artistul nu e decât un produs şi un organ de exprimare al poporului. Dacă împrejurările, spunea el, „m-au făcut poet, aceasta am s-o mulţumesc poporului român din care m-am născut şi care cuprinde în sânul său comoara nesecată de cea mai sublimă poezie". Iar altădată: „poporul... este izvorul celor mai poetice creaţii, celor mai nepieritoare opere; şi poeţii mari, care apar ca nişte rari meteori, nu sunt decât revelatorii maeştri a poeziei popoarelor concentrată în sânul lor".

Vasile Alecsandri a fost unul din aceşti fericiţi revelatori ai artei ce rezidă în străfundul sufletului popoarelor şi niciodată n-a socotit că există pentru el o favoare şi o cinste mai mare decât asta. A stat în mijlocul poporului său, ascultându-i bătăile inimii şi facându-i inima să bată. Numele lui rămâne pentru totdeauna împletit cu al *Mioriţei* şi al *Horei Unirii*, cu însăşi inima de foc a fiinţei noastre naţionale.

Ca acestea, în conştiinţa românească, Alecsandri va dăinui cât va dăinui poporul nostru – adică totdeauna.

ACTIVITATEA EDITORIALĂ A LUI ONISIFOR GHIBU LA CHIȘINĂU ÎN PERIOADA 1917-1918

Onisifor Ghibu sosește în Basarabia într-o perioadă când ea se afla la o răscruce a istoriei. În tot Imperiul rus, sub stăpânirea căruia se afla această provincie, domnea haosul și mizeria, cauzate în mare măsură de prima conflagrație mondială, dar și de tulburări interne. Popoare întregi încercau să scuture jugul rusesc și să-și clădească sau reclădească statul lor național. Peste toate acestea veni apoi Revoluția democratică din februarie, care proclama drepturi cetățenești și naționale, inclusiv crearea unei vieți culturale proprii.

În aceste condiții Basarabia avea nevoie de niște minți lucide, de oameni gata de jertfă și capabili să canalizeze energia și aspirațiile neamului lor în direcția cuvenită.

O asemenea personalitate a fost O. Ghibu, care și-a oferit, neimpus de nimeni, bogata-i experiență de luptă pe tărâm național, vastele-i cunoștințe și marele său spirit de sacrificiu cauzei românismului din Basarabia. Întreaga sa activitate din 1917-1918 este axată pe două obiective majore, strâns legate între ele:

1. organizarea unei mișcări naționale care ar lupta la început pentru autonomia ținutului, iar mai apoi, în cazul evoluției lucrurilor în bine, pentru dezlipirea Basarabiei de imperiu și unirea ei cu România;

2. readucerea, prin școală, biserică, carte, cultură etc., în albia românismului a sutelor de mii de români basarabeni.

Ca pedagog O. Ghibu pune accentul principal pe școală. Aceasta se afla la început de cale și era totalmente lipsită de manuale în limba română, de literatură metodică și de cadrele didactice necesare. Revoluția din februarie dădea pentru prima oară dreptul de a deschide școli cu predare în limba maternă, dar simpla traducere a manualelor rusești, chiar dacă se democratiza oarecum conținutul lor, însemna ținerea și mai departe a elevilor în sclavia spirituală rusească.

Românii basarabeni, ca de altfel și alte popoare ale imperiului, aveau nevoie de o școală de tip nou, nu numai ca expresie lingvistică, dar și cu un conținut nou național. Dar cine altul decât O. Ghibu putea să reașeze școala pe un fundament nou, să facă din ea un așezământ național. O. Ghibu își dă seama de importanța momentului și de misiunea sa. El începe o muncă de rutină, supraomenească, rămasă, din păcate, până astăzi în anonimat. O. Ghibu este în Basarabia un străin, un cetățean al altui stat și orice activitate a sa poate da imediat de bănuit autorităților rusești, care cu toată democrația lor afișată rămân, indiferent de culoarea lor politică, burgheză sau bolșevică, foarte vigilente privitor la tentativa popoarelor de a scăpa din îmbrățișarea imperialistă. Mai trebuie de pus la socoteală și orgoliul basarabenilor, trecuți prin înalte școli rusești și corupți în mare măsură de ideologia și mentalitatea rusească.

De aceea O. Ghibu acționează cu mult tact și răbdare, el venind cu inițiativele și tot el îndeplinind în mare măsură cele discutate și adoptate apoi cu asentimentul confraților de luptă basarabeni.

Desigur, nu ar trebui să credem că basarabenii au fost numai niște executanți sau martori pasivi ai evenimentelor, dar și cealaltă extremă – neglijarea, uneori totală, ostentativă, a celor înfăptuite de O. Ghibu este de asemenea condamnabilă.

Pentru crearea unei școli naționale era nevoie de manuale noi, după cum spuneam. O latură importantă a problemei o constituia alfabetul în care trebuia să fie tipărite acestea. Alfabetul rusesc, neadecvat firii limbii noastre, dar în care văzuseră totuși lumina tiparului câteva cărți, era și el un mijloc de asuprire și totodată de înstrăinare totală de cultura spirituală românească.

Acum sosește momentul prielnic să se treacă la scrisul românesc. O parte din intelectualii basarabeni manifestaseră această dorință cu diferite ocazii și în diferite luări de cuvânt. O. Ghibu introduce această problemă pe ordinea de zi a comisiei școlare de pe lângă zemstva gubernială. Apoi problema alfabetului este dezbătută pe larg și aprobată în unanimitate la Congresul învățătorilor moldoveni din Basarabia, ținut între 25 și 28 mai 1917. O. Ghibu pregătise referatele de bază ale vorbitorilor.

În Basarabia nu exista la acea vreme o tipografie cu litere românești și era interzis chiar aducerea cărților românești de peste Prut.

La 1865 un profesor chișinăulan, Ioan Doncev, scosese de sub tipar, cu litere latine, în tipografia lui Akim Popov, o lucrare cu titlul *Cursul primitiv de limbă rumână*. Reacția autorităților rusești fusese însă atât de violentă, încât țarul rus a semnat cu propria-i mână o dispoziție prin care limba română, zisă din anumite motive moldovenească, se excludea din cele câteva școli secundare din Basarabia, unde se preda ca

disciplină facultativă. Ce s-a făcut cu tipografia lui A. Popov la trecerea a mai bine de jumătate de veac nu se știa. Trebuia procurată o tipografie și acest lucru se putea face, desigur, numai în Rom.ânia. Sarcina însă nu era deloc ușoară, căci Țara era în cea mai mare parte ocupată de armate străine, autoritățile se aflau în refugiu, având de rezolvat o mulțime de probleme.

A interveni cu o asemenea rugăminte părea ceva nu numai straniu, ci și ridicol. Și apoi cine dintre basarabenii care de abia trecuseră Prutul, fiind numai în uniformă militară rusească, putea să găsească și să cumpere o asemenea tipografie? E clar că numai O. Ghibu cu relațiile sale în lumea politicienilor și a oamenilor de cultură refugiați la Iași, cu tenacitatea ce l-a caracterizat întotdeauna a putut face acest lucru. Dar apărea o altă problemă – aducerea tipografiei dincoace de Prut.

Autoritățile rusești, care controlau cu strictețe granița ruso-română, deși era timp de război și era un dute-vino de armată, de civili, ia. România era aliata rușilor, nu ar fi permis nici în ruptul capului, ca un român, și încă născut în Austro-Ungaria, să aducă în Basarabia o tipografie. Tot O. Ghibu găsi soluția. El convocă mai mulți oameni de credință din Chișinău, intelectuali ce simțeau românește, și puse împreună baza Societății Culturale a Românilor din Basarabia. Era o simplă formalitate. Asemenea societăți s-au creat pe atunci, s-au creat multe și în zilele noastre, însă n-au mai făcut nimic în afară de organizarea unor solemnități pompoase de inaugurare.

Oricum statul permitea ca societatea culturală să aibă o tipografie a sa. Fiindcă O. Ghibu nu se putea duce la Iași să aducă tipografia cumpărată de el din motivele mai sus arătate, societatea l-a delegat pe Simion Murafa, cel care la scurt timp avea să cadă jertfă unei bande de dezertori ruși. Murafa a adus tipografia la Chișinău, dar ea a zăcut timp de câteva luni împachetată, O. Ghibu fiind foarte ocupat la cursurile de învățători, iar conducerea societății bătându-și prea puțin capul de tipărirea cărților.

Abia la 8 septembrie 1917, tot datorită ostenelilor lui O. Ghibu, tipografia va fi pusă în funcțiune. El va aduce muncitori-tipografi și o va asigura cu cantitatea necesară de litere. Semnificativă este în această privință scrisoarea lui O. Ghibu adresată la 22 decembrie 1917 lui I. Simionescu, pe atunci secretar general al Ministerului Instrucțiunii: „Vin din nou cu o rugăminte mare către ministru, scrie O. Ghibu. Litera pe care am adus-o de la Iași e absolut insuficientă pentru multele lucrări pe care trebuie să le facem aici. Necesitățile cresc zilnic ca o lavină uriașă, și noi cu materialul nostru tipografic nu le putem face față. De la 1 ianuarie o să apară gazeta «Sfatul Țării» de trei ori pe săptămână – 4 pag.; «Ardealul» – tot de 3 ori; «Școala moldovenească» – săptămânal, apoi cărțile de școală a căror tipărire stă pe loc, apoi «Biblioteca Națională», din care vol. I e sub tipar cu «Deșteptarea moldovenilor de peste Nistru» și o mulțime de alte tipărituri mici pentru care ne trebuie neapărat cel puțin încă o dată atâta literă, deci vre-o 15 case de literă cu albitura lor".

Așadar, O. Ghibu desfășoară, chiar de la bun început, o activitate editorială intensă, tipărind nu numai cele câteva ziare menționate, ci și o mulțime de cărți și manuale.

Primele tipărituri sunt, desigur, destinate școlii. El pune la îndemâna învățătorilor programele și planurile de lucru de care aceștia aveau acuma atâta nevoie și anume „Instrucția pentru școlile începătoare moldovenești din Basarabia" și „Instrucție de program de învățământ pentru școalele de 2 clase (2-h klassnâe școlî)". O. Ghibu le elaborase încă din vară, pe când conducea cursurile de învățători moldoveni. În aceste instrucțiuni O. Ghibu, pe lângă indicațiile atât de necesare în lucrul de fiece zi, arată esența și scopul noii școli moldovenești, adică să-i învețe pe elevi, „cu ajutorul limbii naționale acele lucruri și științe care pot să-l ridice pe moldovan la o viață nouă, în rând cu popoarele luminate ale lumii. Școala cea nouă națională va trebui să-l facă pe moldovan să înțeleagă cine este el, de unde se trage, ce viață a dus până acum, ce datorii are pe viitor, cum își poate el împlini chemarea pe lumea aceasta și alte asemenea lucruri de însemnătate hotărâtoare atât pentru el, cât și pentru neam.

Numai în acest chip școala cea nouă va fi o școală națională, căci singură învățarea limbii nu face din ea un așezământ național".

De acest principiu s-a călăuzit O. Ghibu la scrierea și redactarea manualelor tipărite la Chișinău în acești ani.

Drept exemplu în această privință ne poate servi *Abecedarul moldovenesc* al lui Gurie. Până la 1917 în Basarabia nu au existat abecedare moldovenești, căci întreg învățământul se făcea în limba rusă. Abecedarele ruso-moldovenești ale lui Gheorghe Codreanu nu pot intra la socoteală, deoarece ele conțineau cuvinte românești ce sunau la fel și rusește – rac, rană, topor.

La 1909 arhimandritul Gurie Grosu încearcă să vină în ajutor elevilor basarabeni și tipărește, prelucrând două izvoare rusești, *Bucoavna moldovenească*, bine ilustrată și muncită cu dragoste de neam. Dar această bucoavnă nu a fost comandată de autoritățile școlare și n-a fost folosită în învățământ. Autorul pornise, după cum spunea el, de la nevoia „de învățare la cetire și scrisoare rusească pe cuvinte moldovenești. La învățarea citirii a buchilor rusești și slavinești pe cuvinte moldovenești, cunoscute școlilor, se va păstra în elevi dragostea vie spre lucru, și deprinderea iscusinței de a citi și a scrie se va face mai curând".

Aşadar, Gurie încerca să-i înveţe pe elevii moldoveni cititul şi scrisul în limba maternă şi aceasta doar pentru a-i deprinde să citească mai uşor rusește. Dar îndrăzneala sa de a tipări o asemenea carte a fost aspru pedepsită.

Când la 1917 s-a pus problema editării unui abecedar de care avea atâta nevoie şcoala moldovenească, ba chiar şi populaţia adultă, cea mai nimerită candidatură era, desigur, O. Ghibu, care lucrase deja în învăţământ, studiase toate bucoavnele şi abecedarele apărute în ţările române şi chiar începuse în Transilvania lucrul asupra unui asemenea abecedar. Dar O. Ghibu vroia să flateze mândria basarabenilor şi să-i atragă şi mai mult de partea sa în munca de renaştere naţională. Cunoscându-i bine pe Gurie Grosu, care era un bun patriot şi pătimise pentru bucoavna sa, i-a propus acestuia să vină cu o versiune îmbunătăţită a acesteia. Gurie a prezentat textul vechi cu povestiri şi poezii închinate ţarului şi Rusiei, or acestea nu mai mergeau acum. O. Ghibu a prelucrat textul adus de autor, lăsând doar partea iniţială cu desenele şi cuvintele-exemple la literele ce se învăţau. A mai alcătuit 23 de istorioare ale căror protagonişti erau copiii, prin acestea căutând să le cultive anumite calităţi şi virtuţi: dragostea de neam, respectul faţă de cei mai în vârstă, bunătatea, cinstea, dragostea faţă de şcoală etc. Scrise într-un limbaj accesibil copiilor, cu scene şi întâmplări din viaţa lor, aceste istorioare aveau un farmec deosebit. Totodată, la fiecare literă majusculă se mai dădeau nişte poveţe, îndemnuri, sfaturi, scrise de mână, ca model caligrafic, care urmau să fie învăţate pe de rost, ca de exemplu: „Prin noi înşine vom birui; Purtările noastre să placă tuturor; Moldovan, zicem, român, zicem, totuna e". Învăţate pe de rost, acestea deveneau o călăuză pentru copii.

Partea a doua a abecedarului s-a tipărit aparte, reprezentând o culegere de povestiri şi poezii destinate lecturii copiilor. Nu ştim cine e alcătuitorul sau autorul acesteia, dar din date indirecte pare a fi O. Ghibu, or dacă lucrurile stau aşa, atunci cărturarul transilvănean este autorul *Abecedarului* în proporţie de vreo 75 la sută.

Abecedarul a apărut însă sub semnătura lui Gurie Grosu cu precizarea: „în tovărăşia mai multor iubitori de luminarea norodului".

Despre aceasta n-a scris nimeni şi nici O. Ghibu n-a spus nimănui un cuvânt. Abia spre sfârşitul vieţii el avea să noteze pe un abecedar tipărit la Iaşi, tot în 1917, următoarele: „Am făcut şi eu odată – la 1917 – un abecedar oarecare, pe care l-a semnat ca autor Arhimandritul Gurie, la Chişinău. Ce e drept originalul fusese făcut de acesta, dar ce a rămas din el după ce l-am văzut eu? Doar un schelet, pe care eu l-am îmbrăcat în vestă, în duh «moldovenesc», românesc şi omenesc. Arhimandritul elaborase cărticica în duhul «Rusia – patria noastră». Eu, spre uimirea lui, am tras dungi cu cerneală roşie peste poezia intitulată: «Rusia – patria noastră» şi am potrivit lucrarea pe calapodul neamului nostru din acele vremi de mari suferinţe şi de mari avânturi. Ministrul instrucţiei de la Iaşi, I.G. Duca mi-a cerut să tipăresc şi pentru Moldova o sută de mii de exemplare. N-am putut".

O. Ghibu tipăreşte acest abecedar chiar în toamna lui 1917, pe hârtie de război, ieftină. Cu toate acestea abecedarul se bucură de o apreciere nemaipomenită. Îl cer nu numai şcolile, ci şi ţăranii în vârstă, soldaţi de pe front. Luând în considerare acest fapt, O. Ghibu scoate în prima jumătate a anului 1918 a doua ediţie a abecedarului, în „Tipografia Românească", cum se numea în ultimul timp tipografia Societăţii Culturale a Românilor din Basarabia.

O altă lucrare apărută tot în acea perioadă este *Deşteptarea moldovenilor de peste Nistru*. De românii transnistreni îl lega ceva deosebit şi acel ceva avea să-l poarte toată viaţa în suflet. În decembrie 1917 O. Ghibu împreună cu câţiva deputaţi din Sfatul Ţării asistă la Congresul moldovenilor din stânga Nistrului ce s-a ţinut la Tiraspol.

Impresionat de trezirea conştiinţei de neam, de revendicările sfinte ale românilor de peste Nistru, ei descrie pe larg lucrările congresului în ziarul „Ardealul". Articolul apare într-o carte de 80 de pagini în seria „Biblioteca Naţională", pe care tot O. Ghibu o iniţiase.

În afară de articolul sus-menţionat O. Ghibu mai scrisese sau găzduise pe paginile ziarului pe care-l conducea şi alte materiale despre românii transnistreni. El intenţiona chiar să scoată pentru aceştia un ziar – „Glasul Nistrului" – la început cu litere ruseşti, apoi latine.

Tot pentru şcoală O. Ghibu mai tipăreşte *Cartea de citire* a lui Ştefan Ciobanu (cu o dedicaţie pentru Mateevici şi Murafa) şi *Cartea de religie* a preotului Nicolae Vlad de la Biserica Sf. Troiţă din Chişinău, asigurând, astfel, necesităţile învăţământului primar.

În pofida condiţiilor grele, inerente unei asemenea perioade, tipărirea cărţilor româneşti în Basarabia era pusă pe o bază solidă la hotarul anilor 1917-1918. Iată însă că după Actul Unirii din 27 martie, situaţia se deterioră brusc, şi nu din vina lui O. Ghibu.

Politicieni mediocri, cocoţaţi în fotolii, încearcă să-şi asume nişte merite pe care nu le-au avut niciodată. Nu acest lucru îl afectează pe O. Ghibu, ci faptul că aceştia, uzurpând şi conducerea tipografiei, îl privează tocmai pe el, care o procurase şi făcuse atât de mult pentru buna ei funcţionare, de dreptul de a-şi tipări aici ziarul şi alte lucrări. O. Ghibu este omul care nu se dă bătut niciodată şi o la de la început cu multă răbdare şi perseverenţă. Face rost de o nouă tipografie, pe care în vara lui 1918 o aduce de la Iaşi

și o instalează, dându-i numele „România Nouă", ca și ziarul pe care îl scotea atunci.

Școala rămâne în atenția lui și în continuare: scoate de sub tipar a treia ediție a *Abecedarului moldovenesc*, tot pe hârtie simplă, dar mai fină, cu textul mai puțin compact, spații mai mari între cuvinte și rânduri. El socotea că abecedarul trebuie să fie „Evanghelia unui neam", de aceea acorda acestei cărți atâta atenție. Și după plecarea lui O. Ghibu din Basarabia abecedarul s-a editat în repetate rânduri, în 1925 ajungea la a opta ediție, deși între timp s-au adus în Basarabia și alte abecedare românești, care însă nu puteau concura cu abecedarul elaborat de O. Ghibu.

Pentru învățători O. Ghibu tipărește *Aritmetica practică* a lui C. Popescu, învățător basarabean, secretarul învățământului primar din județul Chișinău.

Aș vrea să mă opresc mai pe larg asupra unei lucrări apărute la „România Nouă". Până la acea dată O. Ghibu tipărește numai autori basarabeni și numai în română. Lucrarea la care mă refer e scrisă în limba franceză de un român timocean – Anastasie Popovici, fostul director al Tipografiei Societății Culturale a Românilor din Basarabia. O. Ghibu îl cunoscuse încă în Germania, când își făceau studiile acolo. Trecut prin școli sârbești, căci în Valea Timocului din nord-estul Serbiei, unde mai trăiesc și astăzi compact vreo 2 milioane de români, nu erau și nu sunt, din păcate, nici acum, școli românești, A. Popovici nu avea prea mari cunoștințe referitoare la trecutul neamului românesc, spațiul pe care îl ocupă acest popor și viitorul pe care ar putea să-l aibă unindu-se. Avea în această privință foarte mult comun cu intelectualii basarabeni – și aceștia trecuți prin școli foarte înalte, dar privați de posibilitatea de a studia cultura și istoria neamului. A. Popovici avea însă mândria de român și durerea pentru frații săi din Serbia, lipsiți de orice drept național.

După numeroase și îndelungate discuții O. Ghibu reuși să facă din A. Popovici un luptător pentru cauza românilor din Timoc. Când sosi la Chișinău îl invită și pe A. Popovici, pe care îl numi apoi în fruntea tipografiei.

A. Popovici scrie o broșură – *Les roumains de Serbie*. Apărută într-o limbă de circulație internațională, broșura a fost expediată în mai multe țări pentru a informa publicul de acolo despre soarta tragică a românilor din Timocul sârbesc. Ea a fost binevenită și la Conferința Păcii de la Paris, unde autorul ei avea să pledeze, în cadrul delegației române, pentru românii timoceni.

Din păcate nu am putut cerceta în întregime activitatea editorială a lui O. Ghibu. Prea modeste sunt posibilitățile de care dispunem aici, la Chișinău, dar din ceea ce avem am depistat 27 de titluri tipărite la cele 2 tipografii – cea a Societății Culturale a Românilor din Basarabia, numită un timp „Tipografia Românească" și la Tipografia „România Nouă", apărute în perioada septembrie 1917-decembrie 1919. Probabil că au apărut mult mai multe cărți, ele însă nu figurează nicăieri în totalitate. Chiar și în *Bibliografia românească modernă (1831-1918)* lipsesc multe din titlurile de care am luat cunoștință.

Ce prezentau aceste tipărituri ca număr, volum și conținut? Desigur, latura cantitativă nu e atât de impresionantă la prima vedere – 30-40 de titluri, majoritatea cu un format nu prea mare, 13x18 cm, cuprinzând între 6 și 80 de pagini. Trebuie însă să ținem cont de condițiile în care au văzut ele lumina tiparului. Important e nu atât numărul lor, cât însemnătatea, folosul pe care l-au adus ele românilor basarabeni. O bună parte din aceste tipărituri sunt manuale și cărți didactice, pagini de istorie a neamului și de literatură română basarabeană (Russo, Stamati), cărți despre soarta românilor de pe alte meleaguri și – foarte important – legi și proiecte de legi de reformă agrară și electorală. Aceste tipărituri erau primele cărți românești în Basarabia, scoase aici, la Chișinău, de autori basarabeni.

O. Ghibu a adus mai multe mii de cărți de peste Prut, dar el era convins că acestea pot rezolva doar parțial lipsa de carte în Basarabia.

O mișcare românească puternică, inclusiv tipărirea cărților, trebuia să se dezvolte, socotea el, și să ia amploare în fiecare provincie alipită la statul român. Onisifor Ghibu a fost acela care a pus bazele tipăririi de cărți românești în Basarabia, aducând cele 2 tipografii, literele necesare, personalul de deservire, elaborând și scriind o serie de lucrări și redactând toate publicațiile ieșite de sub teascurile tipografiei.

Este regretabil faptul că la Chișinău sunt doar vreo 5-6 lucrări apărute în acea perioadă. Am luptat pentru grafia latină, am luptat și mai luptăm încă pentru limba română, însă ne-am interesat prea puțin de primele noastre cărți românești apărute la Chișinău. Trebuie menționat și faptul că, mai târziu, în 1926, revenind la Chișinău pentru un an, Onisifor Ghibu a reeditat „România Nouă", a scos săptămânalul „Cuvânt Moldovenesc" – organ al „Astrei Basarabene", la organizarea căreia și-a adus contribuția – și a publicat numeroase lucrări, câteva dintre ele aflându-se în colecțiile Bibliotecii Naționale.

Ar fi binevenită organizarea unui fond special de cărți apărute la aceste 2 tipografii, precum și elaborarea unui studiu amplu asupra întregii activități editoriale a lui Onisifor Ghibu și a rolului său în mișcarea de eliberare națională din Basarabia.

Acesta ar fi nu numai un prinos la cunoașterea adevărului istoric, ci și un omagiu adus lui Onisifor Ghibu, omul care a luptat toată viața pentru integritatea spirituală și politică a tuturor românilor.

Elena CONȚESCU

PUBLICAȚIILE «ASTREI BASARABENE» ÎN PATRIMONIUL BIBLIOTECII NAȚIONALE

«Astra Basarabeană»: 70 de ani de la înființare

După cum se știe istoriografia „Astrei Basarabene" își așteaptă încă entuziaștii, atât istoria cât și preistoria ei rămânând învăluite în ceața vremii. Gheața în această direcție a fost spartă abia câțiva ani în urmă de către academicianul Haralambie Corbu, care în numerele 2 și 3 ale „Revistei de lingvistică și știință literară" din 1992 a publicat un studiu de proporții cu titlul: „O vatră de lumină: «Astra Basarabeană»".

Sfârșitul anului 1994 a fost marcat de înfiripărea de către intelectualitatea de la noi a unei mișcări de reactivare a „Astrei". Săptămânalul „Literatura și arta" ar putea deveni un organ de presă de excepție al „Astrei" reanimate, publicând o serie de materiale-pledoarii din care desprindem ideea că o societate de tipul „Astrei Basarabene", situată în afara oricăror partide sau interese, ar constitui o șansă reală în ameliorarea stării de lucruri din domeniul culturii noastre naționale.

Își începe activitatea la 1926 (în unele izvoare figurează și alți ani) la insistența Arhiepiscopului Gurie al Chișinăului, care la adunarea generală a „Astrei" de la Câmpeni, prezidată de Maiestatea sa Regele Ferdinand, se adresează cu rugămintea directă de a trimite pe reprezentanții „Astrei" în Basarabia, spre a duce acolo cât mai multă lumină.

În fruntea „Astrei Basarabene" se afla un comitet compus din 55 de membri: 43 aleși și 12 de drept. printre membrii de drept erau cei 3 capi ai Bisericii: Mitropolitul Basarabiei, Episcopul Ismailului și Episcopul Bălților.

„Astra Basarabeană" (condusă la început de Onisifor Ghibu, iar apoi de Ion Pelivan) a jucat un rol meritoriu în opera de îndrumare culturală, izbutind să devină un far al latinității, contribuind la trezirea conștiinței naționale a fiilor acestei provincii.

Primele acțiuni în cadrul „Astrei" au fost îndreptate spre tipărirea organelor de presă: reeditarea periodicului „România Nouă" și înființarea săptămânalului „Cuvânt Moldovenesc" (care mai avea un subtitlu: *Gazetă săptămânală cu tot felul de învățături și știri din toată lumea, tipărită pentru trebuințele norodului moldovenesc din Basarabia de către Asociațiunea „Astra Basarabeană"*, procurarea unor tipografii cu caractere latine, instituirea Bibliotecii „Astra Basarabeană", deschiderea de cămine culturale și biblioteci, organizarea de concerte, conferințe etc. (Într-un bilanț de la începutul anului 1935 se vorbește despre existența a 567 cămine, 518 biblioteci, 130 muzee, 170 echipe teatrale.)

Printr-un document semnat de Onisifor Ghibu și Pan Halippa, președintele secției literare a „Astrei Basarabene" și a Universității populare din Chișinău, se solicită domnului Petru Bogdan, rectorul Universității din Iași, trimiterea a șase conferențiari de la Universitate: „pe cei mai destoinici apostoli ai ei care prin cuvântul lor magic, prin sufletul lor cald și prin înțelepciunea lor adâncă, să deștepte din amorțire și să desțelenească din înstrăinare orașele acestei părți de țară, atât de părăsite și înapoiate".

În document se mai cere ca chestiunile abordate să fie cât mai apropiate nevoilor Basarabiei, subliniindu-se că în anul 1926 la Chișinău se ținuseră de către membrii „Astrei" peste 80 de conferințe.

Una din sarcinile „Astrei Basarabene" a fost popularizarea cărții românești. Căminele culturale organizate în cadrul „Astrei" aveau și câte o bibliotecă obștească. Articolul „Războiul căminelor culturale din Basarabia", publicat în „Cuvântul Moldovenesc" din 8 mai 1938, conține o informație despre căminul cultural din comuna Bravicea, județul Orhei, înființat în 1926 în cadrul „Astrei Basarabene". Din informație aflăm că acest cămin a fost înzestrat cu o bibliotecă – „I.C. Bibicescu", numărând 400 de cărți cartonate.

Bibliotecari erau Ilie Gheorghiță, învățător, și Gh. Gorea, agricultor. Într-o scrisoare adresată domnului Onisifor Ghibu, comisarul general al „Astrei" protoiereul Nicanor Roșca din comuna Cobâlnea, județul Orhei, scria: „Din partea și în numele sătenilor pentru care ați donat una dintre cele 5 bogate biserici îmi permit a vă exprima cele mai sincere mulțumiri..."

Căminele înființate în cadrul „Astrei" și-au continuat activitatea și după apusul ei. „Cuvântul moldovenesc" din 19 iunie 1938 publică un articol

despre satul Chirileni, județul Soroca de unde aflăm că „în sat sunt două biblioteci: una a școlii cu 190 de cărți și alta a căminului cultural cu 60 de cărți. Amândouă sunt la dispoziția sătenilor".

Același „Cuvânt moldovenesc" inserează în numărul din 26 februarie 1939 un articol despre activitatea Căminului Cultural „N. Apostolopolo" din Saharna-Orheiului. Printre altele aflăm că biblioteca numără 204 volume (cărți și reviste). Elevul viticultor Vl. Chirileanu, care a urmat cursurile de bibliotecă la Ignăței, a reușit să adune 21 de cititori permanenți, citind 152 de cărți. Se citește cu multă plăcere revista „Satul" și cărțile de agricultură.

Printre urmele lăsate de „Astra Basarabeană" în istoria culturii naționale din primele decenii ale secolului nostru un loc aparte revine editării seriei *Biblioteca „Astrei"*. În această serie au văzut lumina tiparului un șir de publicații, unele dintre care s-au păstrat în patrimoniul Bibliotecii Naționale.

În lucrarea sa *Trei ani pe frontul basarabean: Bilanțul unei activități*, apărută în această colecție, lucrare pe care o avem în fondurile Bibliotecii Naționale, Onisifor Ghibu inserează mai multe anexe, printre care și lista cărților editate sub egida „Astrei Basarabene". Lista cuprindea 10 cărți tipărite și două lucrări ce urmau să apară: *Acum slobozește...* de Andrei Murafa și *Justiția în Basarabia* de Eugeniu Ionescu Dorzeu.

În 1927 sub egida „Astrei" iese de sub tipar la Tipografia Eparhială „Cartea Moldovei", lucrarea *Cuvinte către tineretul intelectual basarabean* de Onisifor Ghibu, care era un „Rezumat după conferința domnului Ghibu ținută studenților basarabeni din București în ziua de 27 martie 1927 și la Universitatea din Iași în ziua de 3 aprilie 1927".

Îndemnând studenții basarabeni să vină la „Astra" O. Ghibu menționa: „Ca unui care am conducerea temporară a «Astrei» în Basarabia, țin să vă dau câteva deslușiri asupra organizării și activității ei. «Astra» este cea mai veche societate culturală în țara noastră. A fost înființată la 1861. În Basarabia ea a înființat zece secțiuni literare și științifice și anume: literară-filologică, artistică, istorică, etnografică-geografică, juridică, social-economică, tehnică, școlară, științifică și medicală. În aceste secțiuni sunt grupați cei mai de seamă muncitori intelectuali din întreaga Basarabie. Ele alcătuiesc împreună un organism relativ unitar, care are un caracter de «Academie militantă»".

Alte două cărți care s-au păstrat în fondurile Bibliotecii Naționale și care în perioada respectivă au fost bineînțeles puse la index sunt: *Șoselele Basarabiei și șoselele moderne* scrisă de inginerul Ștefan Nicolae, apărută la Tipografia Eparhială „Cartea Românească" în 1927 și *Unindu-ne învingem!: Poveste cooperatistă în 3 tablouri* de Sergiu-Victor Cujbă, editată la Tipografia Centralei Cooperativelor din Chișinău în 1928.

În 1933 la aceeași Tipografie Eparhială „Cartea Românească" apare lucrarea lui Ion Macovei, directorul Liceului „Al. Donici" (fost „Sfatul Țării") din Chișinău, *15 ani de la Unirea Basarabiei cu Patria-mamă*.

În lucrarea sus-numită Ion Macovei menționează: „Dar nu numai în lupta pentru grai s-a afirmat conștiința de neam a Moldovanului basarabean. Avem în trecutul acestei provincii câteva figuri culturale cari, prin scrisul lor, au dus nestinsa faclă a cugetării și simțirii românești; numele lor, pentru mulți necunoscute, nu strălucesc în panteonul literaturii neamului, dar scrierile lor, în cari tresare un suflet îndurerat, vor rămâne ca un document omenesc".

Amintind în această ordine de idei de Teodor Vârnav, Ion Sârbu, Gheorghe Păun, Matei Donici, Tudose Roman autorul se oprește la Alexei Mateevici – „cea din urmă și cea mai strălucită manifestare a sufletului Basarabiei robite". „Dacă în poeziile țăranului T. Roman, menționează mai departe Ion Macovei, palpită, cum am văzut, sufletul plugarului basarabean, în opera părintelui Mateevici, cu concepția lui idealistă a marilor poeți și filosofi mistici ruși, dar și cu dragostea pentru neamul său, cu admirația pentru «limba vechilor cazanii», găsim originea unor năzuințe ale tineretului basarabean, rătăcit prin școlile din imensa împărăție, dar sufletește legat de pământul strămoșesc și de soarta neamului, pentru a cărui mântuire trebuia să iasă din sânul lui «Un proroc»".

Amintim, de asemenea, că sub auspiciile „Astrei" a apărut în 1933 lucrarea lui Alexandru David *Bibliografia lucrărilor privitoare la Basarabia apărute de la 1918 încoace*, despre care însuși autorul scria: „... lucrarea de față umple un gol în istoriografia Basarabiei și va fi credem de un real folos cercetătorilor, pentru cari a și fost întocmită".

Sub egida „Astrei" a apărut și „Calendarul moldovenesc pe anul 1935" întocmit de același Alexandru David pe atunci redactor la gazeta „Cuvânt moldovenesc".

Calendarul cuprinde și un articol semnat de Vasile Țepordei, la acea vreme secretar administrativ al „Astrei Basarabene". Autorul menționează că: «Astra Basarabiei» este o instituție de luminare a poporului... «Astra» înseamnă în limba poporului stea... și dacă ar fi să-i zicem popular, ar trebui să-i spunem «Steaua Basarabiei»".

Autorul precizează în continuare că totalul conferințelor ținute de secția culturală a „Astrei", de despărțăminte și de cămine se urcă la cifra de 26 850.

Au fost tipărite 90 000 de cărţi care au fost ulterior răspândite în teritoriu, gazeta „Cuvânt Moldovenesc" se tipăreşte în 5 000 de exemplare şi se trimite în toate colţurile provinciei. Acestea sunt câteva dintre tipăriturile scoase sub egida „Astrei Basarabene" şi care s-au păstrat în fondurile de publicaţii ale Bibliotecii Naţionale.

Din păcate, în baza izvoarelor cu care am lucrat nu mi-am putut face o imagine deplină privind numărul de titluri apărute în colecţia *Biblioteca „Astrei Basarabene"*, aceasta rămânând dezideratul unui studiu de perspectivă.

Cele expuse mai sus ne vorbesc despre faptul ce a reuşit să facă „Astra Basarabeană" în cei aproximativ 10 ani de existenţă, pentru că spre sfârşitul deceniului patru „Astra" îşi începe declinul. Motive au fost mai multe, principalul rezidă însă în faptul că conducerea din ultimii ani a „Astrei" n-a reuşit să adune în jurul său intelectualitatea basarabeană.

Cred că reanimarea unui asemenea astru uriaş cum a fost şi cum va trebui să fie „Astra Basarabeană" va necesita eforturi colosale. Dar anume o asemenea asociaţie, care-şi va fixa ca scop principal educarea sentimentului demnităţii naţionale şi realizarea idealului de unitate naţională prin religie, cultură şi ştiinţă, care continuă să fie la ordinea zilei, este în drept să reclame întreaga activitate a acelora pentru care ziua de mâine a acestui neam înseamnă ceva. În jurul acestei făclii trebuie să se unească toate forţele sănătoase, fără nici o întârziere, pentru că, vorba dl Colesnic, „ieri era prea devreme, iar mâine poate fi târziu". Dacă ratăm ocazia şi lăsăm să se stingă această făclie acum, altă dată va trebui să începem de la amnar şi cremene.

Vera OSOIANU

BIBLIOGRAFIE

1. Ghibu, Onisifor. Cuvinte către tineretul intelectual basarabean. Chişinău, Tipografia Eparhială „Cartea românească", 1927, (Biblioteca „Astrei Basarabene").

2. David, Alexandru. Bibliografia lucrărilor privitoare la Basarabia apărute de la 1918 încoace. Chişinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească", 1933, (Asociaţia Culturală „Astra Basarabiei").

3. David, Alexandru. Calendar moldovenesc pe anul 1934, (Asociaţia Culturală „Astra Basarabiei").

4. Corbu, Haralambie. O vatră de lumină: „Astra Basarabeană". În: Revista de lingvistică şi ştiinţă literară, nr. 2, 1992, p. 41-53; nr. 3, 1992, p. 66-77.

5. Ghibu, Onisifor. Trei ani pe frontul basarabean: Bilanţul unei activităţi. Chişinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească", 1929.

6. Tanco, T. „Astra" în Basarabia interbelică. În: Literatura şi arta, 3 sept., 1992, p. 3.

Între Politică şi Cultură

În acelaş timp am căutat să punem pe planul cuvenit *Cultura*, în sensul cel mai complet al cuvântului.

Angajând la lucru toate forţele intelectuale ale ţării: profesori, preoţi, învăţători, medici, ingineri, jurişti, literaţi, artişti, economişti şi oameni de stat, creând legăturile necesare între ei pe baza uneia şi aceleaşi idei, am izbutit să dăm noţiunei culturii o concepţie mai largă, mai reală şi mai folositoare, scoţând-o din îngustimea în care o înfundaseră atâtea încercări de propagandă zadarnică.

Putem afirma fără exagerare, că în scurtul timp de un an de zile, am izbutit să facem un pas serios înaninte în opera de *organizare a culturii*.

Tovărăşia strânsă dintre „România Nouă" şi „Astra" ni-a creat în acest punct posibilităţi, pe cari nu ştim să le mai fi întâlnit în vre-un alt caz, altundeva. Ea a dat prilej să se studieze, ca niciodată până aci, variatele laturi ale problemei basarabene, şi să indice măsurile necesare, făcându-se în acest chip o propagandă reală, în vederea progresului ideei româneşti.

Onisifor GHIBU

(Trei ani pe frontul basarabean, 1929)

BIBLIOTECILE VIITORULUI: FANTEZIE ȘI REALITATE

Ne aflăm acum (la finele secolului al XX-lea și în pragul noului mileniu) în fața unui proces complex și contradictoriu, iar consecințele schimbărilor din prezent sunt aproape imposibil de prevăzut până și pentru cele mai sofisticate laboratoare de cercetare și previziune socială.

Societatea va deveni un organism interdependent informațional și cu acces la o memorie distribuită a cărei cantitate nici măcar nu s-a încercat a fi estimată încă.

Tranziția calmă și efectivă spre societatea informațională este unul din obiectivele cele mai importante care trebuie abordate în ultimul deceniu al secolului al XX-lea.

Sistemele de informație ale viitorului, începând încă de astăzi, deoarece acum trăim prima clipă a acestui viitor, trebuie să fie atent structurate și proiectate, pentru a putea asigura o evoluție ordonată, sau îndeajuns de ordonată a sistemului global, a componentelor sale, evitându-se intrarea într-un regim de haos informațional.

Țările dezvoltate pun în prezent problema societății informaționale și acționează în direcția realizării acesteia. Infrastructura Informațională Globală este un obiectiv viitor care se găsește însă în curs de făurire în prezent.

Moldova, aflată într-un proces general de tranziție, de cele mai multe ori foarte complicat, trebuie și ea să-și stabilească modalitățile specifice în care va evolua către societatea bazată pe informație.

Nu numai secolul nostru, ci și secolul viitor va fi, probabil, tot secolul informației.

Cultura va fi, cu siguranță, în continuare apărătoarea libertății umane și a expresiilor individuale și de grup – în contrast cu restricțiile și stresul impus societății de progresele științifice și tehnologice.

Care va fi viitorul bibliotecilor în următorii ani? Nimeni nu poate să prevadă. Dar el va depinde în mare măsură de capacitatea pe care o vor avea ele de a-și exercita misiunea de vigilență, de evoluare pe lângă puterile de stat și mediul social, pentru ca Biblioteca să fie mai bine înțeleasă și pentru că ea să răspundă necesităților și așteptărilor generațiilor viitoare.

Nemărginita curiozitate omenească ne obligă să folosim niște metode de prognoză a bibliotecilor viitorului (propuse de biblioteconomul suedez Claveli):

I. Previziune – necesită imaginație și chiar fantezie;

II. Prognoza se folosește în economie și prevede analiza datelor statistice și evidența factorilor principali, care stabilesc obiectul studiat;

III. Chestionar repetat al grupului de experți referitor la apariția noilor tehnologii;

IV. Analiza morfologică, bazată pe considerații și indicații, constă în determinarea tuturor parametrilor sistemului și constatarea îmbinărilor posibile. Această metodă operează cu premise bazate pe relații existente.

Metoda de prognoză se aplică pentru calculul creșterii colecțiilor de bibliotecă.

Puțină statistică: este foarte probabil că în anul 2020 populația globului va crește cu 2 milioane. Aceeași statistică, dar în retrospectivă demonstrează o creștere de 6 ori a colecțiilor în fiecare 100 de ani. Acest coeficient îl putem folosi pentru stabilirea creșterii colecțiilor în viitor, desigur fără a conta pe o exactitate matematică.

În lume apar peste 400 000 de periodice, din care 8000 sunt cotidiene. De asemenea, apar peste 600 000 de titluri de carte, într-un tiraj de opt miliarde de exemplare pe an. În Suedia în 1985 colecțiile erau de 10 milioane volume, iar peste 1 000 de ani vor fi atâtea cărți încât vor „acoperi" țara întreagă, inclusiv apele și munții, cu un strat de 2 m.

Întorcându-ne la realitate ne punem întrebarea: ce vom face cu un așa volum de carte? Cum o vom păstra? Poate mișcarea ecologică pentru protecția pădurilor va duce la micșorarea producției de tipar? Sau salvarea ne vine în schimbarea cărților pe alți purtători de informație.

La explozia informațională s-a adăugat explozia tehnologică. Asistăm la dezvoltarea spectaculoasă a microedițiilor, microfișelor, videodiscurilor, CD-ROM-urilor, etc.

Trecând la analiza morfologică, menționăm 3 factori principali, care influențează viitorul bibliotecilor, mediul social, pregătirea profesională și tehnologiile noi.

Factorul principal e mediul social – în primul rând aspectele economice și politice.

Biblioteca fiind o instituție socială, necesară pentru individ în parte și pentru societate în general, este o expresie a bunăstării economice a statului. Într-un stat dezvoltat și bibliotecile sunt bogate. Drept exemplu pot servi bibliotecile americane în anii '70 când, în criza petrolieră și scăderea cursului dolarului, posibilitățile financiare ale bibliotecilor s-au micșorat brusc. Un exemplu este și criza economică în care ne aflăm și noi astăzi. Observăm instabilitatea bugetului pentru biblioteci, în special pentru achiziția de cărți.

Aspectul politic: conducerea statului trebuie să dorească să dezvolte bibliotecile, ceea ce este un semn al democrației.

E important ca conducerea bibliotecii să poată apăra bugetul său și direcțiile dezvoltării în fața puterii de stat.

Un rol esențial îl joacă tradițiile socio-culturale ale societății în cauză.

Cultura este puterea popoarelor. Dezumanizarea și robotizarea, ruptura de tradițional reprezintă o adevărată criză a culturii moderne. Biblioteca – moștenitoarea generațiilor trecute – trebuie să păstreze viu idealul, să-și câștige încrederea și respectul, ceea ce presupune multă muncă în cercetarea izvoarelor, o deosebită atenție acordată faptelor și activităților înaintașilor și contemporanilor.

Din păcate, situația bibliotecii n-a fost niciodată stabilă și suficient de asigurată.

Explozia informațională impune o selecție mai calitativă a literaturii în biblioteci. E vorba de o specializare a bibliotecilor. În viitor pot apărea diferite biblioteci, după necesitățile societății. De exemplu, colecțiile pot fi aranjate după criteriul lingvistic, sau poate apărea o bibliotecă după numele autorilor care încep cu litera „A" etc.

În viitorul bibliotecilor sunt prezenți următorii factori:

a) asigurarea accesului la cataloage și documente prin intermediul creării rețelelor naționale și internaționale:

b) perfecționarea comunicației;

c) utilizarea permanentă a tehnologiilor noi.

Direcțiile de informare inevitabile:

1. Disponibilitatea și accesibilitatea informației științifice.

2. Compatibilitatea sistemelor de informare prin norme comune și tehnică modernă de comunicare.

3. Flexibilitate și selecție în prelucrarea și distribuirea informațiilor.

Efectul progresului tehnologic asupra serviciilor bibliotecii în general e studiat. Acest efect îndreaptă bibliotecile în una din cele două direcții care par a fi opuse:

1. Sau se intensifică prestarea serviciilor și activitatea de bibliotecă, permițând o exploatare mult mai variată și complexă a colecțiilor sale;

2. Sau se pun restricții la activitatea de bibliotecă tradițională, schimbând-o pe munca de cercetare și informare.

Progresul tehnologic are efecte variabile asupra bibliotecilor de diferite tipuri, inclusiv asupra bibliotecii naționale. E lucru cert că aceste schimbări nu vor avea același efect asupra diferitelor funcții ale bibliotecilor.

Progresul tehnologic lansează o provocare bibliotecii naționale pe diferite fronturi. El deschide acces la un mare număr de documente la nivel național și internațional. Accesul la toată gama de baze de date mărește posibilitatea de cercetare în domeniu. Producția electronică permite unui număr mare de persoane de a cunoaște colecțiile bibliotecii și de a le utiliza. Biblioteca va lărgi accesul la distanță. Va apărea principiul: documentele lângă beneficiar, și nu beneficiarul lângă documente.

Se vor produce schimbări în finanțare: mulți utilizatori vor fi dispuși să plătească, și mulți difuzori de informații vor cere să fie remunerați. O parte de informații vor fi difuzate de sectorul privat. Progresul permite beneficiarilor de a avea acces direct la informație, de a consulta documentele fără a frecventa bibliotecile.

Apariția publicațiilor electronice, va condiționa modificarea concepției actuale a depozitului legal și a controlului bibliografic.

Apare problema păstrării noilor suporturi de informație, crearea condițiilor necesare. În acest sens va avea o mare importanță alegerea bună a suportului de informație.

Biblioteca națională și bibliotecile în general trebuie să răspundă cerințelor de mâine, să poată anticipa tehnologiile noi, soluțiile găsite la moment să poată fi aplicate și în viitor.

Accesul internațional depinde de bogăția fondului național. Dacă multe țări vor reduce fondurile sale naționale și vor deveni mai dependente de țările străine, aceasta va duce în consecință la sărăcirea fondului internațional, global și toată lumea va pierde. Există și o dependență față de stabilitatea politică și bunele relații între țări. Trebuie găsită o modalitate de cooperare între diferite țări care le-ar permite să realizeze împreună aceea ce n-ar putea realiza singure.

Următorul factor: pregătirea profesională a bibliotecarilor, adaptarea lor la mediul schimbător. E nevoie de un personal mai calificat, cu cerințe mari în domeniul informării. Noile tehnologii dau posibilitatea de a studia noi procese, noi posibilități.

Personalul trebuie să fie capabil de a dialoga cu informaticienii. Introducerea calculatoarelor nu pune problema dispariției bibliotecarilor, ci problema adaptării, perfecționării lor.

Și ultimul factor: utilizarea noilor tehnologii.

Informatizarea bibliotecilor a schimbat și metodele de lucru, și sistemul de servire a cititorilor.

Va rămâne biblioteca? Da, dar cu condiția că nu va fi numai o colecție de carte. Să ne imaginăm, că custodele bibliotecii sec. XV refuză să achiziționeze producția de tipar. În acest caz biblioteca lui, nu numai că se va transforma într-un muzeu de manuscrise, dar și fondurile vor deveni pasive, deoarece studierea manuscriselor, prevede adresarea la producția de tipar.

Prin urmare biblioteca e mai mult decât o colecție de carte. E un centru de informare, de cultură. Deci ea trebuie să achiziționeze, să păstreze și să difuzeze diferite izvoare de informație, care ar satisface cerințele crescânde ale beneficiarilor.

Închei pe o notă optimistă, privind viitorul în general și viitorul bibliotecilor în special, făcând apel la limba strămoșilor noștri: „Ad augusta per angusta – per aspera ad astra!" (Pe poteci înguste se ajunge la fapte mari – pe căi anevoioase se ajunge la stele!).

Rodica AVASILOAIE

BIBLIOTECA PUBLICĂ: TRADIȚIE ȘI NOUTATE

Cartea, lectura, biblioteca sunt teme pentru un șir întreg de întrebări, meditații și prognoze. Trăim într-o societate unde informația a devenit un atribut al vieții de zi cu zi. Trebuie să fim de acord că epoca când cuvântul se materializa într-un singur obiect fizic – cartea – această epocă este depășită. Suntem martorii implementării tehnologiilor de informatizare în sfera comunicării umane, iar integrarea diferitelor mijloace de comunicare este prognozată în mod diferit de către oamenii de știință, specialiștii în domeniu.

Cofondatorul și președintele „Electronic Frontier Fundation" John Barlow afirmă că „în anii următori comunicarea umană va fi în mare parte virtuală și nu fizică, pentru că informația nu mai este materializată, a devenit deja o relație, reprezintă un verb și nu un substantiv. Astfel și lumea va fi alcătuită mai mult din verbe decât din substantive..."*

Meditând asupra situației de astăzi în materie de lectură filozoful ceh Vilem Flusser obiectează că „însăși lectura literelor este o metodă depășită și literele sunt pe cale să-și piardă funcția. Există tehnici moderne de codificare a oricărei vorbiri; cu ajutorul acestora bunăoară Enciclopedia britanică ar încăpea într-un centimetru cub..."**

În S.U.A., Marea Britanie și țările dezvoltate ale Europei se afirmă că nu mai târziu decât peste 10-20 de ani studiile tradiționale din universități vor fi înlocuite cu resursele computerizate, iar biblioteca publică va avea rol de mediator în realizarea acestor studii și poate deveni o universitate virtuală.

Iată doar câteve din ipotezele selectate din publicațiile de specialitate. În acest context este firesc să ne întrebăm: ce se va întâmpla cu bibliotecile în această lume a științei și tehnicii avansate? Se va încheia rolul cărților și al bibliotecilor ca principal mijloc de transmitere a cunoștințelor de la o generație la alta? Care va fi viitorul lecturii atât de frumos clasificată de Mircea Eliade: lecturi de duminică, lecturi de vacanță, lecturi pentru cazuri de crize sentimentale ș.a.?

Ca bibliotecari ce suntem vom ocupa o poziție de mijloc în aceste discuții, dând prioritate cărții și lecturii, îndeplinindu-ne datoria să fim continuatorii tradiției dar și inițiatorii modernizării activității de bibliotecă. Profesorul Victor Papilian spunea: „Tradiția nu trebuie să fie considerată ca un factor static, conservativ, anchilozant. Tradiția ne transmite legatele cele mai de preț ale unei națiuni, dă imboldul cel mai puternic creației."*** Aceste afirmații au fost făcute într-un alt context decât cel al bibliotecilor, dar cred că sunt adecvate și temei noastre.

Dacă ar fi să discutăm despre viitorul imediat al bibliotecii publice ar trebui să determinăm niște trepte ce trebuie parcurse de la o bibliotecă tradițională la o bibliotecă modernă, obiectând aici că modernizarea nu se reduce doar la automatizare.

Elementul definitoriu pentru o bibliotecă modernă este dat de modul cum aceasta se ancorează în realitatea imediată, răspunzând necesităților practice. Astfel enunță și cea de a cincea lege a lui Ranganathan: „Biblioteca trebuie să fie un organism în dezvoltare", deci un organism flexibil și adaptabil la schimbările istorico-sociale.

Pentru a întreprinde pași concreți spre biblioteca modernă trebuie să purcedem la o reformă de facto a bibliotecilor publice. Dar reformă înseamnă în primul rând schimbarea mentalităților, deci a oamenilor. Aceasta se poate obține după o etapă de eforturi investiționale: prin accesul la informația de specialitate de ultimă oră, instruirea profesională continuă, acumularea de cunoștințe noi și deprinderi manageriale, studierea experienței țărilor dezvoltate și bineînțeles finanțarea adecvată. Aceasta ar fi o primă condiție.

Cea de-a doua este enunțată în Manifestul UNESCO cu privire la biblioteca publică (ultima redacție): „Biblioteca publică este poarta locală deschisă spre cunoaștere și centru local de informații care asigură furnizarea promtă a cunoștințelor și informațiilor necesare utilizatorilor ei". Urmând acest deziderat este foarte important ca biblioteca publică să stabilească exact natura genului de cereri la nivel local pentru serviciile care pot fi oferite. Gama serviciilor de bibliotecă urmează să fie modernizată și extinsă astfel încât să satisfacă necesitățile publicului și să câștige sprijinul administrației locale.

Viitorul bibliotecii publice și rolul pe care aceasta îl va juca mai departe depinde de pregătirea de servicii noi. Astfel biblioteca publică ar putea oferi servicii tradiționale, asigurând accesul la fondul de cărți, periodice, discuri, videocasete și alte materiale prin

* Litere internaționale: Ediția română, toamna, 1994.
** Litere internaționale: Ediția română, vara, 1992.
*** Idealul universității moderne. Cluj-Napoca, 1994, p. 43.

intermediul împrumutului la domiciliu și al lecturii în sală (deci serviciile finanțate de administrația locală), și servicii opționale (la cerere) contra cost. Acestea pot fi genuri speciale de informații, repertorii ale serviciilor de sănătate și educație, reforme agrare, privatizare, impozitare, producători naționali și internaționali ș.a.

Realizarea acestor servicii este posibilă dacă este asigurată următoarea condiție: raționalizarea fondurilor.

E bine știut că bibliotecile publice din republica noastră, cu fonduri devalorizate și chiar inutile, nu vor putea satisface necesitățile actuale de informare. De aici și rolul scăzut al bibliotecilor ca instituții de cultură și informare a comunității. Deci este necesară o abordare mai radicală a problemei de normalizare a conținutului fondurilor: eliminarea literaturii neutilizate, nevaloroase, depășite, achiziționarea literaturii din „domeniile noi" – marketing, management, economie, contabilitate, cărți religioase ș.a. Este necesar de asemenea de meditat asupra criteriilor de achiziționare a literaturii noi. Nici o bibliotecă publică nu-și va mai permite să achiziționeze toată producția editorială națională și nici nu este necesar. Rațional ar fi ca achizițiile să se facă în funcție de interesul beneficiarilor, ținând cont și de domeniile noi. Trebuie să reținem că bibliotecile publice sunt finanțate de organele administrației locale, deci de comunitatea dată și acestea trebuie să asigure orice tip de informații pentru satisfacerea necesităților comunității. Aceasta este unica rațiune de a supraviețui. Nu se exclude că cerințele pot fi multe de ordin cultural, deci funcția culturală a bibliotecii va fi acoperită în dependență de cerințe și nu numai. Biblioteca trebuie să stimuleze crearea unor servicii care să contribuie la ridicarea nivelului de cultură al beneficiarilor.

O atenție mare trebuie să fie acordată informării publicului asupra serviciilor oferite, folosind reclama și marketingul de bibliotecă.

Și, în sfârșit, informatizarea a devenit o necesitate stringentă a progresului și o formă de integrare a activității bibliotecilor.

În aceste condiții altul va fi și profilul bibliotecarului: nu numai un bun cunoscător al cărții, dar și un specialist capabil să transmită cititorului tehnici de informare și de muncă intelectuală, va poseda cunoștințe în domeniul științei informării, prelucrării și sistematizării electronice a informației.

Dacă biblioteca publică nu va accepta nici un fel de schimbări, nu se va impune în viața socială a comunității – va dispare de la sine, pentru că alte instituții deținătoare de informații îi vor ocupa locul.

Tatiana COSTIUC

CONCEPTUL DE EXISTENȚĂ A BIBLIOTECII UNIVERSITARE

În învățământ, îndeosebi în cel superior, au avut loc, în ultimii ani schimbări funcționale și de conținut, implicând în mod organic toate constituentele sale. Articolul 39 al Legii învățământului (aprobată în iulie 1995), stipulând că „bibliotecile din instituțiile de învățământ sunt parte integrantă a sistemului de învățământ...", le obligă pe acestea, îndeosebi pe cele universitare, să găsească noi soluții care să le alinieze la nivelul cerințelor pe plan național și internațional și să-și asigure o existență coerentă în context universitar. În același timp, reforma învățământului nu-și va atinge obiectivele preconizate fără biblioteci pregătite și modernizate.

Conceptul de existență a bibliotecii universitare se referă la multe ipostaze și forme, de aceea poate fi mai bine precizat și determinat prin raportarea acesteia la alte concepte.

Astfel, primul raport ar fi cel dintre existența și devenirea bibliotecii universitare. Devenirea bibliotecii universitare presupune următoarele direcții, acestea fiind evidențiate în temeiul Concepției dezvoltării învățământului în Republica Moldova și al Legii învățământului:

- asigurarea cadrului reglementar și normativ de funcționare a bibliotecii universitare (mă refer, în primul rând, la Regulamentul de organizare și funcționare a acesteia; sunt necesare un șir de acte de reglementare și normative vizavi de domeniile concrete de activitate – Concepția colecțiilor bibliotecii universitare; evidența acestora; predarea-preluarea gestionară a fondului de publicații etc.);
- Programul național de dezvoltare a învățământului, inserând un capitol aparte vizavi de activitatea bibliotecară din domeniu, ar trebui să prevadă perspectivele în reformarea și renovarea acesteia și să stipuleze pârghiile concrete de punere în aplicare a Legii învățământului privind bibliotecile din învățământ;
- devenirea (modernizarea) bibliotecii universitare presupune o filozofie integratoare, o sistematizare și o reorientare (în aspect teoretic) a ansamblului de

resurse, acțiuni, relații. Aceasta ne-ar permite să purcedem la elaborarea concepțiilor moderne ale domeniilor de activitate bibliotecară (cum ar fi: concepția colecțiilor bibliotecii universitare; concepția relațiilor cu publicul în biblioteca universitară etc.);

- elaborarea mecanismului de funcționare a bibliotecii universitare în condițiile economiei de piață și de revizuire a funcțiilor universităților (prestarea unor servicii prin implementarea tehnologiilor biblioteconomice noi, inovații biblioteconomice, implicarea activă a bibliotecii universitare în procesul de pregătire a tineretului pentru profesiunile academice și de formare generală prin metode specifice);
- optimizarea rețelei bibliotecilor universitare (în condițiile deschiderii de noi structuri pentru asigurarea învățământului superior adecvat cerințelor societății, calculate în baza unei metodologii științifice – instituții de alternativă, private, chiar de stat – e rațională oare constituirea de mari biblioteci pe lângă acestea? Există o practică interesantă în Franța, după părerea mea demnă de preluat. Astfel, conform Cartei bibliotecilor, elaborată de Consiliul Superior al Bibliotecilor în anul 1992, instituțiile de învățământ superior constituie servicii informaționale interinstituționale sau biblioteci interuniversitare;
- implementarea unui sistem modern de dirijare (administrativă și profesională) a bibliotecilor universitare (rețeaua acestora este interdepartamentală. În cadrul ei funcționând biblioteci din diferite ministere, biblioteci ale instituțiilor de învățământ alternativ. Componența numerică – circa 20; cele de colegiu – circa 55. La acest capitol aș enumera numai problemele soluționarea cărora ar contribui mult la devenirea bibliotecii universitare: promovarea cauzei bibliotecilor din învățământ la nivelul unei structuri specializate în cadrul Ministerului Învățământului; constituirea legală a Consiliului Director al Bibliotecilor Universitare și de Colegiu; determinarea și aplicarea statutului funcțional al B.C.U. în rețeaua bibliotecilor din învățământ etc.).

Un alt raport important în cadrul conceptului de existență a bibliotecii universitare ar fi cel dintre existența acesteia și conștiința profesională. Cu părere de rău, aceste acpecte nu au fost abordate în literatura de specialitate, fiind necesară studierea lor din punct de vedere psihologic, filozofic, practic. Aici aș menționa numai că conștiința profesională se manifestă prin două niveluri*:

I. *con-știință* sau nivelul la care individul (bibliotecarul) are știință despre ceva;

II. *cu știință* sau nivelul la care individul (bibliotecarul) este în stare de cunoștință, este în situația de a acționa cu știință, a-și da seama despre raționalitate etc. Așadar, subnivelul de „con-știință" este starea de infrastructură a subnivelului „cu știință". Conform acestor argumente psihologo-filozofice conștiința profesională a bibliotecarilor din învățământ ar putea fi dezvoltată după cum urmează:

- Subnivelului (stării) de „con-știință", care constă în afirmarea unei mulțimi, societăți sub forma manifestărilor concrete și nu în afirmarea ca atare a individului și personalității, îi corespunde organizarea unui sistem de perfecționare a personalului de la bibliotecile universitare. Știm bine care este situația la acest capitol, perfecționarea organizată a bibliotecarilor din învățământul superior rămânând un deziderat. Articolul 39 al Legii învățământului prevede: „Pregătirea și perfecționarea personalului de specialitate al bibliotecilor din sistemul învățământului sunt asigurate de Ministerul Învățământului". În fine, fiind elaborată și aprobată baza legislativă, e necesar să purcedem la pregătirea Concepției perfecționării personalului din bibliotecile de învățământ, aceasta stipulând bazele organizatorice, financiare, tehnico-materiale și altele.

Subnivelul de „con-știință" cuprinde și perfecționarea individuală a bibliotecarilor, acest proces, cu părere de rău, nefiind acoperit documentar, metodologic, informațional.

- La subnivelul „cu știință" bibliotecarul își afirmă la cel mai înalt nivel individualitatea profesională, personalitatea. Acestuia i-ar corespunde instituirea unui sistem informațional de schimb de idei, asupra inovațiilor bibliotecare etc. În acest context o importanță majoră revine lucrărilor de sociometrie bibliotecară (teste, profesiograme, statutul socio-psihologic al bibliotecarului etc.), ele fiind acoperite de centrele biblioteconomice naționale și departamentale.

Conceptul de existență a bibliotecii universitare rămâne un subiect incitant de reflecție pentru biblioteconomiști. Realizarea acestuia implică mai multe părți: ministere, centre biblioteconomice, organe de dirijare profesională, și, prin urmare, necesită o coordonare și armonizare a preocupărilor fiecăruia.

Ludmila CORGHENCI

* Frățilă I. Psihologie generală și educațională. Vol. I. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1993, p. 183-184

DRĂGHICESCU, Dimitrie I. N. 16 mai 1875, sat Zăvoieni, com. Măciuca, jud. Vâlcea — m. 25 martie 1945, București. Studii secundare la Craiova, universitare la București (1901). Studii de filozofie la Paris unde își ia și doctoratul (1904). Conferențiar de sociologie și psihologie socială la Facultatea de Filozofie și Litere din București (1905-1913). Diplomat și om politic, delegat la Societatea Națiunilor. Membru al Societății de Sociologie din Paris (1902).

II. Sociolog, abordând și probleme de filozofia istoriei. Studii valoroase asupra raportului între individ și mediul social. Practică un neopozitivism derivat din filozofia lui Kant și Comte. Conturează un sistem de îmbinare a sociologiei și psihologiei sub forma spiritualismului sociologic. Ca filozof al istoriei afirmă importanța conceptului de națiune. Unificarea națiunilor ar aduce la crearea unui tot organic uman; această îndatorire revine Societății Națiunilor.

III. Du rôle de l'individu dans le déterminisme social, Paris, 1904, 366 p.; Din psichologia poporului român. Introducere, București, 1907, XII + 572 p.; Les problèmes nationaux de l'Autriche-Hongrie; Les Roumains (Transylvanie, Bucovine, Banat), Paris, 1918, 244 p.; La Transylvanie. Esquisse historique, géographique, ethnographique et statistique, Paris, 1918, III + 122 p. + h.; Les Roumains de Serbie, Paris, 1919, 32 p. + 5 pl.; Partide politice și clase sociale, București, 1922, 7 + 124 p.; Titu Maiorescu. Schiță de biografie psiho-sociologică, București, 1940, 75 p.; L'intervention de la Roumanie dans la guerre mondiale, Paris, f.a., 24 p.; La lutte sociale et politique en Transylvanie, Paris, f.a., 16 p. (G.P.)

Dimitrie DRĂGHICESCU

IZVOARELE ETNICE ALE SUFLETULUI ROMÂNESC

Psichologia popoarelor din care se trage neamul nostru nu ne interesează decât în măsura în care ele au contribuit, cu materialurile lor sufletești, la făurirea mintalității și caracterului românesc. De aceea, înainte chiar de a cercetă cari au fost însușirile sufletești ale acestor popoare, trebue arătat, pe cât este cu putință, măsura în care ele au contribuit la formarea psichologiei noastre etnice și în care ele au înrâurit sufletul nostru. Cum însă «limba și literatura este istoria naturală a omului»[1] — căci dacă omul are ceva în plus, ceva caracteristic deasupra animalității «plusul neamului omenesc este cuvântul»[2] — nu putem alege mai nemerit un alt semn obiectiv și o măsură mai dreaptă a înrâuririi popoarelor străine asupra Românilor decât limba, cuvintele ce aceste popoare le-au împrumutat.

De aceea, graiul românesc, examinat de aproape în compoziția sa, ne va dă putința să hotărâm în ce măsură au luat parte la formarea neamului fiecare din popoarele amintite în capitolul precedent. Cuvintele cari alcătuesc graiul, morfologia, fonetica și sintaxa sunt suportul sufletului popoarelor și, ca să zicem astfel, semnul obiectiv și statornic al firii lor sufletești, lăuntrice, ascunse în adâncime greu de cercetat.

Compoziția graiului unui popor oglindește, prin urmare, în chip aproape desăvârșit, compoziția mintalității și caracterului său. De aceea, cercetând psichologia popoarelor, cari au contribuit la făurirea neamului românesc, vom începe întotdeauna prin a hotărî, cu ajutorul elementelor lexice și fonetice, ce ne-au rămas de la ele, măsura în care materialuri de ale psichologiei lor au trebuit să treacă în psichologia noastră.

Contribuțiile acestor diferite popoare alcătuesc tot atâtea aluviuni deosebite, cari, în straturi succesive, s'au depus în sufletul românesc. O tăetură verticală a acestor straturi ne-ar lasă să vedem că ele se pot deosebì în două feluri de aluviuni, destul de diferite între ele. Și anume, aluviunile tracice: geto-dacice, latine și slave sunt cele mai însemnate și cele mai de temelie. Ele alcătuesc primul nostru fond sufletesc și formează dejà o ființă aparte, deosebită, cu caractere aproape consistente, după cum vom vedeà mai la vale. Peste acest prim fond sufletesc se așternstraturi mai subțiri turanice, fino-mongolice: Kumane, ungare, tartare, turcești, și apoi grecești moderne. În sfârșit, înrâurirea franceză colorează toate aceste straturi și le procură fermentul

Capitol din lucrarea Din psichologia poporului român (Introducere), București, Librăria Leon Alcalay, 1907, p. 141-169, reprodus după textul apărut în colecția „Mica bibliotecă românească", îndrumată de Mircea-Valer Stanciu (Brașov).

1 Hippolyte Deprez. Les Peuples de l'Autriche et de la Turquie, 1850, p. 108.
2 Hajdeu citat de Pană Popescu în Psichologia Poporului Român după literatura populară, p. 8-9.

închegărei lor consistente, liniile de temelie ale formării încete a sufletului românesc.

Tracii: Geţii şi Dacii

Este de netăgăduit că elementul geto-dacic, care a intrat în compoziţia poporului românesc, este dintre cele mai precumpănitoare. I răsături netezi, adesea destul de lămurite ale caracterului dac se desprind şi acum în caracterul românesc, şi ele se găsesc, cu atât mai curate şi mai luminoase, cu cât le urmăreşte cineva în decursul timpului îndărăt. Ele s'au schimbat, s'au întunecat şi s'au ştirbit, cu cât scoborâm scara veacurilor mai apropiate de noi.

Din nefericire însă, aici graiul românesc ne înfăţişează o foarte regretabilă lipsă. Acest suport obiectiv, material al elementelor sufleteşti moştenite dela Daci, ne lipseşte aproape cu totul. Fonetica şi cuvintele dace lipsesc din limba noastră, sau sunt aşà de sărace, încât ele nu oglindesc de loc cuprinsul nostru sufletesc de origină dacă. Prin escepţie, aici nu putem măsurà contribuţia sufletească geto-dacică prin cantitatea de cuvinte şi prin fonetica şi morfologia dacică, care ar fi, în graiul nostru, suportul acestui strat lăuntric ce Dacii ne-au lăsat moştenire. «Tot ce ştim noi despre limba Dacilor se reduce la câteva nume de locuri şi de persoane, păstrate de către istorici şi în inscripţii... Ne este cu neputinţă, cu mijloacele de care dispunem astăzi, să ne facem o idee mai limpede de ceea ce erà limba Dacilor... Un fapt este numai sigur, că limba Dacilor erà strâns înrudită cu acea a Tracilor din Sudul Dunărei. Strabon numeşte pe Daci un popor «*δμόγλώνιον τοῦς θραξίν*». Ar fi deci un mijloc indirect ca să completăm cunoştinţele noastre despre graiul dac cu ajutorul limbei trace. Dar, din nefericire, cunoştinţele ce avem despre limba tracă sunt tot atât de sărace»[3].

Dacii, din cauza stării lor înapoiate faţă de civilizaţia şi cultura romană, au fost romanizaţi. Ei au perdut şi uitat limba lor, spre a învăţà pe acea a coloniştilor romani[4], măcar că ei şi-au păstrat, cum de altfel erà şi firesc, firea, temperamentul şi însuşirile lor sufleteşti. Întru cât părerea d-lui Xenopol poate fi întemeiată, dânsul crede că limba albaneză este înrudită cu cea dacă. Atunci, un mijloc indirect de a cunoaşte urmele dace ar fi poate să cercetăm cuvintele ce avem în com un cu albanezii; cuvintele albaneze ar fi de fapt cuvintele dace, şi psichologia acestora ne-ar puteà lămuri cu ceva asupra psichologiei Dacilor.

Ilirii vechi însă au înrâurit ei înşişi, de-a dreptul, poporul nostru, căci au contribuit cu mult material omenesc la formarea noastră. Însemnătatea acestor urme nu se poate nici măsura, nici stabilì cu uşurinţă. Singure împrumuturile lexice şi înrâuririle fonetice asupra limbei noastre ne-ar putea dà măsura împrumuturilor sufleteşti ce-am făcut dela Iliri.

Influenţa ilirică fiind de aceeaşi natură cu cea albaneză adesea nu se poate distinge bine de aceasta[5]. Cum unii filologi susţin că limba română primitivă s'a format din cea latină sub influenţa limbei ilirice[6], urmează că înrâurirea ilirică trebue să fi fost destul de remarcabilă. D-l Densuşeanu crede că elementul iliric a înrâurit limba română mai adânc chiar decât cel slavon, care a atacat elementele constitutive ale limbei noastre în epoca primei sale formaţii. Aşà, din punct de vedere fonetic, se atribue influenţii ilirice schimbarea lui ct şi cs în pt şi ps, în cuvinte ca *lapte, coapsă* etc.[7]

De asemenea, schimbarea lui a + n, m, simple sau compuse cu alte consune, în î din româneşte, s'ar datorì unei schimbări analoage, care se găseşte la Albanezi.

Cuvintele *jumătate, întâi, şease*, sunt iarăş albanisme, introduse în limba latină orientală în primele timpuri ale romanizării Iliriei. Unele cuvinte: *certare, falcă, pulpă*, etc. au alterat înţelesul lor în acelaş mod la Români ca şi la Albanezi. Înrâurirea lexică, împrumuturile de cuvinte curat ilirice sunt şi mai simţitoare. Sunt multe cuvinte populare, dintre cele mai frumoase, luate dela Albanezi. Nu se ştie însă sigur dacă ele n'au trecut la noi prin întremijlocirea Sârbilor şi Bulgarilor, cari le-au luat şi ei. Astfel de cuvinte sunt: *bucurie, bunget, buză, gălbează, căpuşă, ceafă, copae, cioc, copil, cruţare, curpen, fluer, fluture, gata, ghimpe, gâdelire, gresie, groapă, grumaz, guşe, măgar, măgură, măi, moş, mugur, murg, năpârcă, pârâu, rânză, sat, sâmbure, spuză, straită, strepede, ţop, ţară, vatră*...

Însă şi mai grea decât stabilirea înrâuririi limbei ilirice este fixarea influenţei sufleteşti a Ilirilor asupra mintalităţii noastre, pentru că însăş psichologia Ilirilor este necunoscută. Cel mult, întrucât Albanezii moştenesc firea Ilirilor, am puteà să rezumăm psichologia acestora după datele psichologiei acelora, care, la rându-i, este tot puţin cunoscută sau aproape de loc.

De aceea, nu putem decât sa ne mulţumim a rezumà acì datele cele mai amănunţite ce au putut răsbate deadreptul până la noi despre moravurile şi însuşirile sufleteşti ale Geto-Dacilor. Cari sunt aceste moravuri şi însuşiri?

Este foarte interesant de a vedeà felul de viaţă al Dacilor, căci el pare a fi în totul acelaş cu ce-l pe care-l duce populaţia noastră până în timpurile cele mai din urmă. Ei trăiau cu creşteréa şi păstorirea animalelor domestice, de aceea au şi fost porecliţi de cei vechi cu numele de mâncători de lapte. «Hrana naţională a Dacilor a fost meiul, sau mălaiul», deşi este dovedit că

3 Densuşeanu, Histoire de la Langue Roumaine, pag. 20-21.
4 Ibid. p. 9-10.
5 Densuşeanu, op. cit., p. 349.
6 Ibid., p. 321.
7 Ibid., p. 249.

au cunoscut grâul, pe care-l păstrau în gropi, adică așà cum se păstrà la noi până de foarte curând. «Meiul, zice d-l Xenopol, pare a fi temelia hranei locuitorilor din țările române până adânc în timpurile moderne. Așà, un misionar catolic, care vizitează Muntenia pe la 1670, spune că tot acel popor s hrănește din pâine de meiu, și Mihai Viteazul este poreclit de Sași, în bătae de joc: «Malai Vodă». Ca băutură, Geto-Dacii cunoșteau vinul, pe care-l cultivau încă de mult. Cascle și le clădeau din lemn sau din garduri de nuele spoite cu humă, întocmai cum se vede și azi la cea mai mare parte a țăranilor săraci, mai les în Moldova. Cât despre îmbrăcăminte, este destul să privești cu luare aminte un Dac înfățișat pe coloana lui Traian din Roma, spre a vedeà că portul țăranilor noștri, mai ales din părțile muntoase, este aproape acelaș cu al Dacilor. «Locuitorul primitiv al Daciei, zice d-l d'Haussez, se arată și azi cu *braca* și căciula sa, cu chimirul lat de curea și cu opincile prinse cu nojițe, – portul care caracterizează pe Daci în baso-reliefurile coloanei traiane. Femeile au păstrat până azi bucata de pânză (marama), care le învălue odată cu părul și bărbia și gâtul[8].

Spre deosebire de toate popoarele vechi, Dacii purtau pantaloni largi și lungi până la glesnă, cari nu sunt altcevà decât ismenele oltenilor noștri. «În picioare purtaù un soiu de opinci prinse cu nojițe; capul, la cei nobili, erà acoperit cu un soiu de căciulă frigiană, care nu se vede însă a fi fost făcută de piele de miel.. Corpul erà îmbrăcat cu o tunică lungă până la genunchi și încinsă peste brâu». Însă asemănarea cea mai mare, care se află între Români și Daci, este în privința portului părului, «care se vede într'adevăr a fi și azi tot acel ce erà obicinuit pe atunci, tăiat în frunte și în plete lungi pe spate».

D-l Xenopol tăgăduește, pentru rest, asemănarea portului Dacilor cu al țăranilor români de azi, căci, cum observă dânsul, «ițarul este strâmt și încrețit pe picior, iar nu larg, ca braca Dacilor; coperirea corpului se face cu cămașea, care, deși seamănă cu tunica de desubt a Dacilor, nu are nimic carateristic... Căciula nu seamănă întru nimic cu acel fes fără ciucur al Dacilor, etc.».

Aceste deosebiri ce le găsește d-l Xenopol ne par absolut fără nici o importanță, pe lângă asemănările fundamentale ce se văd în general între costumul dac și cel român. Există și ițari largi, și dacă cămașa Românilor diferă întru câtva de tunica de desubt a Dacilor este că timpul de două mii de ani, ce ne desparte de Daci, n'a putut să nu introducă nici o modificare în acest costum. D-l Xenopol nu crede în puterea modei? Darși animalele, care nu schimbă nimic, în acest răstimp, ar fi putut schimbà cevà din instinctele lor rigide, cu atât mai mult omul, al cărui mod caracteristic de a fi este imitația și schimbarea.

Ceea ce erà cu desăvârșire covârșitor în vieața sufletească a Dacilor era ideia nemurirei, care a fost cunoscută chiar la Scyți. «Această idee alcătuea fondul tuturor popoarelor de rasă tracică, din care am văzut că Dacii și Geții făceau parte întregitoare». «...Pe când la celelalte popoare din vechime, această idee fusese aproape întunecată de desvoltarea odraslelor secundare ale ideii religioase... la Geți ea devenì centrul, în jurul căruia se învârteau toate concepțiunile lor religioase, toată vieața lor morală».

Legenda spune că un profet al Dacilor, cu numele Zamolxis, sclav din Samos, rob al lui Pitagora, reîntors bogat în țările trace, de unde erà de felul lui, ar fi «înființat acolo o așezare, în care adună pe fruntașii cetățeni, le dà mese și în timpul ospățului îi învață că acei pe care îi primeà la masă nu ar fi niciodată să moară, ci ar fi strămutați într'un loc, unde s'ar bucura pentru vecie de toate bunurile dorite. Pe când îi învățà astfel, puse să i se zidească, în taină, o cameră sub-pământeană și, când ea fu sfârșită, dispăru timp de trei ani. Tracii îl plângeau ca pe un mort, dar în al patrulea an el reapăru, întărind el însuși cele ce învățase pe compatrioții săi».

Ideia nemurirei sufletului așà fu de temeinică, pentru mintea și caracterul Geto-Dacilor, încât mare parte din vieața lor morală și sufletească, moravurile, întorsătura spiritului lor, caracterul lor au decurs, în bună parte, din această concepție. Ea explică, de pildă, obiceiul ce erà la Traci «că atunci când se năștea un copil, toate rudeniile lui, înconjurându-l, plângeau asupra relelor, pe care aveà să le sufere, din momentul ce văzuse lumina zilei și numărau gemând toate mizeriile omenești ce-l așteptau. La moartea însă a unuia din concetățenii lor, ei se dedau, din potrivă, la veselie, îl acopereau cu pământ în mijlocul glumelor și-l fericeau de a se fi sfârșit, fiind mântuit de relele acestei vieți». După cum observă d-l Xenopol, acest obiceiu se mai păstrează și până azi la Românii din Macedonia, căci «la botezul unui prunc, femeile bătrâne plâng, având în vedere nefericirile ce-l așteaptă în vieață, dupăce se face om».

Această trăsătură caracteristică și de temelie a psichologiei Geto-Dacilor tălmăcește întregul mod de a fi al lor, și mai ales chipul în care ei se băteau și mureau în războiu. «Ideia nemuririi, zice d-l Xenopol, adânc înrădăcinată la ei, trebuià să încoarde mult puterile lor în vieața pământească... Nu se puteà deci teme de ea (moarte), ci o doreau și o binecuvântau cand ea sosià, mai ales pe câmpul de războiu, unde luptau pentru patrie și libertate. De aceea și vedem pe scriitorii antici spunând într'un glas, că aceste popoare erau foarte curagioase și aproape neînvinse, prin diprețul ce-l arătau pentru vieața și apetitul de moarte».

Se citează cazul unui rege get, Dapix, care, văzându-se vândut de un Grec, și trebuind să se predeà cu armata sa, se ucide împreună cu tovarășii săi. Tot din această trăsătură caracteristică a lor decurge mândria pe care a arătat-o acest popor în diferite împrejurări. Așà,

8 Baron d'Haussez. Alpes et Danube, Paris, 1837.

ei au preferat moartea în locul ruşinei de a fi duşi în cortejul triumfal al învingătorului lor. În loc de a se dà sciavi şi de a-şi robì patria şi capitala, împăratului Traian, «ei dau foc singuri capitalei lor şi, la lumina flacărei mistuitoare, se îngrămădesc pe lângă vasul cu otravă, îşi împlântă pumnalele în inimi, sau roagă pe prietenii lor să le facă această de pe urmă îndatorire.

Ideia nemurirei sufletului a mai determinat şi cruzimea ce caracteriză pe Daci. A omorî pe vrăjmaşi erà, după părerea lor, a-i face un bine; de aceea, trebue să-l chinuească spre a-l pedepsì. În războiul cu Romanii, prinşii din războiu se văd a fi fost canoniţi în chipul cel mai crud de către femeile dace.

Tot acestei credinţe adânci în nemurirea sufletului se datoreşte, pe de altă parte, postul şi înfrânarea dela toate plăcerile acestei lumi, ascetismul pe care-l urmau o clasă anume de călugări. Aceştia trăiau necăsătoriţi şi nu mâncau carne. În ascetismul lor ei ajungeau până chiar la concepţia budistă a Nirvanei.

În legătură cu această parte a caracterului lor, mai este de luat în semnă faptul că Dacii aveau o putere de voinţă demnă de toată admiraţia, şi o admirabilă putere de a se stăpâni, de a-şi impune o stavilă deprinderilor lor, mai ales când ele nu erau bune. Aşà se povesteşte că Boerebista, cu ajutorul profetului Deceneus, pentru a pune stavilă patimei prea mari a vinului, porunci Dacilor ca să stârpească viile. Dacii îşi impuseră acest ordin şi-l executară întocmai. Tot astfel se povesteşte că, fiind odată bătuţi de Bastarni, Geţii fură condamnaţi de către regele lor Oroles să se culce cu capul în locul picioarelor şi să slujească ei pe femei.

Afară de caracterul răsboinic, care erà cu desăvârşire temeinic la Daci, şi care isvorà din credinţa lor în nemurirea sufletului, Dacii ne înfăţişează, în istoria lor, o minte activă, ageră, dispusă să ia lecţii dela vrăjmaşi şi să imiteze civilizaţia romană. Deci, ei ne apar ca un popor cu un spirit deschis la înrâuririle civilizatoare venite din afară, dela popoare, de a căror superioritate în războae avuseseră probe vădite. Ca popor răsboinic, ei urau munca câmpului, se dedau agriculturei cât mai puţin. Se zice că ei priveau ca cea mai mare onoare de a nu munci: «a arà pământul erà pentru ei tot ce poate fi mai înjositor, şi a trăì din pradă socoteau că este îndeletnicirea cea mai nobilă».

Geto-Dacii trăiau în triburi cari erau veşnic în neînţelegere şi lupte interne.

Popor inteligent, mai multe împrejurări din istoria lor stau dovadă de vioiciunea şi ingeniozitatea lor. Astfel este prânzul pe care Dromihete îl servì în vase de aur lui Lizimac, pe când el şi cu ai săi se serveau din vase de lut şi de lemn necioplit. Aceasta spre a-l dojenì în urmă, de ce a rămnit la traiul lor cel atât de sărac şi primitiv, de oarece Lizimac venise să cucerească pământurile geto-dace. În acelaş înţeles trebue amintit exemplul dat de Oroles diferitelor triburi desbinate, pentru ca să le înveţe a se uni între ele înaintea duşmanului. «El asmuţì doi câini unul asupra altuia, dând drumul unui lup înaintea lor, tocmai în momentul când se mâncau mai tare. Câinii încetară lupta lor şi se luară după lup».

Dar însuşirea cea mai temeinică a caracterului geto-dacic este duplicitatea, videnia, prefăcătoria, dibăcia de a înşelà. Aceste însuşiri le încarnă, poate în gradul cel mai înalt; Decebal, eroul cel mare de care vorbeşte istoria Dacilor. Dio Cassius ni-l zugrăveşte în termenii următori: «Priceput în cunoştinţa răsboiului şi dibaci în mânuirea lui, înţelegând când să lovească şi când să se retragă, meşter în aşternerea curselor şi iute la faptă, ştiutor a se folosì de izbândă cât şi a îndreptà înfrângerea...».

Următoarele acte ale Dacilor sunt în măsură a întărì şi a dovedì aceste trăsături sufleteşti ale lor. «Se zice că Decebal, pentru a împedica pe Romani de a înaintà către Sarmisegetuza, ar fi tăiat o pădure la înălţimea unui stat de om şi ar fi îmbrăcat trunchiurile cu haine şi arme, astfel că închipuea o mare armată, care ar fi înşelat pe Romani». Chipul umilit în care Dacii cereau pacea dela Traian este fătarnic. «Ei se puneau în genuchi întinzând către el mâinile lor în semn de desperare şi implorând îndurarea lui». De fapt însă, condiţiile păcii erau ţanţoşe. Răsboiul mergând mai departe, Decebal, adus la extrem, cere el însuşi în genuchi pacea sub cele mai umilitoare condiţii chiar. «Nu că doar el ar fi avut gândul a se ţine de ceie încheiate, ci numai a scăpà de pierzania în care se aflà». N'ajunse însă Traian la Roma şi Decebal rupsese toate legământele şi condiţiile, călcase toate jurămintele date. Să se ţină încă în socoteală cursele de tot felul, ce Decebal întinse împăratului roman: dezertorii trimişi să omoare pe acesta, prinderea prin înşelăciune a lui Longinus, comandant foarte iubit de Traian, etc.

În scurte cuvinte, psichologia Geto-Dacilor erà aceasta: popor de păstori de o adâncă religiozitate faţă de credinţa în nemurirea sufletului, viteaz şi crud fără seamăn, cumpătat, despreţuitor de moarte, cu o voinţă puternică şi o minte ageră, deschisă şi vioaie; ei întruneau pe lângă aceste însuşiri o videnie, o fătărnicie, o duplicitate renumite în toată lumea veche. Aceste date asupra psichologiei Geto-Dace sunt de cel mai mare preţ, noi le vom vedeà isbucnind mai târziu în caracterul marilor eroi ai neamului nostru, fie în Moldova, fie în Muntenia şi în celelalte ţări locuite de Români.

Romanii

Dacă însuşirile Dacilor au trecut în caracterul nostru, după cum vom vedeà mai cu deamănuntul în cursul paginilor viitoare, acelea ale Romanilor, cari ne-au lăsat limba şi conţinutul ei spiritual, trebue neapărat să fi trecut mai ales în inteligenţa poporului nostru.

Să vedem însă mai întâiu, pe scurt, care a fost măsura în care Romanii au contribuit cu material psichologic, cu însuşiri sufleteşti de ale lor la alcătuirea sufletului nostru. Dacă facem din graiul vorbit măsura stărilor sufleteşti pe care le avem dela Romani, negreşit că sufletul nostru, în ce priveşte mintalitatea noastră, este, ca şi limba, alcătuit din elemente în cea mai mare parte romane. Elementul romanic sufletesc trebue să fie covârşitor în psichologia Românilor, căci covârşitor este şi elementul latin limbistic în graiul nostru. «Limba română, zice d-l O. Densuşeanu, cum se prezintă ea astăzi, ne arată într'un chip aşà vădit

că romanizarea ţării, în care ea a luat naştere, a trebuit să fie destul de adâncă. Tot ce este în ea mai caracteristic poartă o întipărire curat latină. Orcât ar fi de numeroase elementele străine, cari au pătruns din lexicul ei, limba română n'a încercat prea multe schimbări în temelia sa primitivă, ea a păstrat ca. acterul său de idiom romanic, cu toate împrejurările câte odată puţin favorabile în cari ea s'a desvoltat». Filologii sunt de acord că limba română derivă din latina vulgară, pe care o aduseră cu ei coloniştii aşezaţi de Traian în Dacia. Mai lămurit. graiul nostru se trage mai cu seamă din latina vulgară, desvoltată în întreaga Peninsulă Balcanică, înainte şi după cucerirea Daciei. De aceea, cum limba este suportul (vehiculul) spiritului, mintalitatea noastră va păstrà, mai ales, urmele inteligenţei romane, aşà cum s'a desvoltat ea la lumea latină din Balcani.

Să rezumăm deci, cari erau trăsăturile esenţiale ale caracterului şi ale mintalităţii romane, cari negreşit au trecut şi în alcătuirea noastră sufletească.

După d-nii Bovio şi Puglia, citaţi de d-l Fouillée. firea Romanilor erà violentă, cea ce presupune predominarea, la ei, a temperamentului bilos şi coleric, care se trădează printr'o voinţă energică şi tenace, rând pe rând reţinută şi deslănţuită, «Adevărata trăsătură caracteristică a Romanilor, care făcù şi toată tăria lor, fu această voinţă impulsivă şi în acelaş timp stăpână pe sine». «Plugari, soldaţi şi avocaţi, iată ce au fost vechii latini, rasă aşezată şi regulată, avară şi avidă»... «Romanul erà tenace şi prudent. Acì încovoiat pe coarnele plugului, acì armat cu lancea, el lucrà totdeauna; el nu se luptà pentru plăcerea luptei în sine: războiul erà pentru el o muncă mai penibilă chiar decât lupta în contra unui sol ingrat». Romanii furà, într'adevăr, bătuţi în mai multe lupte, într'un războiu însă niciodată. Ei n'au fost tari atâta în geniul militar cât în cel politic. Ei erau de o fire încăpăţânată, se distingeau prin disciplină, prin perseverenţă rece şi statornicie prudentă, prin calcul şi combinaţiile încete, prin regularitatea sforţărilor coordonate în vederea unui scop. Marea virtute intelectuală a Romanilor fu sentimentul adânc ce avură ei despre aspectul general, universalul în particular, virtutea care trebuià să facă din ei un popor organizator şi legislator prin excelenţă; marea lor virtute socială şi morală, paralelă cu cea dintâiu, fu devotarea şi sacrificiul în întregime al individului în favoarea patriei. De acolo isvorà şi vigoarea unităţii lor politice şi universalitatea crescândă a dominaţiei lor. Dacă forţa virilă fu prima însuşire a Romanilor, a doua fu ordinea. Nici un popor n'a ştiut, mai bine ca ei, să organizeze forţa. Spiritul lor coordonator împăcà tradiţia cu progresul».

Romanilor le plăceà cea ce este aranjat cu ordine şi cu măreţie, cea ce seamănă a regulă, statornicie. Or unde mergeau aduceau ordinea şi «chiar severitatea ordinei, siguranţa persoanei, sentimentul disciplinei, respectul autorităţii, un fel de simplicitate austeră fundamentală».

Uşurinţa, cu care Romanii descopereau partea generală coprinsă în lucrurile particulare, a dat spiritului lor o temeinică tendinţă, curat generalizatoare şi enciclopedică. Pentru aceasta, el nu devenì niciodată metafizic, transcendental, după cum n'a fost niciodată mistic. Spiritul roman, generalizator şi coordonator, se opuneà spiritului grec, analitic şi subtil. Mintea Romanilor erà atrasă în ştiinţă ca şi în politică de vederile universale. «Specializarea riscă prea mult să uite, în domeniul ei particular, acea valoare socială pe care Romanii o aveau drept scop, şi care dà lucrărilor lor, dacă nu o universalitate obiectivă şi metafizică, cel puţin o universalitate umană. Într'un cuvânt, mai curând eclectici şi conciliatori decât sistematici, latinii şi urmaşii lor n'au putut niciodată să se ridice până la acele construcţii mari, cari sunt desvoltarea unei idei de căpetenie».

Toate aceste însuşiri făcură pe poporul roman mai capabil în ştiinţele sociale decât în morală şi în psichologie. «Studiile privitoare la legislaţie, la principiile ei şi la efectele sale sociale, au continuat până în zilele noastre a fi înfloritoare în Italia».

Ca şi spiritul roman în general, «limba latină, mai bogată şi mai puţin mlădioasă cu cea greacă, are forme mai netezi, margini mai rigide». «Ea evită tot ce este arbitrar şi confuz, se complace în lucrurile normale şi regulate... Însuşirile precumpănitoare ale acestei limbi sunt forţa şi energia cuvintelor, dispoziţia lor armonică, echilibrul, savanta distribuţie, frumoasa coordonare» «...perioadele rotunjite se urmează în bună ordine ca soldaţii legiunilor. Solemnitatea romană se înfăţişează până şi în limbă: conciziunea, forţa, majestatea, acestea sunt caracterele care exprimă aşa de bine geniul militar şi juridic al Romei»[9].

Aceste însuşiri făcură din scriitorii romani nişte prozatori de frunte. Patriotismul lor, gravitatea moravurilor lor, simţul practic, politic şi juridic îşi găsiră expresiunea firească în proza lor. De acì puterea de elocinţă a Romanilor, care fu şi partea lor sufletească şi literară cea mai originală. «Nimic mai roman decât retorica, elocinţa». «Cât despre Satira, care este o armată de idei şi de vorbe, cu care se poate pedepsì persoanele, reforma obiceiurile, — acest gen literar fu cultivat cu succes de Romani. Ei ajunseră acì la o mare originalitate. «Romanii avură geniul farsei şi al batjocurei; de aceea şi ziceau ei: *Satira tota nostra est*»[10].

Caracterul pozitiv al poporului roman, a făcut să predomine la el totdeauna partea sensuală şi materială a artei. «În reprezentaţiile teatrale muzica şi mai ales mimica seduceau pe Romani... Ei preferau jocul urşilor şi al saltimbancilor, defilarea marelor triumfuri, gladiatorii în locul comediilor şi al tragediilor».

9 Fouillée, Psychologie des Peuples Européens, p. 52.
10 Ibid. p. 53.

Spiritul și caracterul roman pe lângă părțile luminoase favorabile, rezumate mai sus, mai coprindea și alte părți de umbre și defecte. Între acestea trebue să socotim și îngustimea simțului lor poetic, prozaismul spiritului lor. «La Roma, viața agricolă și războinică absorbeau totul, poezia și literatura nu puteau să se desvolte din lipsă de teren propice... Mai erà la Romani, ca obstacol pentru desvoltarea lor, acea primă temelie de asprime, și rigiditate de caracter, care nu se află la Greci...» Romanii desprețuiau *graecum otium* și îi opuneau *ocupatio fori*. Pe de altă parte, nici mediul din afară, fizic, nu putea fi, la ei, favorabil desvoltării poeziei și închipuirii poetice. «Care fu într'adevăr cuibul măreției romane? O țară ingrată, săracă, nesănătoasă, bântuită regulat de ciumă și foamete, în care trebuea să ari pietrișuri, după cuvântul nemerit al lui Caton». Este drept că tinerile generații romane nu erau educați de muze. «Singura poemă trebuincioasă, în copilăria noastră, a fost, zice Ciceron, să învățăm legea celor douăsprezece table».

Defectele caracterului roman, ca și însușirile lui bune, au fost tot atât de netede, lămurite și bine cunoscute. Toată lumea este de acord în a recunoaște că Romanii au fost un popor *hrăpitor, egoist, aspru, perfid și viclean*. Întreaga istorie este plină de fapte și împrejurări, cari trădează aceste însușiri ale caracterului roman, și aceste fapte și împrejurări sunt îndestul cunoscute celor cari s'au ocupat cât de puțin cu istoria.

Pentru scopul lucrării noastre este de mare folos să ne oprim stăruitor asupra caracterului religios al Romanilor și, în particular, asupra formei ce a luat la dânșii religia în general. De altfel, cum este ușor de presupus, la Romani, nu sentimentul lăuntric a fost precumpănitor, ci forma lui superficială și socială. Romanii practicau o îngăduință nețărmurită față de religiunile străine, întrucât ele nu atingeau interesele statului. De aceea și delictele sau profanările religioase sunt foarte restrânse și de puțină importanță și gravitate la Roma. Sentimentul Romanilor, fiind mai mult exterior și social, se explică foarte bine această îngăduire. Tot această superficialitate explică și caracterul concret și utilitarist al religiei lor. «Cultul diferitelor divinități, ce cunoaștem, n'avea la ei însemnătatea unui scop, ci aceea a unui mijloc în vederea unor scopuri politice, adică, cu alte cuvinte, scopuri pământești». Așà se face că în religia romană, preoții puteà introduce, cu timpul, considerații morale și sociale. «Ei profitară de frica inspirată de zeii lor, pentru a întări datoriile morale și sociale, în particular pe acelea pentru care legea nu avea sancțiuni suficiente».

Partea bună a unei astfel de religii este că ea nu cunoaște fanatismul cu toate boalele și exagerările lui. Partea ei rea este, din punct de vedere psihologic și moral, «de a fi sterilă pentru viața sufletului, de a oprì în loc sborul sentimentului și al cugetării, de a nu încurajà nici speculația, nici poezia, nici arta». Zeii romani nu sunt ființe indivizi; ci semnele abstracte ale ființelor și lucrurilor, ei n'au biografie. Din potrivă, zeii Grecilor au mișcare, viață, se nasc, iubesc, au bucuriile și suferințele lor. «În loc să urmărească, ca Grecii, un antropomorfism din ce în ce mai complect, care trebuià să atingă desăvârșirea în sculptura antică, Romanul nu vede în divinități decât niște abstracțiuni personificate; de aceea le și lasă el într'o stare nebuloasă, fără sens precis, fără caractere». Chiar și în teologia romană nu se vede precumpănind decât necesitatea, ordinea, uniformitatea nemlădioasă.

«Cea ce caracterizează însă religia romană sunt nenumăratele idei mai mult sau mai puțin abstracte, ridicate în mod artificial la rangul de divinități. Fiecare om are *geniul* său, fiecare femeie *junona* sa; fiecare împrejurare din viața socială, fiecare operație agricolă... are divinitatea sa... Cultul, iată ce erà esențial în religie: doctrina erà fără importanță: un nume este de ajuns numai dacă este întovărășit de rituri. Scăparea din vedere a celei mai mici practice nimicește puterea sacrificiului, ritualul este inflexibil; totul este regulat în grija autorității. Controlul guvernului se exersează asupra sacerdoțului și asupra șefului său suprem».

În rezumat deci, caracterul religios al Romanilor erà practic și formalist. «Spiritul latin nu se înflăcărează niciodată mult à vreme pentru abstracțiile teoriei pure. Romanul are pentru fondul metafizic al religiunilor o firească nepăsare. Tocmai din cauza acestei nepăsări, observarea practicelor pur exterioare a fost totdeauna așa de mare în Italia...» Dar «această stare de necredință religioasă nu exclude de loc credulitatea în superstiții».

Ca să rezumăm acum, în cele mai scurte cuvinte, toate notele și trăsăturile mai pronunțate ale minții și caracterului roman, vom zice că poporul roman erà un popor de plugari-soldați cu o fire violentă, cu o voință tenace, prevăzătoare, impulsivă și stăpână pe sine, prevăzători, măsurați, politici. Spiritul lor erà un spirit de ordine, de disciplină, de regularitate statornică, care distingeà cu ușurință partea esențială de partea trecătoare și accesorie a lucrurilor, adică generalul statornic din particularul trecător. Spirit organizator și legislativ prin excelență, ei avură darul legislației universale. De acì tendința de a generalizà și de a coprinde totul, predilecția pentru vederile universale, pentru ideile largi, pentru sintezele conciliatoare, fără a cădeà în metafizică. Romanii posedau, în cel mai înalt grad, elocința și spiritul batjocoritor al satirei. Pozitivi și practici, ei fură un popor prozaic, materialist, lipsit de avântul poeziei înalte. Caracterul roman erà egoist, hrăpitor, aspru și perfid. Sentimentul religios superficial, redus la împlinirea formalităților exterioare, era practic și lipsit de orce temelie metafizică și mistică mai adâncă. Îngăduitori către toate religiile, nu cunoșteau fanatismul și erau foarte înclinați către superstiții.

Acest portret moral al Romanilor, suprapus peste acela al Geto-Dacilor, începe dejà să lase să se întrevadă câteva note și trăsături *mai luminoase*, însă destul de sfioase și prea puțin precise, din portretul moral al neamului românesc. El nu este de loc complet și trebue completat cu elementele venite în urmă, cu aluviunile

psichice aduse de alte fluvii etnice pe tărâmul românesc.

Grecii vechi

Înrâurirea grecească s'a manifestat la început în două epoce diferite. Întâiu, prin coloniștii romani, în parte luați din țările grecești și din cauza că regiunile unde s'a format întâiu limba română erau în vecinătate nemijlocită cu Grecia. Din aceste prime înrâuriri, datează multe inscripții pe solul Daciei, scrise în grecește. Această primă înrâurire n'a lăsat urme adânci, după cum n'a lăsat nici multe cuvinte în vocabularul nostru. Cea de a doua înrâurire greacă a fost de origină bizantină. Ea se reduce mai mult la o influență curat lexică, adică la cuvinte. Nici această întluență nu se poate ști întrucât este directă și întrucât venită prin mijlocirea Albanezilor și a Bulgarilor.

Împrumuturile psichologice cu aceste prime ocazii n'au fost nici ele însemnate. Înrâurirea greacă s'a exercitat asupra sufletului și limbei românești în timpul din urmă, sub forma limbei și mintalității Grecilor moderni, în a doua fază de formare a sufletului românesc. Vom rezumà și vom fixà înrâurirea greacă la locul potrivit.

Slavii

Populațiile slavone au luat așà mare parte la făurirea neamului românesc că, după părerea necontestată a d-lui Iorga, singură venirea lor și contopirea lor cu populațiile latinizate din Peninsula Balcanică a putut determinà formarea neamului românesc. Dacă înrâurirea limbilor slavone asupra limbii românești măsoară influența ce-au avut Slavii în formarea sufletului nostru, partea ce li se cuvine acestora este dintre cele mai mari.

Într'adevăr, «influența slavă, zice d-l Densușeanu, se trădează prin mai multe din particularitățile morfologice ale limbii noastre, cari sunt dintre cele mai caracteristice. Dar mai ales vocabularul român a fost îmbogățit cu numeroase elemente slave. O bună parte din moștenirea latină a fost înlocuită cu împrumuturi făcute dela Slavi, și nu numai pentru a exprimà noțiunile de a doua mână s'au făcut aceste împrumuturi de cuvinte; cuvintele cele mai curente, cele mai trebuincioase pentru a exprimà anume și anume idei au fost luate de Români din dicționarul slav. O statistică a cuvintelor latine și slave ce se întrebuințează mai adesea și nu din limba literaților, ci din aceea a poporului, ar fi desigur instructivă. Ea ne-ar arătà cât este de mare numărul de cuvinte slave, cari sunt tot așà de adânc înrădăcinate, tot atât de expresive și vii ca cele ce ne vin dela latini»[11].

Din toate împrumuturile limbistice făcute dela străini, cuvintele slave «formează stratul cel mai vechiu și cel mai important. Acest proces de absorbire lexică, dela Slavi, se urmă până mai târziu și continuă până azi în unele regiuni: Basarabia, Bucovina, Macedonia».

În privința foneticei «acțiunea limbei slave asupra celei românești se reduce la puțin lucru». Se poate amintì ca atare schimbarea lui *medius-locus* în *mijloc*, unde dz, rezultat din dj, s'a schimbat în j. Această înfluență se exercità mai simțitor asupra morfologiei. Așà, de pildă, în privința declinărilor, vocativul este luat dela Slavi. Terminarea vocativului în *o* și în *e* se face în limba română ca și în cea bulgară. Cuvântul *sută* este slav; de asemenea adverbele: *aevea, deobște, de iznoavă, osebi, împotrivă iute, în zădar*. Un foarte mare număr de sufixe și de prefixe curat slave a trecut în limba românească. Astfel sunt prefixele: *ne, raz, prea*; sufixele: *ac, că, aci, eci, ici, oci, og, ug, ugă, eală, au, ami, emi, ean, ic*, ș.a.

D-l Densușeanu a clasat cuvintele împrumutate dela Slavi după natura faptelor la care ele sunt privitoare. Această clasare ne pune în măsură de a ne dà seama, cari sunt domeniile în cari limba română a fost mai mult influențată de cea slavă, și în ce relații au trăit Românii cu Slavii. Din analiza acestei clasificări, am putut observà că noi am împrumutat dela Slavi peste două sute de termeni, cari privesc pe om din punct de vedere fizic și moral, al dispozițiilor sufletești și al condițiunilor sociale, profesionale. Privitor la corpul omenesc n'am luat dela Slavi decât opt cuvinte. Șeapte cuvinte am luat dela ei cu privire la hrană, alimente. Pentru rest, limba română a împrumutat dela Slavi trei cuvinte privitoare la îmbrăcăminte; douăsprezece care se raportează la locuință; douăzeci și unu nume de animale; cincisprezece de plante; cincizeci și trei de instrumente de muncă și alte obiecte; treizeci și șease de cuvinte privitoare la lucrurile din natură în general; cinci nume de metale; două de măsuri; cinci de timp, și în sfârșit trei cuvinte cari privesc superstiții. De ținut în seamă este faptul că am luat dela Slavi, numai trei cuvinte cari privesc rudenia și legăturile familiare: maștер, nevastă, cumătru.

Generalizarea care se poate scoate din aceste împrumuturi lexice, astfel clasificate, însemnează că *Românii au trăit mult timp împreună cu Slavii, în strânse legături sociale și comerciale; că au dus o vieață agricolă comună, paralelă; dar că relațiile pur personale și de înrudire între aceste două rase diferite au fost foarte sărace*.

Românii au trăit alături, și au împrumutat instrumentele de muncă, ideile și termenii corespunzători acestor instrumente și idei, dar nu s'au amestecat, nu s'au contopit fizicește în raporturi familiare numeroase. Împrumuturile sufletești, mintale și morale s'au făcut deci și ele, nu atât prin sânge, cât prin atingere exterioară, prin imitație, prin trebuință Românilor de a împrumutà cea ce le lipsea, fiindcă le perduseră sau nu le avuseseră niciodată. De unde ar rezultà că aceste împrumuturi la Slavi nu prea aparțin

11 Op. cit., p. 241.

însușirilor de temperament ci mai ales acelor de inteligență.

Să rezumăm acum care este, după d-l Fouillée, o psichologia Slavilor, căci atunci mai ușor ne putem dà seama de împrumuturile sufletești, pe care neamul nostru le va fi făcut la Slavi.

Slavii, popor de plugari și de păstori după părerea d-lui Iorga, ataşaţi muncii câmpului, au cunoscut și au practicat prea puțin comerțul, pe care din toate vremile l'au lăsat în mâna streinilor. Ca atare, ei aveau moravuri blânde, pacinice, idilice, erau iubitori de dans, de cântece, de libertate, de anarhie, suferind cu greu tot ceea ce puteà semănà cu guvernarea. «Slavii primitivi nu erau răsboinici de seamă... Aventurile îndepărtate nu i-au ispitit. Agricultori, ei au rămas totdeauna bucuroși la umbra îngrădirilor lor întărite». Aceasta pentrucă spiritul lor erà anarhic, nu putea recunoaște autoritatea unui șef și nu le plăceà nici disciplina, nici ierarhia.

O altă trăsătură temeinică a caracterului slav este «sensibilitatea impresionabilă» și «mobilitatea nervoasă», cari duc la neegalitatea sufletească, caracteristica cea mai adevărată a Slavilor. «Nestatornicia Slavului îl face să treacă dela o margine la alta. Elasticitatea lui îi îngăduc însă de a revenì și de a se regăsì»... «Adevăratul Slav păstrează un fond de veselie firească. El este, chiar la Nord, câteodată sclipitor, exuberant, înclinat la exagerări mai mult și decât meridionalii[12]»... «Instinctele simpatice sunt foarte desvoltate la Slavi: ospitalieri, primitori. Sociabilitatea este una din însușirile lor, ea se păstrează pare că în sângele lor chiar. Nu tot așà este cu simțul onestității lor, care pare a fi mediocru». «Buna-credință, zice d-l Novicow, nu este extraordinară și în relațiile economice este de trebuință să iei multe măsuri legale pentru tratarea afacerilor».

Interesant este chipul cum ni se înfățișează voința la popoarele slave. Voința lor este mai puțin energică, mai impulsivă și mai puțin stăpână pe sine ca la Romani. «Sforțarea lor va fi viguroasă, dar momentană, inegală. O lucrare continuată îi este antipatică». După cum am văzut-o la Ruși, această inegalitate a voinței conduce la un fel de nepăsare de ziua de mâine, la un fel de fatalism și de resemnare. Tot de acì isvorește caracterul entuziast al Slavilor, în genere, și al Rușilor în particular. «Tot ce fac Rușii și Polonezii, în afară de meseria lor obicinuită, îl fac cu entusiasm, și așà fac multe ei. Ideile cele mai neînsemnate, ca și devotările cele mai nobile, provoacă, la ei, avânturi irezistibile, care ne mirà. ...Dar entusiasmul lor are un caracter intermitent; după cum ia naștere, brusc, dintr'un nimic, tot așà un nimic îl doboară. Cea ce au ei este o putere de avântare și n'au de loc statornicia. Se ostenesc repede, nu din cauza slăbirii puterilor, ci din cauza plictiselei». «De acolo decurg în domeniul moral, sentimente efectuoase, acele devotări ale întregei ființe și apoi acele uitări subite, acea nepăsare fără cauză și fără margini.

Chiar și acest entuziasm, atât de vădit la clasele cultivate, mai ales, pare că lipsește maselor slave. După d-l Leroy Beaulieu, Slavilor le lipsește avântarea. «Fondul lor este rar turburat, și când este se liniștește repede».

În privința inteligenței, ea este la Slavi, ca și sensibilitatea, «vioae, simplistă și îndrăzneață». «Logica lor este dreptilină, radicală și înclină spre absolut. Relativitatea, cu miile sale raporturi și restricții, nu place acestor spirite cu elanuri repezi și nereflectate». «Slavul are o mare ușurință pentru a asimilà, a împrumutà dela alții. Mlădierea și plasticitatea lui sunt de necrezut; ductilitatea lui îi îngădue să ia toate formele, fără a schimbà fondul. Cultivă orce știință sau artă, învață toate limbile, se mladie la toate obiceiurile și la toate modele, ia înfățișarea și purtările țării în care trăiește».

În privința religiei, byzantinismul triumfând la Slavi, și la ei ritul a luat locul la tot ce mai rămâne în religie. «Ortodoxia geloasă a înăbușit avântul cugetării». La Slavii ortodoxi tirania crescândă a literii a omorât spiritul. La Ruși, ca la Slavi în general, religiozitatea nu este fructul fricei de moarte. Ei privesc moartea cu o nepăsare, care este ajutată de o credință adâncă în vieața cealaltă. «Pentru ei, moartea este o pregătire de călătorie, în care, ca la orce călătorie, merg cu spiritul liniștit odată ce posedă cuvenitul «pașaport la Paradis», liberat în toate formele de către autoritatea competinte».

Caracteristic mai este iarăși pentru Slavi superstiția și excesul de credulitate. Ei cred că aerul este plin de ființe nevăzute, mai curând răutăcioase decât binefăcătoare, cari aduc boalele contagioase fie oamenilor, fie animalelor.

Dupe d-l Novicow, creștinismul n'a avut timpul să pătrundă în conștiința poporului rus, leturgia este sistematic rituală și neînțeleasă. Nici nu este trebuință să se înțeleagă misterele; cu cât sunt înțelese mai puțin, cu atât acțiunea lor ascunsă este mai sigură.

12 Fouillée op. cit. p. 410.

IOAN CIOTLOȘ

BIBLIOTECONOMIE

VOCABULAR PROFESIONAL

LAPIDARIU = Colecție de pietre mari gravate sau sculptate (pisanii, lespezi de mormânt etc.).

LAVIU = Desen în creion sau peniță, colorat cu cerneală de China sau orice altă culoare dizolvată în apă.

LEAC PENTRU SUFLET = Inscripție gravată pe frontispiciul clădirii din Teba a lui Ramses al II-lea, care adăpostea biblioteca.

LECTURĂ = Proces complex care constă în parcurgerea unui text cu scopul de a-i pătrunde semnificația.

LECTURĂ CREATOARE = Exercitarea reflecției și imaginației cititorului asupra unui text.

LECTURĂ CRITICĂ = Exercitarea de către cititor a unui examen critic, de evaluare asupra unui text.

LECTURĂ FUNCȚIONALĂ = Identificarea și eventual asimilarea de informații din textul citit.

LECȚII ÎN BIBLIOTECĂ = Lecții organizate cu grupuri de beneficiari (de obicei clase de elevi) cu scopul de a-i iniția în utilizarea instrumentelor de informare a serviciilor de bibliotecă.

LEGAT = Dispoziție cuprinsă într-un testament; bun transmis prin dispoziție testamentară.

LEGĂTURĂ DE CARTE = Meșteșugul și arta, totodată, de a lega o carte; întărirea cotorului și adăugarea de scoarțe pentru protecția unui volum. Tipuri de legături de carte: *legătură de amator*; *legătură în email* (cu coperțile, eventual și cotorul, acoperite cu un strat de email); *legătură facsimilată* (cu reproducerea fotografică a copertei originale); *legătură flexibilă* (cu coperți confecționate din carton simplu, care se poate îndoi); *legătură întărită* (realizată prin adăugare de materiale tari – metal, lemn etc., mai ales la margini și colțuri); *legătură lavabilă* (care poate fi spălată); *legătură mobilă* (care se poate desface de carte printr-un resort, balamale etc.); *legătură orizontală (de editură)*; *legătură de pergament* (cu scoarțele de pergament sau imitând pergamentul); *legătură din piele* (integral sau parțial din același material); *legătură din pânză* (manieră specific englezească); *legătură plină* sau *întreagă* (cotorul și coperțile lucrate din același material; cu aspect unitar); *legătură provizorie* sau *semilegătură* (mai mult o împachetare în carton); *legătură în spirală* (având cotor metalic și mobil); *legătură cu stemă* (cu însemnele posesorului, cu inițialele lui mai mult sau mai puțin împodobite, cu ex-libris etc.).

LEGENDĂ = Text prin care se explică imaginea dintr-o fotografie sau dintr-un desen; semnele convenționale de pe hartă sau plan.

LEGISLAȚIE BIBLIOTECARĂ = Totalitatea actelor normative (legi, decrete, hotărâri, ordine, dispoziții, instrucțiuni etc.) referitoare la activitatea bibliotecilor.

LETOPISEȚ = Scriere veche cu caracter istoric, în care întâmplări mai importante din viața unui popor sunt consemnate cronologic.

LETRINĂ = Literă majusculă, adesea ornamentală, care ocupă înălțimea mai multor linii de text, la începutul unui paragraf; literă independentă care marchează ordonarea alfabetică a cuvintelor în enciclopedii, dicționare etc.

LEXICON = Lucrare neperiodică cuprinzând cunoștințe din diferite domenii ale științei, tehnicii și artelor, grupate sub termeni orânduiți alfabetic.

LEXICONUL INTERNAȚIONAL AL COLECȚIILOR = A apărut la începutul anilor '70 la Nürenberg; fără a fi exhaustivă lucrarea citează, în cele 330 de pagini, 14 289 de colecționari care se pasionează de 4 192 obiecte diferite. Chiar dacă de multe ori aceste colecții n-au valoare decât pentru cei care le posedă (autorul volumului este un pasionat colecționar de pantofi, de ghete dar și de arme, decorații timbre etc.); nu rareori colecționarii au adus, prin cercetări pline de răbdare, contribuții valoroase la lărgirea orizontului cunoștințelor umane.

LIBRET = Textul unei lucrări muzicale (operă, operetă, balet etc.).

LICENȚĂ = Contract prin care posesorul unui brevet de invenție cedează altei persoane sau statului, în schimbul unei sume de bani, dreptul de folosire a brevetului său.

LICENȚIOS = Care calcă regulile moralei și ale bunei-cuviințe; imoral, indecent.

LICITAȚIE = Piață specială în care are loc vânzarea unui bun prin atribuirea acestuia cumpărătorului care oferă și plătește prețul cel mai ridicat.

LIGA BIBLIOTECILOR EUROPENE DE CERCETARE (LIBER) = Organizație internațională, formată în 1971, care promovează colaborarea între bibliotecile de cercetare din Europa; sunt vizate bibliotecile naționale și universitare.

LIGATURĂ = Semn grafic care cuprinde două sau mai multe litere; literă dublă.

LILIPUT = De dimensiuni foarte mici, pitic (ex.: carte liliput).

LIMBAJ AL IMAGINII = Limbaj care poate fi citit de mașină, de calculator.

LIMBAJ CONVENȚIONAL = Limbaj construit în vederea unor scopuri practice determinate.

LIMBAJ DOCUMENTAR = Limbaj normalizat, utilizat pentru a caracteriza conținutul documentelor, facilitând înmagazinarea și regăsirea informațiilor pe care acestea le cuprind.

LIMBAJUL SISTEMULUI DE INFORMARE = Limbaj convențional destinat introducerii și regăsirii informațiilor într-un sistem de informare.

LIMBILE PĂMÂNTULUI = Limbi vorbite în prezent în lume, în număr de circa 3 000, evident cu putere de penetrație foarte diferită; sunt socotite limbi de circulație internațională: engleza, franceza, spaniola, rusa și chineza; limba engleză a cunoscut în ultimele două secole cel mai mare avânt din punct de vedere al persoanelor din lumea întreagă care o pot folosi (există 600-700 de milioane de vorbitori de limbă engleză; în engleză se exprimă aproape jumătate din ziarele ce apar în lume, două treimi din emisiunile de radio și trei pătrimi din filmele produse).

LINOTIP = Dispozitiv cu claviatură asemănătoare mașinii de scris cu ajutorul căreia în tipografie se culege o linie întreagă de text (text bloc).

LINOTIPIE = Alcătuirea unui text tipografic cu ajutorul linotipului.

LINOTROP = Linotip electronic cu o viteză foarte mare de culegere a literelor (peste o mie de semne pe secundă).

LISTING = Listă, imprimată, realizată de calculator (ordinator).

LITERA CICERO = Caracter de literă tipografică de corp mai mare, cu care se culeg titlurile și afișele (ex.: dublu și triplu Cicero).

LITERĂ TIPOGRAFICĂ = Blocul paralelipipedic de metal care are la unul din capete un semn (litera, cifră, semn de punctuație); este folosit la culegerea formei de tipar.

LITERATURĂ CENUȘIE = Sintagmă care numește literatura, dar și revistele, ziarele etc. banale, față de care publicul nu manifestă interes.

LITOGRAFIE = Procedeu de reproducere și de multiplicare pe hârtie de pe o placă de calcar fină, a unui desen executat cu un creion gros sau cu cerneală.

LITURGHIER = Carte bisericească ce cuprinde slujba Liturghiei.

LIVRARE = Activitatea prin care furnizorul transferă beneficiarului (consumatorului) bunuri materiale și servicii, fie direct, fie indirect, pe baza unui contract.

LOCAȚIE = Chirie, taxă, plătită drept sancțiune în caz de depășire a termenului de încărcare-descărcare a vagoanelor de cale ferată.

LUCRARE = Compoziție originală sau compilație care poate fi cuprinsă integral într-o carte sau într-o parte a unei cărți.

LUCRARE ANONIMĂ = Lucrare al cărui autor sau autori nu sunt cunoscuți.

LUCRARE COLECTIVĂ = Lucrare cu doi sau mai mulți autori.

LUCRARE DE REFERINȚĂ = Lucrare de informare (ex.: enciclopedie, dicționar, ghid).

LUCRARE ÎN COLABORARE = Lucrare concepută ca un întreg, dar constând din părți separate, independente, datorate mai multor autori.

LUDOTECĂ = Colecție de jucării (în bibliotecile pentru copii).

LUXOMETRU = Aparat de măsură a luminii.

MACHETĂ = Schiță sau schemă de așezare a textului și figurilor în pagina tipografică.

MAGAZIN = Publicație periodică, de obicei ilustrată, cu un conținut variat și cu caracter de popularizare.

MAGAZIN BIBLIOLOGIC = Revistă de bibliologie editată de Ministerul Culturii al Republicii Moldova* (redacția: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Chișinău).

MAGNETOFON = Aparat pentru înregistrarea și redarea semnalelor audio; folosește ca suport al informației banda magnetică.

MAGNETOSCOP = Aparat pentru înregistrarea și redarea semnalelor video; folosește ca suport al informației banda sau discul magnetic.

MANAGEMENT = Știința organizării și conducerii întreprinderii.

MANIFEST = Text, apel, chemare cu conținut politic.

MANIFESTUL UNESCO PENTRU BIBLIOTECA PUBLICĂ = Document internațional elaborat în 1949, revizuit în 1972**, care proclamă încrederea pe care UNESCO o acordă bibliotecilor publice în calitatea lor de forță vie în slujba educației, culturii și informației, ca principal mijloc „de a da tuturor acces liber la tezaurele de gândire și de idei umane, la creațiile imaginației omenești".

* Actualmente este ed..ată de Biblioteca Națională, Societatea Bibliofililor și Asociația Bibliotecarilor – n.r.

** La Conferința IFLA 1995 a fost aprobată o nouă versiune a manifestului – n.r.

MANȘETĂ = Text, uneori încadrat, scris cu caractere mari, pe prima pagină a unei publicații, rezumând o știre importantă.

MANȘETĂ BIBLIOGRAFICĂ = Manșetă cuprinzând elementele bibliografice principale necesare pentru citarea sau clasarea unei publicații periodice.

MANUAL = Lucrare cu caracter didactic sau practic, în care sunt expuse succint și sistematic problemele principale ale unei discipline sau ale unui domeniu de activitate.

MANUSCRIS = Text scris cu mâna; în epoca modernă și text dactilografiat.

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ = Cele câteva mii de fragmente descoperite recent, provenind de la cca 600 de cărți cu texte scrise pe piele, pergament și papirus, datând din secolele III-VIII e.n.

MAPĂ = Coperte de protecție în care se plasează documente de bibliotecă (îndeosebi manuscrise, fotografii, partituri etc.).

MARCA DE EDITOR = Desen simbolic cuprinzând de obicei și numele sau, măcar, inițialele editorului, tipărite pe foaia de titlu sau la sfârșitul cărții, ca semn distinctiv al editurii, ca reclamă etc.

MARCĂ TIPOGRAFICĂ = Imagine (icoană, medalion) inclusă de regulă în pagina de titlu; în evul mediu reprezenta autoritatea sub egida căreia se edita o lucrare.

MARGINALIA (MARGINALII) = Note, însemnări așezate pe marginea laterală a textului principal.

MAROCHIN = Piele fină de capră tăbăcită vegetal, folosită la legarea cărților, dar și imitație din piele de oaie și vițel.

MASS-MEDIA = Mijloacele de comunicare în masă (radio, tv, presa scrisă etc.).

MATERIAL ÎNSOȚITOR = Publicații suplimentare (atlase, glosare precum și discuri, filme etc.) care sunt destinate să fie folosite împreună cu publicația de bază și se păstrează împreună.

MATERIAL „NON-CARTE" = Documentele de bibliotecă, altele decât cărțile, periodicele integrate tradițional în circuitul lecturii; s-au impus în circuitul lecturii în ultimele decenii; totalizează în prezent circa 50 de sortimente, grupate în trei tipuri: filme, înregistrări sonore, materiale tridimensionale.

MATRIȚĂ = Formă în tipografie care servește la turnarea literelor. Foaie de metal, hârtie cerată, carton etc. pe care se reproduce, printr-un procedeu specific, un document, după care acesta se copiază într-un număr mare de exemplare.

MECENA = Protector luminat al artelor și științelor.

MEDIATECĂ = Nume adoptat de o serie de biblioteci pentru a evidenția faptul că ele dețin diferite tipuri de medii: cărți, discuri, filme etc.

MEDIATECONOMIE = Disciplina care studiază problemele teoretice și practice ale produselor mediatice (documente video, audio etc.), inclusiv organizarea, conducerea și gestiunea acestora; aplicarea exigențelor științei biblioteconomice la această categorie de documente.

MEDII DE INFORMARE = Diferiți suporți de informație (ex.: hârtie, bandă magnetică, peliculă etc.).

MELOTIPIE = Culegerea notelor muzicale cu material tipografic mobil.

MEMORIE = Echipament sau subsistem aparținând unui sistem de calcul având rolul de a păstra informații; efectuează operații de citire și scriere a informației localizate printr-o adresă.

MEMORIE DE DATE = Dispozitiv pe care se înregistrează (se înmagazinează) datele și informațiile vehiculate de calculator. (Sinonim cu memorie informațională.)

MEMORIU = Document care conține o expunere asupra unei probleme.

MERCANTILAJ = Imprimate folosite, de regulă, în activitatea comercială.

MESAJ = Informație cerută de utilizator unui calculator.

METRU LINIAR DE RAFT = Concept recomandat de UNESCO, în 1968, ca unitate de conservare pentru ceea ce tradițional era volumul de bibliotecă, ținând cont că în urma diversificării tipologiei documentelor unitatea purtătoare de informație poate fi, pe lângă volumul clasic de carte și foaia singulară de stas, banda magnetică, discul etc. Metru liniar de raft este definit astfel: număr mediu de unități de conservare (volume, benzi, file/metru de raft), care se ia în calcul la dimensionarea spațiilor de depozitare.

MICROCALCULATOR = Calculator, de regulă de dimensiuni reduse, a cărui unitate centrală este compusă din circuite integrate, organizate în jurul unui microprocesor (sinonim cu microcomputer, microordinator).

MICROCOPIE = Reproducere fotografică de foarte mici dimensiuni a unui document.

MICROFILM = Suită de imagini fotografice de mici dimensiuni, pe film format standard de 35 mm și de 16 mm.

MICROFIȘĂ = Microformatul de formă dreptunghiulară care cuprinde una sau mai multe microimagini (formatul standard: 105x148 mm).

MICROFORMAT = Termen generic pentru orice suport care conține microimagini. (Cu ajutorul

laserului au putut fi înmagazinate pe o foaie de nichel de dimensiunile: 20x25 cm informațiile conținute într-o bibliotecă de 20 000 de volume.)

MICROFOTOGRAFIE = Fotografie cu ajutorul unui microscop.

MICROSION = Disc muzical cu șanțuri de imprimare fin și turație redusă.

MIJLOACE FIXE = v. Fonduri fixe.

MINIATURĂ = Pictură de manuscris a cărui nume vine de la miniu cu care se scriau unele litere în manuscrise din evul mediu.

MINIM DE TEHNICĂ DE BIBLIOTECĂ = v. Norme tehnice biblioteconomice.

MISCELANEU = Volum, publicație, rubrică, în unele publicații periodice, care cuprinde articole variate sau ale mai multor autori.

MISIVĂ = Scrisoare, bilet.

MOARĂ DE HÂRTIE = Întreprindere de fabricat hârtie. (Prima moară de hârtie cunoscută la noi a funcționat la ORLAT, lângă Sibiu, între anii 1534-1539.)

MOBILIAR = Bunuri sau averi care pot fi transportate (ex.: rafturi, cărți etc.).

MONITOR = Program într-un sistem informațional; asigură ordonarea informațiilor prelucrate de un calculator.

MONITOR OFICIAL = Titlul publicației periodice oficiale în care apar legile, decretele, hotărârile guvernului.

MONOGRAFIE = Lucrare (culegere, scriere) cu caracter neperiodic; studiu asupra unui anumit subiect, tratat din toate punctele de vedere.

MONOGRAMĂ = Semn scris, gravat sau brodat, format din alăturarea sau împletirea inițialelor numelui și prenumelui unei persoane.

MONOTIP = Mașină tipografică pentru cules și turnat litere una câte una.

MOTO = Citat așezat la începutul unei cărți sau a unui capitol, sugerând ideea principală a cărții sau a capitolului respectiv.

MOȚIUNE = Hotărâre exprimată prin vot sau aclamații de membrii unei adunări în probleme de ordin politic, economic, social-cultural.

MUZEOBUZ = Vehicul de gabarit mare, care, datorită unor panouri rabatabile, la staționare, se transformă într-o sală de expoziție pentru 40-45 de tablouri; este dotat, de asemenea, cu mijloace moderne audiovizuale, albume și cărți de artă și de referință.

NATSIS = v. Sistem Național de Informare.

NEGLIJENȚĂ = Formă a culpei care constă în neprevederea rezultatului faptei păgubitoare de către autorul ei, deși acesta avea obligația și posibilitatea să-l prevadă.

NON-CARTE = Documente de bibliotecă, altele decât cele tip carte (ex.: discuri, benzi magnetice etc.).

NORMĂ = Regulă obligatorie, fixată prin lege sau uz.

NORME INTERNAȚIONALE PENTRU BIBLIOTECILE PUBLICE = Norme apărute sub egida UNESCO-FIAB în 1952, revăzute și actualizate în 1972, care stabilesc nivele minime pentru servicii de bibliotecă publică eficiente; se referă la dotarea cu cărți și alte materiale, clădiri și personal.

NORME TEHNICE BIBLIOTECONOMICE = Ansamblul procedeelor și regulilor privind evidența, organizarea și valorificarea colecțiilor bibliotecilor, (Codul normelor tehnice esențiale și obligatorii se constituie în: Minimum de tehnică de bibliotecă.)

NORME UNITARE DE STRUCTURĂ PENTRU BIBLIOTECI = Norme stabilite prin lege referitoare la asigurarea cu personal a bibliotecilor, structura organizatorică și funcționalitatea acestora.

NOTĂ = Însemnare referitoare la textul unui document, conținând informații suplimentare, precizări etc.

NOTA AUTORULUI = Însemnare făcută de autori. (Prescurtat: n.a.).

NOTA BENE = Prescurtat: n.b.; lat.: „notează bine". Practica acestei adăugiri datează de pe vremea când cărțile erau scrise de mână; Atticus, un prieten al lui Cicero, înființase la Roma un atelier, unde lucrau 300 de scribi, care copiau, după dictare, în mod simultan, același text. În asemenea condiții se săvârșeau, desigur, destule greșeli și omisiuni. Prin „nota bene" – se deschidea un fel de erată – permițând corectarea greșelilor și evitându-se cheltuielile de rescriere a textelor respective. Ulterior, după introducerea eratei (erratum), sintagma *nota bene* a ajuns să semnaleze o informație sau o precizare suplimentară.

NOTA DE SUBSOL = Însemnare făcută în partea de jos a unei pagini.

NOTA FINALĂ = Însemnare dispusă la sfârșitul unei lucrări sau a unui articol.

NOTA REDACȚIEI = Însemnare făcută de editură sau de redacția unui ziar. (Prescurtat n.r.)

NOTARIAT = Organ de stat având competența de a întocmi și legaliza anumite acte și de a emite Titlu-executor (pentru recuperarea daunelor aduse bibliotecilor de către unii cititori, prin pierdere sau degradare din culpă a publicațiilor și a altor bunuri care aparțin bibliotecilor etc.).

NOTA TIPOGRAFICĂ = Conține date cu caracter editorial și tipografic, referitoare la o lucrare, tipărite, în general, pe ultima parte a cărții (broșurii).

NOTAȚIE C.Z.U. = Simboluri independente, universal recunoscute; folosește numere arabe și unele semne familiare matematice și de punctuație pentru clasificarea documentelor de bibliotecă.

NOTIFICARE = Înștiințare, comunicare făcută în scris unei persoane.

NOTIȚĂ CATALOGRAFICĂ = Descrierea bibliografică standardizată a unui document de bibliotecă conținând elemente esențiale de identificare a acestuia (respectiv titlu, autor, ediție, loc, dată de apariție, cotă etc.).

NOTORIU = Cunoscut de toată lumea

NUMĂR DE INVENTAR = Număr unic, atribuit o singură dată și pentru totdeauna unui document (carte, broșură, disc etc.) intrat în patrimoniul unei biblioteci.

NUMĂR INTERNAȚIONAL STANDARDIZAT PENTRU CĂRȚI (ISBN) = Cod cifric, standardizat, concis, unic și neechivoc, dedicat identificării exclusive pe plan național și internațional a titlului unei cărți; este alcătuit din sigla ISBN și un grup de cifre cu semnificație precisă indicând zona națională, lingvistică și geografică în care a apărut cartea; locul fiecărei lucrări în producția unei edituri și o cifră de control pentru verificarea automată a celorlalte cifre.

NUMĂR INTERNAȚIONAL STANDARDIZAT PENTRU PUBLICAȚIILE ÎN SERIE (ISSN) = Cod cifric având sigla ISSN, pentru publicațiile periodice cu semnificație similară ISBN.

NUMĂR INTERNAȚIONAL STANDARDIZAT PENTRU PUBLICAȚII MUZICALE (ISMN) = Cod cifric având sigla ISMN care servește la identificarea, pe plan național și internațional, a documentelor muzicale.

NUME = O parte din numele unei persoane, pe care îl poartă în comun cu ceilalți membri ai familiei.

NUMIRE = Angajare oficială într-o funcție, grad etc.

NUMISMATICĂ = Știință care se ocupă cu studiul monedelor și medaliilor.

OGLINDA PAGINII = Dimensiunile (înălțimea și lățimea) unei pagini de text sau de text cu imagini, exprimate în unități tipografice (în cicero).

OFERTĂ = Document scris, prin care o persoană propune altei persoane sau unei instituții prestarea unui serviciu (ex.: elaborarea unui studiu, legarea cărților etc.).

OFF-LINE = Atribut al unui dispozitiv care nu este controlat direct de calculator ci este asociat la exploatarea acestuia.

OFICIU DE CALCUL = Unitate de informatică organizată pe lângă o unitate economică sau social-culturală care realizează sau participă la realizarea sistemului informatic pentru unitatea respectivă.

OFICIU DE STAT PENTRU BREVETE ȘI MĂRCI (OSIM) = Instituție specializată, de rang național, care înregistrează oficial invențiile și acordă brevetele de invenție. (OSIM deține în fondul său de brevete, în afara brevetelor românești, brevete provenite din peste 20 țări ale lumii. Din cele 25 de milioane de descrieri de brevete existente în lume, la OSIM sunt înregistrate copiile a peste 12 milioane; uriașa colecție crește anual cu cca 400 000; dintre acestea numai aproximativ 1 000 sunt protejate juridic pe teritoriul țării noastre; celelalte constituie importante surse de idei ce pot fi aplicate direct în activitatea practică, fără ca din aceasta să rezulte obligații materiale sau morale.)

OFSET = Procedeu de tipar plan cu clișee metalice, la care reproducerea se face prin intermediul unui cilindru de cauciuc pe care s-a imprimat imaginea de pe clișeul metalic.

OLOGRAF = Scris de mâna autorului. (Se spune despre un manuscris, scrisoare.)

OMOLOGARE = Recunoaștere oficială a unui produs; verificarea unui înscris prin organele în drept.

ONEROS = Dezavantajos, necinstit.

ON-LINE = Mod de exploatare a unui dispozitiv sau echipament de prelucrare a informațiilor, în care beneficiarul are acces direct la calculator prin intermediul unui terminal.

ORDONATOR DE CREDITE = Organ administrativ competent să aprobe cheltuirea sumelor prevăzute în buget (ordonatorii de credite pot fi: principali, secundari și terțiari).

ORGANIGRAMĂ = Expresia grafică a structurii unui organism social (unitate economică sau instituție) cu evidențierea elementelor componente (funcționale), precum și a relațiilor dintre ele.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ DE STANDARDIZARE (ISO) = Instituție internațională de specialitate creată în 1946, în scopul colaborării în domeniul elaborării de standarde internaționale, al coordonării și unificării standardelor naționale.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ (UNESCO) = Instituție specializată, autonomă, interguvernamentală, creată în 1946, care are drept scop să contribuie la menținerea păcii și securității, întărind, prin educație, știință și cultură, colaborarea între toate națiunile lumii.

ORIENTALIA = Cunoștințe referitoare la popoarele și culturile din Orient: arabă, armeană, indiană, persană, turcă etc.

OP. CIT. = Prescurtare din latinul *opus citatum*; operă citată.

OPIS = Listă de indici, de acte, de documente etc.

OUT-PUT = În traducere: ieșire de calculator; informații, date livrate sau care urmează să fie livrate de un calculator, inclusiv procesul respectiv.

PAGINĂ = Fiecare dintre cele două fețe ale unei file dintr-o publicație.

PAGINĂ DE COPYRIGHT = Versoul paginii de titlu, unde se înscriu informații referitoare la permisiunea de reproducere a operei.

PAGINĂ DE GARDĂ = Recto primei foi fără text, care precede foaia de titlu.

PAGINĂ DE TITLU = Recto foii de titlu a unei cărți, cuprinzând majoritatea elementelor de identificare a cărții.

PAGINĂ DE TITLU FALS = Recto foii de titlu fals.

PAGINĂ DE TITLU PARALELĂ = Pagina de titlu cuprinzând titlul publicației în altă limbă.

PAGINARE = Operație constând din așezarea textului cules, potrivit unei anumite oglinzi a paginii stabilite pentru publicația respectivă.

PAGINAȚIE = Dispunerea numerelor într-o serie care indică succesiunea paginilor unei publicații.

PALEOGRAFIE = Știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu citirea corectă, datarea și stabilirea autenticității documentelor vechi, precum și cu istoria scrisului etc.

PALIMPSEST = Pergamentul de pe care s-a șters un text mai vechi pentru a se scrie unul mai nou; în epoca modernă, oamenii de știință au reușit, folosind diferite substanțe, să facă să apară din nou vechiul text, recuperând astfel scrieri ale antichității considerate pierdute.

PANĂ DE SCRIS = Pana de gâscă, cea mai răspândită unealtă de scris; a înlocuit trestia de mare și alte materiale pentru că era mai ușor de procurat.

PAPIRUS = Material pentru scris obținut de egipteni, greci și romani din tulpina plantei cu același nume; document scris pe un astfel de material.

PAPȘER = Foarfece pentru tăiat carton și mucava.

PARAFĂ = Pecete cu un nume sau inițiale.

PARAGRAF = Diviziune a unui text, subordonat, ca importanță, capitolului marcat printr-un număr de ordine și uneori printr-un titlu.

PARALITERATURĂ = Termen care denumește, în Occident, literatura de foarte mare răspândire, de tipul romanului polițist și de spionaj. (În general se consideră că bibliotecile ar trebui să facă o selecție riguroasă în ceea ce privește această literatură, achiziționând doar operele de vârf ale genului.)

PARODIE = Scriere cu caracter umoristic sau satiric, constând dintr-o imitație caricaturală a unei opere literare; imitație persiflantă.

PARTE = Diviziune a unui text de proporții mari, pe baza conținutului său, superioară capitolului.

PARTITURĂ = Text muzical distribuit pe toate partidele vocale sau instrumentale ale unei compoziții.

PASSIM = Formulă întrebuințată după titlul unei opere citate pentru a arăta că se găsesc în ea referințe în mai multe locuri.

PASTIȘĂ = Lucrare literară sau artistică, fără valoare, care preia mecanic, copiind, motivele, temele, stilul etc. aparținând unui scriitor sau artist celebru.

PATALAMIA = Certificat de studii; diplomă.

PATENT (PATENTĂ) = Dreptul exclusiv pe care îl are un inventator de a pune în fabricație și în vânzare produsul invenției sale; act prin care se constată și se acordă acest drept (sinonim cu *brevetul de invenție*).

PATRIMONIU = Totalitatea bunurilor, drepturilor si obligațiilor unei persoane fizice sau juridice.

PATRIMONIU CULTURAL NAȚIONAL = Totalitatea valorilor culturale constând din vestigii ale istoriei și civilizației umane, creații literar-artistice, științifice și tehnice cu valoare consacrată pe plan național și universal; aceste valori sunt ocrotite de lege.

PATRIOTICĂ = Documente de toate categoriile (cărți, reviste etc.) în limba română sau referitoare la România și poporul român, precum și informațiile (referințele) bibliografice despre asemenea documente.

PERCHEZIȚIE = Cercetare făcută de organele de urmărire penală sau de procuratură asupra unei persoane pentru strângerea probelor privitoare la o infracțiune.

PERGAMENT = Piele netăbăcită, preparată special, folosită în trecut pentru manuscrise iar în prezent la legătorie; document scris pe o astfel de piele.

PERMIS DE INTRARE = Formular tipizat în baza căruia cititorul beneficiază de serviciile unei biblioteci; servește ca legitimație în relațiile cu această instituție.

PERSOANĂ FIZICĂ = Omul ca individ, ca cetățean.

PERSONALIA = Informații complementare în prezentarea persoanei căreia îi este închinată o lucrare.

PERSONALITATE JURIDICĂ = Calitatea de subiect de drept care conferă atribute speciale (competență în angajarea răspunderilor materiale, cont și semnătură în bancă etc.).

PETIȚIE = Cerere scrisă, adresată de o persoană unei autorități.

PHILOBIBLION – SOCIETATE DE BIBLIOFILIE ȘI EX-LIBRIS BUCUREȘTI = Organizație profesională înființată în București, în 1990, grupând scriitori, artiști plastici, autori, alți oameni de carte interesați de bibliofilie și arta ex-librisului; valorifică tradițiile artei cărții românești prin modalități diverse (expoziții, sesiuni științifice în țară și străinătate, publicarea de studii, editarea unor cărți rare și prețioase, ocrotirea valorilor bibliofile de patrimoniu cultural național).

PICIOR = Partea inferioară a cotorului cărții.

PICTOGRAFIE = Sistem primitiv de scriere care constă în exprimarea ideilor prin desene figurative; este folosit de australieni, eschimoși etc.

PINACOTECĂ = Colecție de tablouri; muzeu în care se expune și se păstrează această colecție.

PLACHETĂ = Volum mic cu puține file, cuprinzând, de regulă, versuri.

PLANȘĂ = Foaie de hârtie, de obicei mai groasă sau de mai bună calitate, cu reproduceri de desene, fotografii sau picturi, folosite ca ilustrații într-o carte.

PLANȘĂ CU PICIOR = Foaie tipărită în afara colii de text, pliată, prinsă de carte.

PLEONASM = Greșeală de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte care repetă în mod supărător și inutil aceeași idee.

PLIANT = Prospect, reclamă, adesea ilustrate, constând dintr-o singură foaie care se pliază.

POLIGLOT = Persoană care vorbește mai multe limbi; lucrare, text care este scris în mai multe limbi.

POLIGRAFIE = Ramură a industriei care se ocupă de tipărirea cărților, precum și de fabricarea diverselor materiale specifice.

POLITICĂ DE ACHIZIȚII = Activitatea care are ca scop achiziția de documente, în corelare cu cerințele de informare ale beneficiarilor, cu nivelul de acoperire a acestora de către documentele colecționate anterior și cu dimensiunile mijloacelor financiare de care se dispune.

POPRIRE = Dispoziție legală în baza căreia o instituție este obligată să rețină din retribuția creditorului suma datorată, așa cum a fost stabilită prin hotărâre judecătorească.

PORECLĂ = Supranume dat, de obicei în bătaie de joc, unei persoane în legătură cu o trăsătură caracteristică a fizicului sau a activității sale; atunci când autorul este identificat mai ales prin poreclă, vedeta documentului se alcătuiește din poreclă, urmată de prenumele și numele real.

PORNOGRAFIE = Scriere, desen, fotografie obscenă, imorală, licențioasă, fără valoare artistică.

POSTFAȚĂ = Partea ce apare la sfârșitul unei lucrări, conținând un mic studiu asupra ei.

POSTUM = Lucru care se întâmplă după moartea cuiva (ex: lucrare postumă).

POTENȚIAL INFORMAȚIONAL AL UNEI BIBLIOTECI = Totalitatea documentelor de bibliotecă, a surselor și a instrumentelor de informare aparținând bibliotecii respective.

PRAVILE = Denumire dată vechilor legiuiri din Țările Române. (Ex.: Pravila lui Vasile Lupu – Cartea pentru învățătură, 1646; Pravila lui Matei Basarab – Îndreptarea legii, 1652.)

PREAMBUL = Succintă introducere (așezată între titlul și textul unor legi sau altor acte normative).

PREAVIZ = Înștiințarea prealabilă pe care una din părțile unui contract o face celeilalte părți, cu privire la voința sa, ca acesta să înceteze după trecerea unui anumit termen.

PREFAȚĂ = Parte care apare la începutul unei lucrări, cuprinzând indicații, lămuriri, aprecieri etc. în legătură cu lucrarea respectivă sau cu autorul ei.

PREGĂTIREA DOCUMENTELOR PENTRU BIBLIOTECĂ = Operațiunile pe care le suportă orice lot de documente înainte de a fi puse în circuitul public de către biblioteci: ștampilare, trecerea numărului de inventar pe fiecare document, cotare etc.

PREJUDICIU = Pagubă, daună, atingere adusă intereselor patrimoniale ale unei persoane.

PRELUCRAREA INFORMAȚIILOR (DOCUMENTELOR) = Totalitatea operațiunilor efectuate asupra informației (documentelor), în scopul organizării, regăsirii și valorificării lor.

PREMII NOBEL = Distincții acordate, începând cu anul 1901, conform voinței testamentare a savantului suedez, de fundația Nobel. Anual se acordă cinci premii: pentru literatură, fizică, chimie, medicină sau fiziologie și pace; cel de-al șaselea premiu, în științe economice, se acordă începând din 1969. Înmânarea premiilor se face la dată fixată: 10 decembrie (zi ce coincide cu cea a morții lui Nobel); festivitatea de acordare a premiilor are loc totdeauna la Stockholm, cu excepția premiului pentru pace, a cărui ceremonie se desfășoară, tot invariabil, la Oslo, în aceeași zi.

PRENUME = Numele care se dă unui om la naștere, spre deosebire de numele de familie, care e moștenit.

PREPRINT = Publicație preliminară; exemplar al unei lucrări care apare înainte de publicare destinată unui cerc limitat de beneficiari.

PRESCRIPȚIE = Prevedere legală potrivit căreia, după trecerea unui anumit timp, se câștigă sau se pierde un drept ori încetează efectele unei hotărâri judecătorești neexecutate.

PRESCRIPȚIE EXTINCTIVĂ = Mijloc de stingere a dreptului de acțiune, având un obiect patrimonial prin neexercitarea dreptului de către titularul său în perioada de timp prevăzută de lege (pentru recuperarea cărților nerestituite de cititori termenul de prescripție este de 3 ani).

PRESTAȚIE = Executarea unei lucrări, predarea unui obiect, achitarea unei datorii.

PREZERVARE = Apărarea cuiva de un rău, de un risc.

PREZUMTIV = Considerat ca posibil, ipotetic.

PROBLEME DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE = Revistă bilingvă (în română și engleză), editată de I.N.I.D.; cuprinde articole originale asupra sistemului național de informare și documentare și a componentelor sale (oficii și centre de documentare, biblioteci și arhive). Se adresează specialiștilor din aceste domenii, precum și cadrelor didactice, elevilor și studenților din învățământul de specialitate, cercetătorilor etc.

PROBLEME DE PATOLOGIE A CĂRȚII = Publicație cu apariție anuală, editată de Biblioteca Națională din anul 1959; cuprinde sinteze documentare și referate pe probleme actuale de conservare și restaurare a cărții, selectate din literatura străină de specialitate.

PROCESOR = Echipament sau dispozitiv de calcul capabil să execute un set de operațiuni (instrucțiuni), să formeze adresele acestora și să le citească dintr-o memorie care păstrează programul pe durata executării acestuia.

PROCES-VERBAL DE PREDARE-PRIMIRE = Act oficial care se întocmește obligatoriu ori de câte ori se schimbă un bibliotecar-gestionar (deținător de bunuri materiale).

PROCES-VERBAL DE RECEPȚIE = Document încheiat de comisia constituită în acest scop pentru recepționarea unei lucrări (clădire, cercetare bibliografică etc.).

PROGRAMATOR = Persoană care întocmește programele pentru calculator.

PROIECT = O lucrare tehnică, întocmită pe baza unei teme date, care cuprinde calcule tehnico-economice, desene etc. necesare executării unei construcții, mașini etc.

PROSPECT = Tipăritură de o pagină sau două, de multe ori ilustrată, care prezintă date informative despre un produs sau despre o activitate.

PSEUDONIM = Un nume adoptat, folosit de autor în locul numelui său real.

PUBLICAȚIE = Termen general pentru cărți, broșuri, reviste, ziare, note muzicale, albume, afișe, programe etc.

PUBLICAȚIE ÎN SERIE = Publicație care apare în părți succesive, cu conținut diferit, numerotate, care își continuă nelimitat apariția, sub același titlu și păstrând în general aceeași formă de prezentare (ex.: ziarul, revista, anuarul, rapoarte de congrese etc.).

PUBLICAȚIE NEPERIODICĂ = Publicație editată în volum, în tiraje diferite (ex : carte, broșură etc.).

PUBLICAȚIE PERIODICĂ = Publicație editată în serie continuă sub același titlu, la intervale regulate sau neregulate, pe o perioadă nedeterminată, diferitele numere ale seriei fiind numerotate consecutiv sau fiecare număr fiind datat.

PUBLICAȚIE TIPĂRITĂ = Publicație imprimată cu ajutorul tiparului cu litere mobile.

PUBLICAȚIE CARE SE PRELUCREAZĂ ÎN GRUP = O serie de materiale (cărți poștale, ilustrate, programe de spectacole, afișe etc.) nu se prelucrează, din punct de vedere biblioteconomic, piesă cu piesă, ci în grup (pe instituții emitente, localități, teme etc.) conform unor instrucțiuni tehnice specifice.

PUBLICAȚII NEPERIODICE INTRATE ÎN BIBLIOTECA I.N.I.D. = Buletin, sub formă de fișe de catalog, editat de I.N.I.D.; materialul este ordonat conform C.Z.U.

PUBLICAȚII OFICIALE = Publicații editate de organismele legislative, guvernamentale etc. (ex.: legi, decrete, hotărâri și ordonanțe guvernamentale).

PUBLICITATE = Totalitatea acțiunilor și mijloacelor, altele decât cele de propagandă personală, folosite pentru cultivarea interesului beneficiarilor pentru un anumit produs, serviciu etc.

PUBLICAȚII PERIODICE INTRATE ÎN BIBLIOTECA I.N.I.D. = Buletin editat de I.N.I.D.; prezintă sumarul publicațiilor periodice intrate în biblioteca I.N.I.D., sistematizate pe domenii.

PURTĂTOR DE INFORMAȚII = Orice suport care servește la fixarea unei informații.

UNELE REGLEMENTĂRI PRIVIND ORTOGRAFIA DESCRIERII BIBLIOGRAFICE

1. Expresia „ortografia descrierii bibliografice" datează de la începutul anilor '70, ca urmare a difuzării în toate statele-membre ale UNESCO a unor reglementări ale acestei organizații internaționale pentru știință și cultură privind sistemul de recepțare, prelucrare și difuzare a informației științifice și, în cadrul acestuia, un tip unic și unitar de descriere bibliografică a surselor de informare.

Consecință a unei analize de largă cuprindere, UNESCO remarca o mare diversitate, adesea contradictorie, în descrierea și prezentarea surselor bibliografice, care afecta domeniul informării științifice, alimentând erori și confuzii într-un domeniu ce abia începea să beneficieze de rigoarea mijloacelor informatice moderne, care vizau sporirea gradului de precizie, obiectivitate și diminuare a ambiguităților. Se presupunea totodată că multă vreme munca „manuală" în acest domeniu va persista, de pildă, modul de descriere și utilizare a surselor bibliografice, diferită de la o țară la alta, de la o publicație la alta, de la un autor la altul, încât citirea, traducerea și citarea lor ar putea fi la fel diferită, deci generatoare de erori, mai ales în condițiile în care practic informația nu se vehiculează după surse din primă mână.

Majoritatea țărilor central- și est-europene a aderat la aceste reglementări UNESCO încă din 1969-1970, când a intrat în vigoare standardul de stat privind informarea și documentarea, de asemenea seria STAS-urilor referitoare la redactarea rezumatelor de autor, a referatelor și articolelor științifice destinate publicării, ca urmare, și descrierea bibliografică a surselor utilizate. Instituțiile cărora le erau destinate pentru aplicare ca dispoziție legală au fost cele cu profil de informare științifică, de exemplu: România – Biblioteca Academiei, Biblioteca Națională (Centrală de Stat), bibliotecile centrale universitare, Biblioteca Centrală Pedagogică și centrele de informare științifică de ramură. Învățământul și cercetarea pedagogică beneficiau atunci de serviciile Centrului de informare și documentare al învațământului (CIDI), care a devenit, din 1974, Oficiu de informare documentară al Ministerului Învățământului (OIDI), având obligații – ca și celelalte centre și oficii de ramură – să asigure respectarea și popularizarea reglementărilor UNESCO în cadrul instituțiilor coordonatoare de profil (Ministerul Învățământului, Institutul de Științe Pedagogice, Institutul Central de Perfecționare a Cadrelor Didactice etc., de asemenea publicațiile de profil, Tribuna Învățământului, Editura Didactică și Pedagogică etc.), înainte de toate prin publicațiile secundare de informare pe care le editau.

Deși aveau statut de lege, aceste STAS-uri au fost respectate practic doar de publicațiile secundare cu profil de informare documentară ale instituțiilor menționate, celelalte publicații, îndeosebi cele primare (periodice, edituri), au continuat să prezinte informațiile în vechiul sistem, mai mult chiar, completându-l pe acesta cu noi modalități – originale sau de împrumut – pe care le practică și în prezent, deși în cea mai mare măsură sunt diferite de cele din sistemul unic și unitar recomandat de UNESCO.

În România, ca și în alte țări, au existat mai multe inițiative în sprijinul reglementărilor UNESCO, fie direct (prin cărți, articole, ghiduri) sau indirect (prin respectarea acestor reglementări de către buletinele de informare).

În anii din urmă, marea diversitate, adesea contradictorie, a modalităților de descriere bibliografică a surselor și, în general, informarea științifică ridică probleme de etică profesională, care aduc în atenția generală nevoia unor reglementări de utilitate practică.

Întrucât noi nu cunoaștem alte reglementări mai unitare, care să permită înțelegerea, deci cunoașterea și utilizarea corectă a surselor bibliografice care ne parvin din celelalte țări sau numai din propria țară, mai ales în această perioadă de intensificare a comunicării prin surse de informare publicate, vom încerca să rememorăm foarte pe scurt câteva din reglementările UNESCO, la care a aderat și România. Având în vedere profilul lucrării de față, ne vom limita considerațiile la elementele privind descrierea bibliografică a surselor publicate în diferite țări pentru uzul celor care vor redacta lucrări destinate publicării în reviste sau volume din domenii umaniste cum ar fi învățământul și educația publică, istoria literară etc.

2. Se apreciază că pentru a studia experiența acumulată pe plan național sau internațional se apelează mai întâi la liste bibliografice, fișiere ale bibliotecilor, bibliografii ascunse ori la citatele de la subsol, chiar la monografii bibliografice, după care cu greu poți identifica corect sursele, în vederea procurării, prelucrării și citării lor corecte. Lipsa ori neînțelegerea elementelor de descriere au condus pe mulți autori fie la o scădere a frecvenței trimiterilor la surse, fie la o sporire a frecvenței citării după „alte"

surse, de aici posibilitatea redusă de verificare și creșterea dozei de ambiguitate, care generează confuzii, erori, chiar mistificări. De aceea:

2.1. În descrierea bibliografică a surselor (destinate îndeosebi listelor bibliografice – în raport cu specificul temei abordate, aceste liste putând fi alfabetice, cronologice, tematice etc.) se vor elimina unele semne, în vederea simplificării operației, cum ar fi: cifrele romane (ex., volumul de apariție a unei reviste etc.), literele majuscule în cuvinte și propoziții, ghilimelele (ex., titlul revistelor), linioara, păstrându-se în principal punctul și virgula, ca și combinațiile dintre acestea, de asemenea paranteza (rotundă și dreaptă).

2.2. Redactarea tuturor elementelor descrierii bibliografice în limba originalului, iar dacă acesta este într-o altă limbă decât cea română, având altă grafie decât latina (adică arabă, chirilică, japoneză, chineză, coreeană etc.), urmează ca textul să fie redat în transliterație internațională (cf. *Dicționarul ortoepic și ortografic*) și numai după aceea să fie tradus în limba română; traducerea titlului nu se va face dacă urmează să fie inclus în lucrări științifice și în publicații de circulație internațională, ci numai dacă va fi inclus în publicații de circulație internă, locală sau națională.

2.3. Există trei componente ale descrierii bibliografice a unei surse: autorul, titlul și datele tipografice (editoriale). După fiecare dintre acestea se pune punct. Elementele fiecărei componente se despart prin virgulă. Așa:

2.3.1. *numele* – în cazul unui singur autor: Ionescu, M. Ion. sau Dell'Acqua, G.A.; în cazul a doi autori aceștia se trec împreună, despărțiți prin „și": Mestas, Jean Paul și G.A. Dell'Acqua; în cazul mai multor autori, aceștia se despart prin punct și virgulă: Verghi-Miller, Marguerte; Carli, Edgar; Xenopol, Riria-Carolina (dacă numărul autorilor este prea mare, se vor reține cel mult trei). De regulă, după prenume se pune punct.

2.3.2. *titlul* – în original (transliterat, dacă apare în altă grafie decât cea latină), urmat de *traducerea* lui în limba română, între *paranteze rotunde*, în cazul în care publicația are circulație națională. Punctul se va pune după titlul în original sau după paranteză, dacă a fost tradus.

2.3.3. Datele editoriale se menționează în funcție de cele trei categorii de surse existente (volum de autor, culegere colectivă, publicație periodică).

2.3.3.1. În cazul *volumelor* de autor: se va trece mai întâi localitatea (în lipsa acesteia, se va trece țara în care se publică lucrarea), editura (tipografia), anul de apariție, numărul total de pagini (în cazul citării, se va trece numai pagina sau paginile corespunzătoare, după prescurtarea „p." și nu „p.p." sau „pag." După datele editoriale se va pune punct. Ex.: Ionescu, Ion. *Bioenergia*. Vol(umul) I. București, 1993, 204 p. (sau p. 100).

2.3.3.2. În cazul *culegerilor* (tematice colective, antologii etc.), descrierea respectă regulile care privesc volumele (loc, an, pagini), cu precizarea, după caz, că este culegere, antologie, de regulă, prescurtat „cul.", „antol." Dacă din acestea interesează numai un capitol, paragraf sau un studiu din mai multe, atunci vom reține autorul, titlul, specificarea „În cul." sau „În antol.", după care se adaugă datele tipografice, urmate de punct la sfârșitul descrierii. Exemplu: Dumitrescu, A. *Învățământul liceal*. În cul. *Învățământul românesc în perspectiva reformei*. București, 1994, p. 192-205.

2.3.3.3. În cazul *publicațiilor* periodice, după autor și titlu se va trece (după punct) indicarea „În", urmat de două puncte (ex. „În:"), apoi titlul întreg al publicației (revistă, ziar, buletin etc.), locul (localitatea sau țara) de apariție, anul de apariție, numărul cu cifre arabe și/sau luna (în cazul în care este specificată pe copertă), în întregime, dacă se specifică într-o limbă străină, iar dacă lucrarea apare în limba româna, luna se va indica prescurtat, cu trei litere, urmate de punct (de exemplu: *ian., feb., mar., apr., mai, iun., iul., aug., sep., oct., nov., dec.), anul de apariție și pagina(ile), trecute după indicarea „p."* (*nu „p.p." sau „pag."*). *Exemplu: Vasilescu, Ion. Educational management (Managementul educațional)*. În: Higher Education, London, nr. 7 iul. 1993, p. 1-8.

2.4. În descrierea bibliografică a surselor nu se admit prescurtări (de localități, nume, titluri, edituri, periodice etc.), cu excepția lunilor anului, dacă publicația apare în limba română.

2.5. Sunt necesare și posibile precizări în descrierea bibliografică, ce pot fi cuprinse între paranteze drepte, iar pe parcursul unor eventuale adnotări, explicații – completări sau corectări de erori tipografice, identificări de nume, localități, țări, mai ales dacă acestea se specifică numai în caseta tipografică sau în vreun comentariu ori adresă; identificări de pseudonime, de criptograme; titlul publicat într-o grafie străină inaccesibilă pe moment poate fi suplinit printr-o traducere în limba română, fără a-l reproduce. Citarea după altă sursă se va specifica „după", scris „apud", iar explicațiile: „idem" = același autor, „ibidem" = același autor și același titlu, „passim" = mai multe pagini dintr-o sursă citată.

2.6. *Locul* (localitatea, țara) de apariție se va scrie așa cum apare în original (London, Warszawa, Moskva etc.), dacă publicația are profil științific sau este de circulație internațională; pentru publicații interne se va trece varianta încetățenită (ex. Londra, Varșovia, Moscova etc.).

2.7. Deși nu face parte din categoria elementelor de descriere bibliografică, se obișnuiește și este de mare utilitate ca la sfârșitul descrierii bibliografice să se precizeze siglele depozitului (bibliotecii), de asemenea cota la care se păstrează și poate fi regăsită sursa bibliografică pentru consultare.

Dumitru COPILU

București

(Limba română, Chișinău, nr. 5, 1995)

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA

MAGAZIN BIBLIOLOGIC